

1090/2000

## MERKITYKSELLINEN KÄSITYÖ

Myönteiseksi ja kielteiseksi koetut tekijät lasten ala-asteella tekemissä käsityöissä

Piia Kiviranta

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Kevät 2000

Opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopisto

## TIIVISTELMÄ

Kiviranta, P. 2000. MERKITYKSELLINEN KÄSITYÖ. Myönteiseksi ja kielteiseksi koetut tekijät lasten ala-asteella tekemissä käsityöissä. Jyväskylän yliopisto. Opettajan-koulutuslaitos. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. 94 s.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä ovat ne myönteiseksi ja kielteiseksi koetut tekijät, jotka liittyvät lasten ala-asteella tekemiin käsityötuotteisiin. Tutkimuskohteena olivat siis lasten kokemukset koulussa valmistetuista käsityöistä, lähinnä tekstiilikäsityötuotteista. Tutkimukseen valittiin kolme pohjois pohjalaisen ala-asteen tekstiilityön ryhmää (N = 36), joista 34 oppilasta haastateltiin huhti - toukokuussa 1999. Tutkimuksessa tarkasteltiin tiettyä käsityötuotetta, jonka lapsi oli tehnyt kuudennella luokalla tekstiilityön tunnilla sekä kaikkia hänen ala-asteella valmistamiaan käsityöitä.

Työssä esitetty käsityön määritelmä nousee Anttilan (1993) ja Kojonkoski-Rännälin (1998) tutkimuksista. Käsityön merkitystä tekijälleen on tutkinut mm. Heikkinen (1997). Tutkimusaluetta on useimmiten lähestytty yläasteen oppilaan näkökulmasta, mutta ala-asteella tehtyyn käsityöhön liittyviä kokemuksia ei ole juurikaan selvitetty. Tutkimusaineiston analyysissä tukeuduttiin Perttulan (1995c) esittämään fenomenologisen psykologian menetelmään.

Kaikilla 34 haastatellulla oppilaalla oli sekä myönteisiä että kielteisiä kokemuksia koulussa valmistetuista käsityöistä, mutta lasten kokemukset olivat erilaisia. Tutkimuksen mukaan merkityksellisimmät myönteiseksi koetut käsityön tekijät olivat prosessin helppous ja monipuolisuus sekä produktin esteettisyys. Suuri merkitys käsityön miellyttävyyteen oli myös valmistuksessa käytettävällä käsityötekniikalla ja tuotteen käyttökelpoisuudella. Hyvään käsityöhön liittyi myös kokonaisvaltainen kokemus onnistumisesta. Käsityöprosessin vaikeus, tuotteen epäonnistuminen ja epäesteettisyys sekä valmistuksessa käytetty käsityötekniikka olivat merkittävimmät kielteiseksi koetun käsityön tekijät. Käsityön vaikeustaso osoittautui tutkimuksessa voimakkaimmin käsityökokemukseen vaikuttavaksi tekijäksi. Myönteisten käsityökokemusten synnyttämiseksi käsityönopetusta tulisikin eriyttää oppilaan taitotietotason mukaan.

Avainsanat: käsityö, tekstiilityö, käsityötuote, kokemus, ala-aste

## ESIPUHE

Tämä on meri,  
sanoi sammakko mutahaudastaan  
ja ui sammakkoaan joustavin potkuin.  
Lätäköitä ovat,  
visersi pääskynen  
pyyhkäistessään järvien yli.  
(Leminen 1998, 85.)

Runon sammakon kokemus mutalammikosta merenä kuvaa tuntemuksiani tehdessäni tätä tutkielmaa. Matka on tuntunut ajoittain hyvinkin pitkältä ja raskaalta, vaikka ulospäin meno on saattanut vaikuttaa suhteellisen joustavalta. Oppiakseen uutta on kuitenkin usein suostuttava vaikeuksiinkin. Kaukaa katsellen ei asioita opi syvällisesti.

Kiitän avusta ja kannustuksesta pro gradu -työni ohjaajaa, kasvatustieteiden tohtori Tuula Matikaista ja tekstiilityön didaktiikan lehtori Ulla Kiviniemeä. Kiitokset myös tutkimuksessa mukana olleille lapsille ja heille tekstiilityötä opettaneille luokanopettajille. Suurin kiitos kuuluu kuitenkin Taivaan Isälle, joka on antanut minulle voiman ja viisauden tutkielmani tekemiseen. Mutalammikon toinen ranta näkyy jo.

Jyväskylässä toisen vuosituhannen viimeisen joulun odotuksessa



Piia Kiviranta

# SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
ESIPUHE	3
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Tutkimustehtävä	8
2.2 Fenomenologisen psykologian metodi	8
2.3 Teemahaastattelu	11
3 KÄSITYÖN MÄÄRITELMÄ	14
3.1 Käsiyöprosessin määritelmä	17
3.2 Käsiyöproduktin määritelmä.	21
3.3 Käsiyö oppiaineena	21
4 KÄSITYÖN MERKITYS	23
4.1 Käsiyön olemus	23
4.2 Tuotteen funktioanalyysi	24
4.3 Merkityksen syntyminen	27
4.4 Prosessi käsiyön merkityksellistäjänä	31
4.5 Tuote käsiyön merkityksellistäjänä	33
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	36
5.1 Tutkimusaineiston kokoaminen	36
5.2 Tutkimusaineiston analyysi	37

6 TUTKIMUSTULOKSET	46
6.1 Myönteiseksi koetut tekijät ala-asteen aikana tehdyissä käsityöissä	46
6.2 Myönteiseksi koetut tekijät viimeisimmässä käsityössä	49
6.3 Yhteenveto myönteiseksi koetuista tekijöistä käsityöissä	51
6.4 Kielteiseksi koetut tekijät ala-asteen aikana tehdyissä käsityöissä	53
6.5 Kielteiseksi koetut tekijät viimeisimmässä käsityössä	56
6.6 Yhteenveto kielteiseksi koetuista tekijöistä käsityöissä	58
7 TUTKIMUKSEN TARKASTELU	61
7.1 Tutkimuksen luotettavuus	61
7.2 Tutkimustulosten tarkastelu	68
7.3 Tutkimuksen merkitys ja jatkotutkimusmahdollisuudet	73
LÄHTEET	75
LIITTEET	78
Liite 1. Haastattelukysymykset	78
Liite 2. Yksilökohtaiset merkitysverkostot	79

## 1 JOHDANTO

Koulussa tehdyistä käsitöistä puhutaan vielä vuosia niiden valmistumisen jälkeen. Olen kuullut lukuisia aikuisten käymiä keskusteluja koulussa syntyneistä käsityökokemuksista ja ihmetellyt, miten tarkasti asiat ovat painuneet muistiin. Tekstiilityön sivuaineopinnot suorittaneena tulevana luokanopettajana halusin selvittää, mitä tämän päivän lapset ajattelevat valmistamansa käsityön äärellä. Millaisia ovat heidän kokemuksensa koulussa tehdyistä käsitöistä ja miksi ne ovat sellaisia kuin ovat? Miksi tietyistä käsitöistä pidetään ja toiset taas halutaan haudata heti valmistumisen jälkeen vaatekaapin perimpään nurkkaan? Näiden kysymysten äärelle sain kutsua 36 kuudesluokkalaista käsityöntekijää. Heistä 34 saapui haastateltavakseni ja kertoi minulle sekä myönteisiä että kielteisiä käsityökokemuksiaan ja niiden syntyyn vaikuttaneita tekijöitä.

Käsityökokemuksia lähestytään tässä tutkielmassa käsityötuotteen näkökulmasta siitä huolimatta, että muun muassa Anttilan (1983) ja Pukkalan (1996) mukaan käsityön tekemisessä prosessi on tänä päivänä produktia merkityksellisempi. Käsityö on nykyisin tapa viettää vapaa-aikaa, kun taas ennen sen ensisijainen tarkoitus on ollut tuotteiden valmistaminen (Pukkala 1996, 51). Se, että käsityö on menettänyt alkuperäisen funktionsa, ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö yksittäisillä käsityötuotteilla olisi tekijälleen merkitystä (Heikkinen 1997, 4).

Käsityötuotteen mielekkyys on sidoksissa koko käsityöprosessin merkitykseen. Sava (1982, 22) korostaa produktin merkitystä prosessille artikkelissaan, joka käsittelee käsityön merkitystä kasvatettavalle: "ei ole pitkän päälle mielekästä tehdä käsityötä, jolle ei ole käyttöä". Käyttö on yksi käsityötuotteen funktioista, mutta käsityötuotteella on monia muitakin tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen, että käsityö voidaan kokea merkitykselliseksi ja tarkoituksenmukaiseksi työksi. Mitkä näistä tekijöistä korostuvat kuudesluokkalaisten käsityöntekijän kokemuksissa?

Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole löytää yhtä, ainoaa, oikeaa koulukäsityön ideaalia, vaan hahmottaa niitä suuntaviivoja, jotka voisivat ohjata mielekkääseen ja motivoivaan käsityöhön tuotteen näkökulmasta. Oppilaat ovat erilaisia. Siksi tässäkin tutkimuksessa on haluttu säilyttää ja sisällyttää tekstiin runsaasti yksittäisten lasten kommentteja heidän koulussa tekemistään käsitöistä. Yhteenveto tutkimukseen osallistu-

neiden lasten kommentteista antakoon kuvaa tämän päivän kuudesluokkalaisten ajatuksista koulukäsityön äärellä.

## 2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

### 2.1 Tutkimustehtävä

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, minkälaisia kokemuksia lapsilla on ala-asteella tekemistään käsityötuotteista, ja mitkä käsityöprosessiin ja -tuotteeseen liittyvät tekijät ovat vaikuttaneet kokemusten syntymiseen. Tutkimustehtävää lähestytään käsityötuotteen näkökulmasta. Tutkimuksessa tarkastellaan toisaalta tiettyä käsityötuotetta, jonka kuudennella luokalla oleva lapsi on tehnyt koulun tekstiilityön tunnilla, toisaalta kaikkia hänen ala-asteella tekemiään käsitöitä.

Tutkimustehtävä tiivistyy kahteen kysymykseen:

- Mitä ovat ne tekijät, jotka liittyvät myönteisenä koettuun käsityötuotteeseen?
- Mitä ovat ne tekijät, jotka liittyvät kielteisenä koettuun käsityötuotteeseen?

Tutkimuksen tarkoituksena ei siis ole koota hyvien ja huonojen käsitöiden luetteloita, vaan etsiä niitä tekijöitä, jotka ovat yhteisiä käsitöille, joista lapset kertovat pitäneensä tai joista he eivät ole pitäneet.

### 2.2 Fenomenologisen psykologian metodi

Ihminen on kietoutunut merkityksiin: hän muodostaa elämismaailmastaan merkityksiä jo olemassaolevien merkitysten vaikuttamana. Tätä kietoutuneisuutta ei voi millään tavalla erottaa ihmisenä olemisesta, ihmisen toimista ja tavasta ymmärtää. Ihmisen maailma muodostuu merkityksistä aina, kun häntä ei tutkita biologisena ilmiönä. Tutkittaessa merkityksiin kietoutunutta ihmistä, tutkimuskohdetta ei voida pitää esineenä, sillä esineellistävä tutkimusote ei pysty saavuttamaan tutkimuskohteeseen kuuluvaa merkitysten kokonaisuutta. Tämän vuoksi ihmistä tutkivissa tieteissä käytetäänkin kvalitatiivisia eli laadullisia menetelmiä, koska merkitykset ja merkityksiin kietoutuneisuus ilmenevät ihmisissä, ihmisten toimissa ja kulttuurin ilmiöissä laatuina. (Varto 1992, 14 - 15.)



Laadullisen tutkimusotteen sovellusalue voidaan jakaa kahteen ilmiöryhmään: perusrakenteeltaan tajunnallisiin ja sosiaalisiin ilmiöihin. Koska tutkimukseni aiheena on kokemukset koulussa tehdyistä käsitöistä, on siinä kysymys perusrakenteeltaan tajunnallisista ilmiöistä, sillä kokemuksen ja siitä muodostuneen merkityksen perusta on tajunnassa. (Perttula 1995a, 41.)

Fenomenologiassa on tutkimuskohteena tajunta. Fenomenologian perustaja on 1900-luvun alussa vaikuttanut filosofi Edmund Husserl. Hän loi puhtaan fenomenologian pohjan, joka tutkii erityisesti tajunnan struktuuria eli konkreettisen kokemuksen edellyttämiä yleisiä rakenteellisia edellytyksiä. Fenomenologia on kiinnostunut siitä, mikä tekee tajunnasta sellaisen, että se mahdollistaa merkityksen syntymisen. (Anttila 1996, 285; Perttula 1995b, 6 - 8.)

Tutkimuksessani tukeudun Perttulan Giorgin (1985) metodin pohjalta muokkaamaan fenomenologisen psykologian tutkimusmenetelmään. Perttula (1995b, 39) määrittelee fenomenologisen psykologian tieteenalaksi, jonka "tavoitteena on selvittää psykologisesta näkökulmasta tilanteen rakennetekijöiden joko yksilöllistä tai laadullisesti yleistä ilmenemistä ihmis(t)en kokemuksessa." Fenomenologinen psykologia siis tutkii tajunnan rakenteen sijaan tajunnan sisältöjä, merkityksiä, jotka muodostavat ihmisen kokemuksen (Perttula 1995b, 7 - 8).

Nimestään huolimatta fenomenologisen psykologian tutkimusmetodi soveltuu myös kasvatustieteelliseen tutkimukseen. Fenomenologisen psykologian tutkimuskohteen, subjektiivisen kokemuksen, perusrakenne kun on sama riippumatta siitä, minkä ihmistieteen sisältöalueisiin tutkittava kokemus liittyy (Perttula 1995a, 39).

*Fenomenologian ominaispiirteet.* Fenomenologian keskeisin teesi on paluu asioihin itseensä. Sillä tarkoitetaan teorioiden ja käsitteiden syrjään siirtämistä, jotta ilmiö tavoitettaisiin sellaisena, kuin se todellisuudessa on olemassa. (Perttula 1993, 267; Perttula 1995b, 8 - 9.) Tämän asioihin itseensä palaamisen ominaispiirteinä pidetään deskriptiivisyyttä, reduktiota, merkitysverkoston etsimistä ja mielellisyyttä (Perttula 1995b, 42).

Fenomenologisessa psykologiassa deskriptio merkitsee kahta asiaa. Ensinnäkin deskriptiolla tarkoitetaan pyrkimystä mahdollisimman suureen vastaavuuteen tutkittavan antaman kuvauksen ja hänen alkuperäisen kokemuksensa kanssa. Tässä merkityksessä deskriptio kohdistuu aineistonhankintavaiheeseen. Toiseksi deskriptiolla tarkoitetaan

pyrkimystä kuvata kokemus tutkittavan ilmaisuun vastaavassa muodossa. Jälkimmäisessä merkityksessä deskriptio tulee esille tutkimusaineiston analyysivaiheessa. Tutkijan kuvauksen ja tutkittavan kokemuksen vastaavuuteen pyritään fenomenologisen reduktion avulla. (Perttula 1995b, 43.)

Reduktiolla tarkoitetaan niiden tekijöiden minimoimista, jotka yrittävät estää tutkittavan ilmiön hahmottamista. Konkreettisemmin reduktio tarkoittaa sulkeistamista ja mielikuvatasolla tapahtuvaa muuntelua (Perttula 1995b, 74). Näin määriteltynä fenomenologisen psykologian reduktio sisältää myös kolmannen ominaispiirteen, merkitysverkoston etsimisen, johon pyritään mielikuvatasolla tapahtuvan muuntelun avulla (Perttula 1995b, 45).

Sulkeistamisen avulla tutkija pyrkii irrottautumaan luonnollisesta asenteestaan ja mahdollisista tutkimaansa ilmiöön kohdistuvista teoreettisista etukäteisolettamuksista, jotta hän voisi sen jälkeen eläytyä tutkittavan kokemukseen sellaisena, kuin se on hänelle ilmaistu. Sulkeistamisen edellytyksenä, ja myös sen ensimmäisenä vaiheena, voidaan pitää reflektiota. Reflektiolla tarkoitetaan itsetiedostukseen pyrkivää prosessia, joka kohdistuu tutkijan kokemuksessa oleviin merkityssuhteisiin. Sulkeistamisen toisessa vaiheessa tutkija siirtää tietoisesti mielessään syrjään tutkittavaan ilmiöön liittämänsä merkityssuhteet. (Perttula 1995b, 69 - 71.)

Mielikuvatasolla tapahtuvalla muuntelulla tarkoitetaan niiden tekijöiden etsimistä, jotka tekevät kokemuksesta juuri kyseisen kokemuksen. Se on tutkijan mielessä tapahtuva prosessi, jossa erilaisia merkitysyhdistelmiä muunnellen, etsitään kunkin merkityksen sisältävän yksikön olemassaolon välttämättä edellyttämiä merkityksiä. (Perttula 1993, 268; Perttula 1995b 48, 74.)

Fenomenologian neljäs ominaispiirre, mielellisyys, ilmaisee tajunnan toimintatavan. Ihmisen kohtaamat asiat ovat ihmiselle tajunnan sisäisesti merkitseviä ja muodostavat mieliä. Merkitsevyyden puitteissa nämä mielet suhteutuvat toisiinsa. Mielellisyys on sekä tutkijan että tutkittavan ominaisuus. (Perttula 1995b, 48.)

*Tutkimusaineiston hankintatavat.* Tutkimusaineiston hankintaan ohjaa hyvin Van Manenin (1990, 36) määritelmä fenomenologiasta: fenomenologian pyrkimyksenä on muuttaa eletyn kokemuksen keskeisin sisältö kirjallisesti ilmaistuksi. Tutkimusaineiston hankintaa rajaa toisaalta fenomenologisen tutkimuksen tavoite saavuttaa toisten

ihmisten kokemukset mahdollisimman aitoina, toisaalta vaatimus muuttaa kokemukset kirjalliseen muotoon.

Tutkijan vaikutus tutkittavien ilmaisemiin kokemuksiin pyritään saamaan tutkimuksessa mahdollisimman vähäiseksi. Tutkimusaineiston hankintatavan tulee sallia se, että tutkittava voi kuvata niitä kokemuksia, jotka hän arkipäiväisessä elämässään liittyy tutkijaa kiinnostavaan asiaan. Toisaalta tutkimusaineiston hankintatavan ei tulisi johdattaa tutkimushenkilöä ilmaisemaan sellaisia kokemuksia, jota hän olettaa tutkijan odottavan hänen kokeneen. (Perttula 1995b, 65 - 66, 76 - 77.)

Van Manen (1990, 63 - 74) mainitsee ainakin seuraavat erilaiset tutkimusaineiston hankintatavat: tutkittavilta pyydetty kirjallinen kuvaus asiasta, haastattelu, observointi, kirjallisuuteen perehtyminen sekä elämäkerrat, päiväkirjat ja lehdet tutkimusaineistona. Pääsääntöisesti fenomenologisen psykologian tutkimusaineistot on kuitenkin kerätty joko haastattelemalla tai pyytämällä ihmisiltä kirjallinen kuvaus tutkittavasta asiasta (Perttula 1995b, 66).

Haastattelu on kirjallisen kuvauksen pyytämistä suositeltavampi vaihtoehto silloin, kun halutaan tutkia lasten kokemuksia. Useimmille ihmisille, erityisesti lapsille, puhuminen on paljon kirjoittamista helpompaa ja puhuessaan he ilmaisevat ajatuksiaan avoimemmin ja rikkaammin. (Van Manen 1990, 64.)

### 2.3 Teemahaastattelu

Hirsjärvi ja Hurme (1982, 28 - 29) jakavat tutkimuksessa käytettävät haastattelut kolmeen lajiin: lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu. Jaon perusteena on se, miten kiinteästi kysymykset on haastattelussa muotoiltu ja missä määrin haastatteli voi vaikuttaa haastattelun kulkuun tilannetta jäsentämällä. Haastattelujen yhdenmukaisuus vähenee siirryttäessä lomakehaastattelusta teemahaastatteluun ja edelleen avoimeen haastatteluun.

Tutkimuksessani olen soveltanut teemahaastattelun periaatteita. Hirsjärven mukaan teemahaastattelu sopii tutkimuksiin, joissa pyritään lähestymään asioita, joita haastateltavat eivät ole tottuneet arkipuheissaan perustelemaan ja jotka voivat olla heikosti tiedostettuja tai osittain unohdettuja (Hirsjärvi & Hurme 1982, 35). Käsitöko-

kemuksista puhutaan, mutta niiden käsittely on usein hyvin pinnallista. Tietty käsityö tuntui kivalta, toinen taas ärsytti. Syitä erilaisiin käsityöprosessin yhteydessä syntyneisiin tunteisiin ja ajatuksiin kuitenkin harvoin pohditaan. Tämän takia päädyin teemahaastatteluun tutkimukseni aineistonhankintakeinona. Teemahaastattelu antoi mahdollisuuden mennä syvemmälle. Se antoi aikaa pohtia ehkä ensimmäistä kertaa sitä, miksi tietty käsityö oikein ärsyttikään. Koska tutkimukseni kohteena olivat periaatteessa kaikki kuuden vuoden aikana koulussa tehdyt käsityöt, teemahaastattelu keskustelunomaisena tuokiona antoi myös mahdollisuuden muistella ja palauttaa mieleen osittain jo unohtuneita käsityökokemuksia.

Teemahaastattelusta käytetään myös nimiä puolistrukturoitu haastattelu ja puolistandardoitu haastattelu sen mukaan, että teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit, teema-alueet, ovat tiedossa ennen haastattelua, mutta kysymysten tarkkaa muotoa ja järjestystä ei ole ennakolta määrätty. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 35 - 36.) Hirsjärven ja Hurmeen (1982, 41 - 42) mukaan teema-alueet muodostetaan olemassaolevaa teoriaa ja tutkimustietoa hyväksi käyttäen, mutta niiden tulee olla kuitenkin niin väljiä, että tutkittava ilmiö koko rikkaudessaan voi paljastua haastatteluissa mahdollisimman hyvin.

Haastattelurunkoa, aihepiirien järjestystä ja kysymysten muotoilua suositellaan testattavaksi esihaastatteluissa ennen varsinaisia haastatteluja. Esihaastatteluissa saadaan myös selville haastatteluiden keskimääräinen pituus ja ne harjaannuttavat haastattelijaa tehtäväänsä. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 57.)

Tutkimuskysymykset muodostin lähinnä oman päättelyni pohjalta. Taustalla vaikutti kuitenkin lukemani Koskijoen (1997, 270) ajatus esineistä muistojen astioina. Toisaalta pohdin esineiden merkitysten suhdetta aikaan. Esineet tulkitaan aina uudelleen kulloisestakin elämäntilanteesta käsin. Toiset merkitykset ovat pitkäkestoisia, toiset väliaikaisia. (Koskijoki 1997, 269 - 271.) Pohdintani myötä päädyin siihen, että haluan tutkimuksessani tarkastella toisaalta viimeksi tehtyyn käsityöhön, toisaalta koko alasteen aikana tehtyihin käsitöihin liittyviä kokemuksia. Näin mukaan saataisiin aikaperspektiiviä. Lisäksi halusin, että haastateltavilla olisi viimeksi tehty käsityö mukanaan haastattelussa muistojen käsinkosketeltavana ja konkreettisena välittäjänä (Koskijoki 1997, 269).

Näiden ajatusten pohjalta muotoilin alustavat kysymykset, joita testasin eräässä keski-suomalaisessa kuudennen luokan tekstiilityönryhmässä haastatteleamalla kaikki sen

11 oppilasta. Esihaastattelut suoritin kahdessa erässä maaliskuussa 1999. Haastattelukertojen välillä oli viikko. Jo esihaastattelujen edetessä kysymykseni muuttuivat. Muutamia mielestäni erilaisia haastatteluja kirjoitin puhtaaksi ja tarkastelin sitä, tuottavatko kysymykset tutkimustehtävän kannalta toivotunlaista tietoa. Kaiken tämän pohjalta laadin varsinaiset haastattelukysymykset, jotka ovat liitteenä 1. Ne ovat kysymyksen muodossa, koska koin sen helpottavan minua. Kysymysten muotoon en kuitenkaan missään vaiheessa takertunut, vaan esitin ne lähes yhtä monella tavalla kuin oli haastattelukertojakin.

Tutkimuskysymyksissä tulee esille lähinnä se lähtökohta, josta kunkin haastateltavan kanssa lähdimme liikkeelle. Pyrin jokaiselta kysymään sekä hänen myönteiseksi että kielteiseksi kokemiaan tekijöitä koulussa tehdyissä käsitöissä. Pyrin kuitenkin haastattelussa joustavuuteen niin, että se eteni haastateltavan kuvaamien kokemusten perusteella. Kysymysten käsittelyjärjestys vaihteli haastatteluissa. Toisten haastateltavien kanssa käytimme enemmän aikaa viimeksi tehtyyn käsityöhön, toiset taas kertoivat runsaammin kielteisistä kokemuksistaan käsitöistä.

Teemahaastattelun luonteeseen kuuluu, että keskustelua voidaan jatkaa ja syventää teema-alueiden pohjalta niin pitkälle kuin tutkimusintressit edellyttävät ja haastateltavan edellytykset ja kiinnostus sallivat. Teemahaastattelu mahdollistaa väljyydessään haastateltavien elämysmaailman ja heidän erilaisista tilanteista esittämiensä määritelmien esiintuomisen. Teemahaastattelussa teema-alueiden operationaalistajana ei siis toimi pelkästään tutkija vaan myös tutkittava. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 41 - 42.)

### 3 KÄSITYÖN MÄÄRITELMÄ

Hassi (1992, 9 - 10) pitää käsityönä kaikkea, mitä tehdään käsin. Hän kirjoittaa: "Onko sinulla käsi? Käytätkö sitä? Jos käytät, teet käsityötä. Näetkö mitä teit? Se on käsityö." Hassi mainitsee esimerkkinä käsityöstä tietokoneella kirjoittamisen. Näin määriteltynä käsityön käsite on varsin laaja. Se kattaa kaiken kasvojen pesemisestä kirurgin työhön, kättelemiseen ja pajupillin tekoon. Kädet ovat mukana varsin monessa ja useimmiten niitä käytettäessä syntyy myös jotain näkyvää, joka Hassin mukaan on käsityötä.

Nykysuomen sanakirjan (1996, 705) mukaan käsityö on 1) käsin tai käsissä pidettävien työkaluin suoritettu työ, 2) käsin tehdyn työn tuote, 3) koulun oppiaine. Nykysuomen sanakirja esittää kuitenkin edellisten lisäksi yhtenä mahdollisena käsityö -sanana merkityksenä uimarin käsityön. Tämä urheilussa käsityölle annettu merkitys ei siis mene yleisemmän määritelmän "käsin -- suoritettu työ" alle. Nykysuomen sanakirja esittää myös tarkennuksen määritelmälleen käsityöstä käsin tehdyn työn tuotteena. Se määrittelee sen varsinkin naisten tekemäksi tuotteeksi, mainiten esimerkeiksi ompeluksen, neuleen ja virkkaustyön.

Jotta voitaisiin tarkemmin määritellä käsityötä prosessina ja produktina, tarvitaan Hassin määritelmää suppeampi käsityön määritelmä. Tässä tutkielmassa käsityön käsitteen rajaus nousee Nykysuomen sanakirjan (1996, 705) käsityön määritelmän kolmannelta kohdasta, käsityöstä koulun oppiaineena: käsityö on sukupuolesta riippumattomasti teknistä työtä ja tekstiilityötä (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1996, 107).

Sukupuolen mukaisen jaottelun sekä materiaalisidonnaisuuden hylkäämisen pohjalta nousee Anttilan (1983, 37) määritelmä käsityöstä: Käsityöllä voidaan tarkoittaa joko työskentelyä käsin tai käsin tehtyä tuotetta. Se voi tarkoittaa joko prosessia tai produktia. Käsityöllä voi olla itseisarvo (taidekäsityö) tai hyötyarvo tai nämä voivat yhdistyä monin eri tavoin.

Kojonkoski-Rännäli (1998a, 62) on tutkimuksessaan, Ajatus käsissämme - käsityön käsitteen merkityssisällön analyysi, esittänyt yksityiskohtaisen määritelmän käsityöstä. Hän jakaa siinä käsityön käsitteen merkityssisällön kuuteen elementtiin:

- 1) käsityön intentio ihmisen tekemisen perusintentiona,
- 2) käsin tekeminen käsityön tekniikkana,
- 3) konkreettinen esine käsityön ulkoisena tuotoksena,
- 4) käsityön luonne kokonaisena ja olemisen sallivana tekemisenä,
- 5) ihmisen sisäiset kvalifikaatiot käsityön tekemisen sisäisinä tuotoksina ja
- 6) käytännön järjen kehittyminen käsityön tekemisen avulla.

Kojonkoski-Rännälin (1998a, 62) mukaan ihmisen maailmassa olemisen tapaan kuuluu tekeminen. Ihmisellä on tekemisen intentio. Käsillä tekeminen kuuluu ihmisen kehollisuuteen ja liikkuvuuteen, ja on näin olennaista hänen maailmassa-olemisessaan. Tämän takia Kojonkoski-Rännäli määrittelee käsityön intention ihmisen tekemisen perusintentioksi.

Käsityössä tekniikkana on käsin tekeminen. Käsityössä voidaan käyttää apuna koneita, mutta käsityönä työ säilyy niin kauan kuin ihmiskäsi välittömästi ohjaa materiaalia tai sitä työstävää laitetta. Käsityöprosessin ulkoisena tuotoksena syntyy konkreettinen esine, jossa ilmenee tekemisen prosessin kaikkien vaiheiden laatu. (Kojonkoski-Rännäli 1998a, 62.)

Käsityön voidaan sanoa olevan kokonaista tekemistä silloin, kun se sisältää tuotteen valmistamisen lisäksi tuotteen esteettisten ominaisuuksien ja teknisten ratkaisujen suunnittelun yhden ja saman ihmisen tekemänä. Kokonaisena tekemisenä käsityö vaatii sekä ihmisen henkisten ja älyllisten että hänen fyysisten ja motoristen kykyjensä ja taitojensa käyttöä ja harjaantumista. Kokonaisvaltaiseen käsityöhön liittyy myös käsityön luonne ihmisen olemisen sallivana tekemisenä. Tällä tarkoitetaan sitä, että käsityön tekeminen on sellaista rakentamista ja hoivaamista, joka tekee maailmassa olemisen mahdolliseksi ja miellyttäväksi. Käsityö on perinteisesti turvannut ihmiselle välttämättömän toimeentulon ja yhä edelleen se voi auttaa viihtyisämpään elämään sovussa ympäristön kanssa. (Kojonkoski-Rännäli 1998a, 50, 63.)

Käsityön tekemisen sisäisinä tuotoksina syntyy ihmisen sisäisiä kvalifikaatioita, henkisiä ja fyysisiä kykyjä ja ominaisuuksia. Käsityön ollessa kokonaista tekemistä, se kehittää ihmistä kaikilla persoonallisuuden alueilla. Eräs merkittävä kyky, jota käsityö kehittää on käytännön järki. Käytännön järjellä tarkoitetaan kykyä arvioida erillisten asioiden suhteita toisiinsa ja kokonaisuuteen. Se on kykyä nähdä tapahtumisen taustalla olevia tekijöitä ja ennakoida niiden seurauksia. (Kojonkoski-Rännäli 1998a, 63.)

Kaksi merkittävintä käsityötä sivuavaa käsitettä ovat teknologia ja taide. Käsityön ja teknologian yhteisenä tekijänä on työstämisen kohteena oleva konkreettinen materiaali. Tärkein ero niiden välillä taas on työstämiseen käytettävä tekniikka: teknologiassa materiaalia työstetään automaattisilla koneilla ja laitteilla. (Kojonkoski-Rännäli 1998b, 368.) Kojonkoski-Rännälin (1998a, 62) mukaan silloin, kun tekemisprosessin toteuttava, motorinen vaihe on siirtynyt kokonaan automaattisille koneille, ei voida enää puhua käsityöstä, vaan on siirrytty tuottamaan modernin tekniikan keinoin.

Kaksi muuta merkittävää eroa käsityön ja teknologian välillä ovat seurausta erilaisesta tekniikasta eli tuottamistavasta. Käsityössä koko prosessin tekijänä on ihminen, teknologisessa tuottamisprosessissa ihminen suunnittelee ja kone toteuttaa tehdyn suunnitelman. Käsityöprosessin ulkoiset tuotokset eroavat myös teknologian menetelmin valmistetuista tuotteista. Kojonkoski-Rännälin mielestä käsityön ja teknologian häilyvä raja-alue ilmeneekin ehkä selvimmin juuri tuotteiden erilaisuudessa. Käsityötuote on aina yksilöllinen ja ainutkertainen tuotos. Siinä näkyy tekijän ”käden jälki”. Käsityönä valmistettu tuote on lisäksi yleensä vastaavaa teollista tuotetta kalliimpi. (Kojonkoski-Rännäli 1998b, 369.)

Käsityö on eräs taiteen tuottamisen tekniikoista, mutta käsityötekniikka ei kuitenkaan tee tuotteesta sen enempää taidetta kuin teknologinen tuottamistapakaan (Kojonkoski-Rännäli 1998b, 369). Heikkisen mukaan tärkein käsityötä ja taidetta yhdistävä tekijä on työn esteettinen laatu. Hänen mielestään käsityö on kuitenkin ratkaisevalla tavalla erilaista kuin taide: käsityön ensisijainen funktio on konkreettinen käyttö, kun taas taide on tarkoitettu katsottavaksi, luomaan miellyttäviä aistihavaintoja eli esteettisiä elämyksiä. (Heikkinen 1997, 8 - 9; ks. Kojonkoski-Rännäli 1998a, 47 - 48, 84 - 86; 1998b 369.) Käsityötuote yhtä hyvin kuin teknologiatuotekin tai millä hyvänsä muulla tuottamisen tavalla aikaansaatu tuote voidaan kokea taiteena. Se, onko tuote ja kenelle se on taidetta, riippuu yksilöllisesti koetun esteettisen tai jonkin muun, pelkästään henkisen arvon, määrystä tuotteessa. Taide syntyy vasta suhteessa sitä tarkastelemaan ihmiseen. (Kojonkoski-Rännäli 1998b, 369 - 370.)

Käsityön, teknologian ja taiteen rajamaille sijoittuvat myös käsitteet taidekäsityö, käsi- ja taideteollisuus sekä kotiteollisuus. Näiden tarkempi määrittely ei ole kuitenkaan tärkeää tämän tutkielman kannalta.



### 3.1 Käsityöprosessin määritelmä

Käsityöprosessi on tapahtumaketju, jossa tekijä pyrkii käsityöllistä tavoitettaan kohti. Prosessi voi sisältää sekä ihmisen sisäistä että ulkoista toimintaa sen eri vaiheissa. (Suojanen 1992, 15.) Käsityöprosessia, jossa ideointi ja taiteellinen- ja tekninen suunnittelu sekä toteuttava valmistaminen yhdistyvät yhdeksi, yhden ja saman henkilön suorittamaksi kokonaisuudeksi, voidaan kutsua kokonaiseksi tekemiseksi (Kojonkoski-Rännäli 1998a, 51).

Anttila (1993, 32) määrittelee käsityön suunnittelu- ja valmistusprosessin yksityiskohtaisemmin:

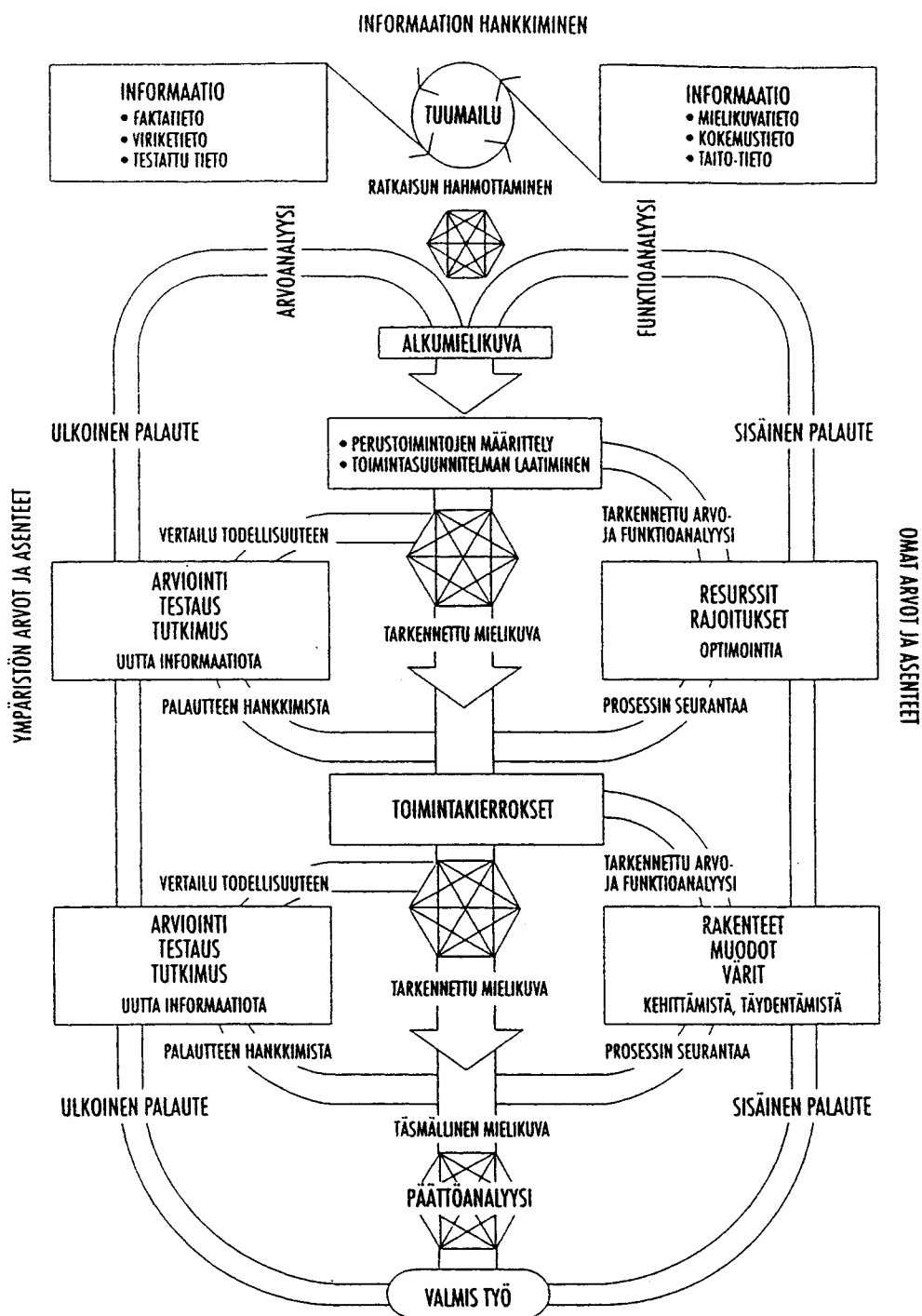
Käsityön suunnittelu- ja valmistusprosessi on sellaisen yksittäisvalmisteen eli produktin aikaansaamista, jossa virittyvät työn tekijän erilaiset persoonallisuuden osa-alueet, sen kognitiiviset, sensomotoriset, emotionaaliset ja sosiaaliset tekijät.

Työn tekijä käyttää aiemmin hankkimaansa taitotietoa syntyvien ideoiden toteuttamiseen. Ideat voidaan toteuttaa joko konvergentilla eli tunnettuja ratkaisuja soveltavalla tai divergentillä eli uusia ratkaisuja etsivällä tavalla, jolloin se edellyttää luovaa ongelmanratkaisua.

Käsityön valmistus etenee yleensä vain tuote kerrallaan tai pienissä sarjoissa. Tekijä itse voi arvioida prosessia sen kaikissa vaiheissa ja suunnata sen kulkua haluamallaan tavalla.

Käsityön prosessi on kaikilta osiltaan sidoksissa vallitsevan kulttuurin arvoihin, sen traditioon ja muotokieleeseen. Käsityötä arvioidaan ympäristön taloudellisten ja sosiokulttuuristen tekijöiden mukaan. Näiden arvokriteerien nojalla tekijä itse ja hänen ympäristönsä arvioivat, tyydyttääkö käsityö taloudellisesti, eettisesti, sosiaalisesti, teknisesti, tarkoitukseltaan, muodoltaan ja ulkonäöltään tai vastaako se perinteen tai vallitsevan muodin vaatimuksia. Tekijä itse arvioi, missä määrin työ tuottaa hänelle henkistä tai sensomotorista mielihyvää.

Käsityöprosessia on myös yritetty kuvata useilla erilaisilla teoreettisilla malleilla. Suojanen (1992, 41) jakaa nämä mallit kolmeen ryhmään: lineaariset mallit (esim. Lindfors 1992), kaksiulotteiset mallit (esim. Lawson 1983) ja spiraalimallit. Tässä tutkielmassa tarkastelen vain Anttilan (1993, 111) käsityöprosessia kuvaavaa spiraalimallia (kuvio 1), koska se on tutkielmani kannalta erilaisista käsityöprosessien malleista ilmaisuvoimaisin. Anttilan mallissa tarkastellaan tuotteeseen vaikuttavia tekijöitä varsin monesta näkökulmasta. Siinä on merkittävänä osana luvussa 4.2 tarkemmin esittelemäni Papanekin tuotteen funktioiden analyysi.



KUVIO 1. Käsityöprosessin malli (Anttila 1993, 111.)

Anttilan käsityötuotteen suunnittelu- ja valmistusprosessin teoreettinen malli lähtee liikkeelle alkumielikuvan luomisesta. Alkumielikuva tavoitteena olevasta käsityöstä voi

syntyä inspiraation, aiempien kokemusten synnyttämien mielikuvien ja sisäisten mallien, jo olemassa olevan tiedon, avulla. Alussa syntyneen mielikuvan tarkoituksena ei ole lukita suunnitteluprosessia, vaan mielikuvan annetaan kehittyä läpi käsityöprosessin. (Anttila 1993, 113 - 116, 121- 122.)

Alkumielikuvan hahmottamisen jälkeen on pyrittävä määrittelemään, mitä ja minkä laatuista tietoa käsityötä varten tarvitaan. Informaation hankinta liittyy omana osana jokaiseen suunnittelu- ja valmistusprosessin päävaiheeseen. (Anttila 1993, 129.) Käsityötä varten tarvittava informaatio voi olla ulkoista: faktatietoa, viriketietoa ja testattua tietoa sekä sisäistä: mielikuvatietoa, kokemustietoa ja taito-tietoa (Anttila 1993, 111). Käsityöntekijälle erityisen merkityksellistä on menetelmätieto eli osaminen, jota hankitaan tekemällä, kokeilemalla ja tutkimalla prosessia yhä uudelleen (Anttila 1993, 130).

Anttila kuvaa sisäisen ja ulkoisen tiedon käsittely- ja yhteensovitusyötä sanalla tuumailu. Tuumaillessaan käsityöntekijä ottaa huomioon saamansa informaation ja pysähtyy hetkeksi sen ääressä miettimään perusteellisesti tekemisiään. Tuumailu voi olla paitsi yksinäistä pohdintaa, myös neuvottelua. Koulussa tuumailu voi tapahtua opettajan ja oppilaan tai kahden oppilaan välillä. Tuumailu on tuotekehittelytyötä. Sen tavoitteena on tuotteen suunnitteluun liittyvien ongelmien ratkaiseminen niin, että voidaan päästä parhaaseen mahdolliseen tulokseen. (Anttila 1993, 142.)

Käsityöprosessissa muodostetaan ensin orientoiva mielikuva kohteesta, jonka pohjalta hahmotetaan operationaalinen mielikuva eli tarpeelliset toiminnot hankkeen toteuttamiseksi. Orientoivan mielikuvan sekä myöhemmin yhä tarkemman mielikuvan ja valmiin työn piirteitä voidaan tarkastella tuotteen funktioanalyysin avulla. Anttilan käsityöprosessin teoreettinen malli sisältää Papanekin kuutiomallin, joka rakentuu tuotteen kuudesta funktio-ominaisuudesta: tarve, käyttö, tekniikka, estetiikka, assosiaatiot ja telesis. (Anttila 1993, 146 - 148.)

Valmistusprosessin suunnitteluvaiheessa tehtävänä on toimintasuunnitelman laatiminen: mitä edessä olevassa tehtävässä aiotaan saada aikaan, miten ja missä järjestyksessä se tehdään ja mitä se edellyttää. Valmistusprosessin suunnitteluvaiheessa tarkastellaan resurssintarvetta ja eteen tulevia rajoituksia verrattuna odotettaviin tuloksiin. Erilaisista ratkaisuvaihtoehdoista valitaan se, joka parhaiten vastaa käsityöntekijän tuotteelle asettamia tavoitteita. (Anttila 1993, 180.)

Tarkennetun mielikuvan myötä Anttilan käsityöprosessin mallissa siirrytään toteutusvaiheeseen. Toteutusvaiheessa tutkitaan ideoiden toimivuus ja toteuttamiskelpoisuus käytännössä (Anttila 1993, 199). Valmistusprosessin edetessä suunnittelu muuttuu yhä konkreettisemmäksi, koska tarjolla olevat resurssit ja rajoitukset muuttuvat tosiasioiksi (Anttila 1993, 202).

Toteutusvaiheen arviointi on vuorottelua laaditun suunnitelman, mielikuvan ja todellisuuden välillä. Arviointi on palautteen saamista asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta, mielikuvien toteutumisesta, erilaisten tuotteelle asetettujen funktioiden saavuttamisesta ja asetetun vaatimustason saavuttamisesta. (Anttila 1993, 210.) Jokainen käsityöprosessi tuottaa kokemuksia, joita voi soveltaa uusiin työtehtäviin. Näin käsityöprosessi jatkuu vielä senkin jälkeen, kun päätös työn valmiiksi tulosta on tehty. (Anttila 1993, 209, 214.)

Anttilan mallia voidaan soveltaa yhtä hyvin käsityön harrastajan kuin käsi- ja taideteollisuusalan ammattilaisen käsityöprosesseihin (Anttila 1993, 107). Ei-ammattilaisen, kuten ala-asteen oppilaan, suunnitteluprosessille tunnusomaisia piirteitä ovat Suojasen tutkimusten (1988; 1991) mukaan: suunnittelussa toistuva mielikuva-produktiivitehtävyssykli, suunnittelun alussa aikaa vievä mielikuvan muodostuminen sekä mielikuvien ja tuotosten testaaminen koko prosessin ajan. Koulussa käsityötä tekevän oppilaan on kontrollin ansiosta mahdollista palata taaksepäin ja aloittaa suunnitteluprosessi alusta jonkun yksityiskohdan osalta. Ei-ammattilaisen käsityöprosessille on tyypillistä myös toteuttamispäätösten tekeminen prosessissa jatkuvana tapahtumasarjana. Taitavan tekijän prosessi etenee kohti tavoitetta lähtien yleissuunnittelusta ja tarkentuen yksityiskohtien suunnitteluun, kun taas taitamattoman tekijän prosessissa ovat tyypillisiä lukuisat takaisinsiirtymät ja uudelleensuunnittelu. (Suojanen 1992, 50 - 51.)

### 3.2 Käsityöproduktin määritelmä

Anttilan päättymättömässä käsityötuotteen suunnittelu- ja valmistusprosessin mallissa (kuviokuva 1) eräänlaisena käänköpoijuna on valmis työ. Se on käsityöprosessin näkyvän toiminnan päätepiste, vaikka prosessi työstä saatavan ulkoisen ja sisäisen palautteen muodossa jatkuu.

Valmista työtä, käsityöprosessin ulkoista tuotosta, kutsutaan tuotteeksi. Siinä ilmenevät tekemisprosessin kaikki vaiheet erilaisina laatuina. Käsien tehdyssä tuotteessa tulee siis näkyviin tekijän tekemisenprosessin eri vaiheisiin liittyvät kyvyt tuotteen erilaisina ominaisuuksina. Näitä ominaisuuksia ovat mm. esteettisyys, käytännöllisyys ja tekniseen suoritukseen liittyvä käden jälki tuotoksessa. Käsityön tuloksena syntyy konkreettisen esineen lisäksi erilaisia sisäisiä kvalifikaatioita, sisäisiä tuotoksia, jotka ovat elämäntaidollisia kykyjä, erilaisia valmiuksia selviytyä elämässä. (Kojonkoski-Rännäli 1998a, 54 - 55.)

Käsityöproduktilla tarkoitetaan sekä sisäistä että ulkoista tuotosta, joka syntyy käsityöllisen suunnittelu- ja valmistusprosessin tuloksena, eikä vain käsityötuotetta. Suojanen esittää esimerkkinä käsityöproduktista luonnoksen. (Suojanen 1992, 15.) Kuitenkin, jos kysymyksessä on kokonainen tekeminen, jossa suunnittelija ja tekijä on yksi ja sama henkilö, tuotoksena ei voi syntyä vain luonnosta. Kokonaiseen käsityöprosessiin kuuluu myös toimintavaihe. Ulkoisena tuotoksena syntyy siis aina konkreettinen esine, vaikka se olisi vain jonkinlainen mallitilkku.

### 3.3 Käsityö oppiaineena

Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet määrittelee käsityön oppiainekokonaisuudeksi, jonka muodostavat tekninen työ ja tekstiilityö. Käsityö on peruskoulun yleissivistävä, käden taitoja kehittävä ja työntekoon kasvattava oppiaine, joka on tarkoitettu kaikille oppilaille sukupuolesta riippumatta. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1996, 107.) Perusopetuslain 2. §:n mukaan opetuksen tulee edistää tasa-arvoisuutta (Koulusäädökset 1999, 11). Käsityön opetuksesta osan tulee olla samanlaista tytöille ja pojille eli molemmille sukupuolille tulee olla sekä tekstiilityötä että teknistä työtä (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1996, 107). Yhteisen käsityön osuus ratkaistaan kuitenkin koulun tasolla, samoin kuin se, opetetaan oppilaita sekaryhmissä vai erikseen (Hovi & Vainio 1995, 13). Käsityön kaikille yhteisen osuuden lisäksi käsityötä voidaan painottaa oppiainekokonaisuuden eri osa-alueille, jolloin oppilaat voivat tehdä valintoja oman kiinnostuksensa mukaisesti. Valinnaisuuden mahdollisuus lisääntyy peruskoulun aikana, joten mitä nuorempia lapset ovat, sitä enemmän heillä on yhteistä

käsityötä. (Hovi & Vainio 1995, 13; Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1996, 107.)

Käsityöopetuksen arvoperustaksi Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet määrittelee työn ja tekemisen arvostuksen, eettiset, ekologiset, esteettiset ja taloudelliset arvot, turvallisen työskentelyn, vastuuntunnon, toisen huomioonottamisen sekä oppijan monipuolisen kehityksen. Käsityö on erilaisilla materiaaleilla, työvälineillä ja tekniikoilla toteutettavaa tuottamistoimintaa, jonka olemukseen kuuluu koko käsityön prosessi: tuotteen suunnittelu, valmistusprosessin suunnittelu ja tuotteen valmistaminen. Käsityön tavoitteena on prosessi, jossa alkuidean synnyn ja lopputulokseen pääsemisen välissä tapahtuu kasvua sekä luovuudessa että ajattelussa. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1996, 107 - 109.) Peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden kuvaaman käsityön voidaan sanoa olevan kokonaista tekemistä, jossa luovuus, tietäminen, ongelmanratkaisutaidot, esteettiset valmiudet ja motoriset taidot liittyvät toisiinsa käsityöprosessissa (Kojonkoski-Rännäli 1998a, 51).

Peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa ei käsitellä oppisisältöjä. Siinä todetaan vain, että opetusta toteutetaan erilaisten aihepiirien ja projektien muodossa (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1996, 108). Aihepiiriopetuksella pyritään pois ahdasrajaisesta esineajattelusta kohti laajempaa aihetta, jonka puitteissa käsityötuote suunnitellaan (Hovi & Vainio 1995, 13).

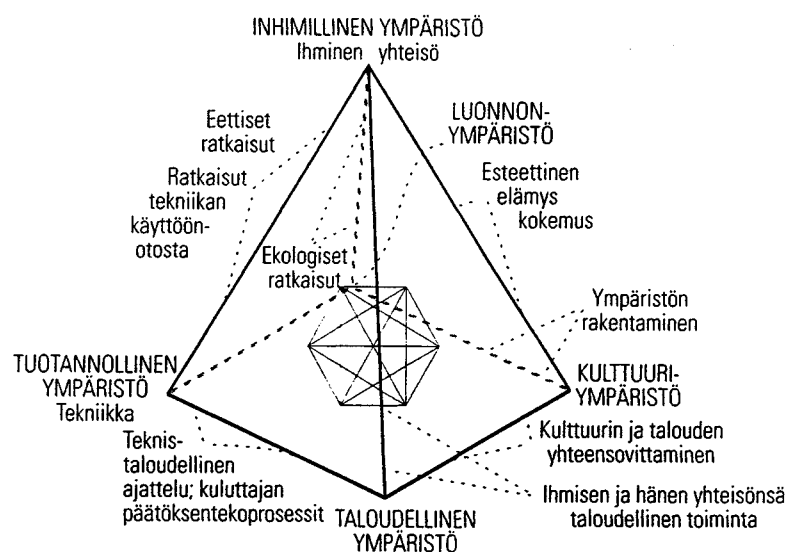
Perusopetuslain 3. §:n mukaan opetuksessa tulee ottaa huomioon oppilaiden edellytykset (Koulusäädäköset 1999, 11). Käsityön opetustakaan ei siis tulisi suunnitella pelkästään lasten iän perusteella, vaan sitä olisi eriytettävä kunkin oppilaan taito- ja tietotason mukaan.

## 4 KÄSITYÖN MERKITYS

### 4.1 Käsiteyön olemus

Käsiteyö voidaan määrittellä lyhyesti käsiteyten tuotteiden suunnitteluksi ja valmistukseksi. Käsiteyö on kuitenkin ilmiönä monimutkaisempi, kun otetaan huomioon, että se koostuu monista erilaisiin materiaaleihin ja tekniikoihin perustuvista osa-alueista, joita taas voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta (Anttila 1993, 36). Sama käsiteyö näyttäytyy erilaisena eri ihmisille erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä. Tarkasteltaessa käsiteyötä taloudellisena toimintana se näyttäytyy erilaisena, kuin jos sitä lähestytään tuotannollisesta ympäristöstä, luonnonympäristöstä tai kulttuuriympäristöstä.

Anttila on kuvannut käsiteyön moniulotteisuutta pyramidilla (kuvio 2). Pyramidin huippuun hän on sijoittanut ihmisen eli sen inhimillisen ja sosiaalisen ympäristön, missä käsiteyö ilmiönä esiintyy. Pyramidin muihin kärkiin sijoittuvat tuotannollinen ympäristö, luonnonympäristö, kulttuuriympäristö ja taloudellinen ympäristö. Nämä neljä tekijää muodostavat pyramidin pohjan, joka on se ympäristökokonaisuus, jossa käsiteyöllinen toiminta tapahtuu ja johon se vaikuttaa. (Anttila 1993, 36 - 37.)



KUVIO 2. Käsiteyötä määrittävät tekijät (Anttila 1993, 37.)

Pyramidin sisään Anttila (1993, 36 - 37) on sijoittanut Papanekin kuusikulmion (ks. luku 4.2) kuvaamaan käsityötuotetta ja sen erilaisia funktioita. Anttilan pyramidi-malli havainnollistaa sitä, kuinka käsityöllä ilmiönä on ulottuvuuksia moneen suuntaan. Käsityötuote ominaisuuksineen onkin tulosta monista erilaisista, yhdessä vaikuttavista tekijöistä.

#### 4.2 Tuotteen funktioanalyysi

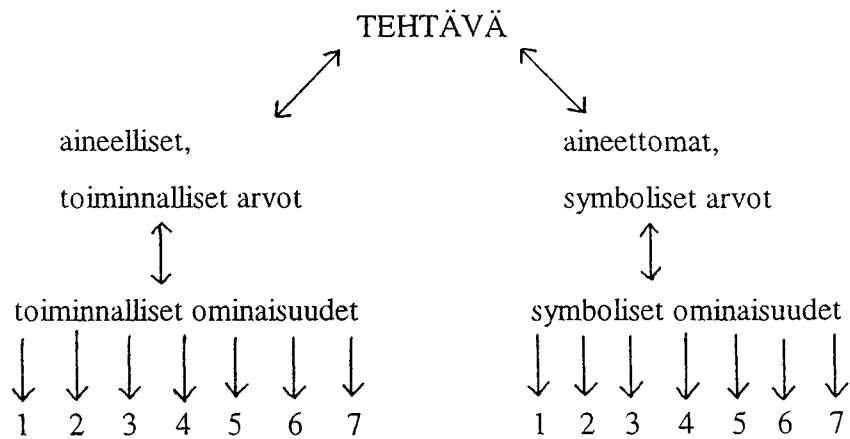
Tuotteen arviointi on yleensä subjektiivista. Yksittäisiä ominaisuuksia, kuten värinpitävyyttä, voidaan mitata, mutta kokonaisuutena tuotteen objektiivinen arvioiminen on vaikeaa. Tuotteen arviointiin vaikuttavat arvioitsijan tiedot ja kokemukset sekä ne arvot ja asenteet, jotka vallitsevat kussakin ajassa ja kulttuurissa. (Suojanen 1992, 81.)

Käsityötuotteen on myös suunnitellut ja valmistanut ihminen, joka on sidoksissa aikaansa ja siihen ympäristöön, jossa hän elää. Tämän vuoksi tuotetta tulisikin tarkastella kokonaisuutena irrottamatta sitä siitä yhteydestä ja ympäristöstä, jossa se on syntynyt ja jossa sitä käytetään. (Suojanen 1992, 81, 85.) Eräs mahdollisuus tuotteen kokonaisvaltaisempaan tarkasteluun on tuotteen funktioanalyysi. Kaksi erilaista lähestymistapaa esittävät Rosenblad-Wallin (1983) ja Papanek (1973).

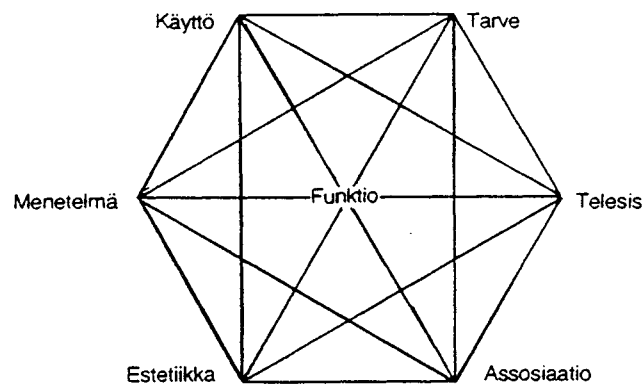
Rosenblad-Wallin (1983, 23 - 24) jakaa tuotteen erilaiset ominaisuudet mitattaviin toiminnallisiin (esim. mitat ja painot) ja ei-mitattaviin symbolisiin (esim. merkit ja merkitykset) ominaisuuksiin (ks. kuvio 3). Tuotteen toiminnalliset ominaisuudet syntyvät ihmisen, tuotteen ja aineellisen ympäristön vuorovaikutuksessa. Symboliset ominaisuudet perustuvat ihmisen, produktin ja sosiokulttuurisen ympäristön vuorovaikutukseen ja saavat alkunsa tuotteen tunnepitoisista arvioinneista. Tuotteen ominaisuuksia arvioidaan suhteessa tuotteen tehtävään. Arviointiin vaikuttaa yksilön arvot.

Papanek (1973, 24 - 25) lähestyy tuotetta sen funktio-ominaisuuksien näkökulmasta (ks. kuvio 4). Funktion hän määrittelee tavaksi, jolla tietty muoto täyttää tarkoituksensa. Funktio-ominaisuuksia on kuusi: menetelmä, käyttö, tarve, telesis, assosiaatio, estetiikka ja ne ovat yhteydessä toistensa kanssa.





KUVIO 3. Tuotteen tehtävän, arvojen ja ominaisuuksien yhteys (Rosenblad-Wallinin 1983, 24 mukaan.)



KUVIO 4. Tuotteen funktiokokonaisuus (Papanek 1973, 25.)

Papanek määrittelee funktio-ominaisuudet seuraavasti:

*Menetelmä* on työvälineiden, -menetelmien ja materiaalien välistä vuorovaikutusta. Hyvä menetelmä hyödyntää materiaalin luonnollisia ominaisuuksia, eikä yritä muuttaa sitä muuksi kuin se on. Materiaaleja ja työvälineitä tulee käyttää parhaalla mahdollisella tavalla tuhlaamatta tiettyä materiaalia sellaiseen, missä toista materiaalia voitaisiin käyttää halvemmalla ja tehokkaammin. Esimerkkinä materiaalien, työvälinei-

den ja -menetelmien väärinkäytöstä Papanek esittää talon teräspalkin, joka on maalattu näyttämään puulta. (Papanek 1973, 25.)

*Käyttö* vastaa kysymykseen 'Toimiiiko se?' Esineen muodossa tulisi ottaa huomioon sen käyttö. Käytön kannalta hyvä esine on kätevä: hyvästä vitamiinipurkista tulee vain yksi pilleri kerrallaan, eikä juomalasi saa helposti kaatua. Suunnittelun vääristymästä taas kertoo kuulakärkikynä, jonka päästä versoo muovinen teko-orkidea muovisten porkkananlehtien ympäröimänä. (Papanek 1973, 29.)

*Tarve.* Tuotteen tehtävänä on ihmisten todellisten tarpeiden (taloudelliset, psykologiset, henkiset, teknologiset ja intellektuaaliset tarpeet) tyydyttäminen. Niiden tyydyttäminen on kuitenkin tavallisesti vaikeampaa ja kannattamattomampaa kuin pian ohimenevien tarpeiden ja halujen, kuten muodin luomien tarpeiden, tyydyttäminen. (Papanek 1973, 30.)

*Telesis* tarkoittaa harkittua, tarkoituksellista luonnon ja yhteiskunnan prosessien käyttöä tiettyjen tarkoitusten aikaansaamiseksi. "Tietyn esineen muotoilun telesiksen tulee ilmentää niitä aikoja ja olosuhteita, jotka ovat sen synnyttäneet, ja sen tulee sopia siihen yleiseen sosioekonomiseen järjestelmään, jossa sen tulee toimia" (Papanek 1973, 32). Papanekin mielestä esineiden ja asioiden siirtäminen kulttuurista toiseen ei ole mahdollista. Esimerkkinä tästä mahdottomuudesta hän mainitsee japanilaiset, kaislapäällysteiset riisioikimatot, tatamit. Ne on tarkoitettu japanilaiseen kotiin, jossa kuljetaan sisällä sukkaa muistuttavissa tabi-kotikengissä. Länsimaiset nahkapohjaiset kengät tuovat paljon likaa sisälle ja rikkoisivat pian kalliin maton pinnan. (Papanek 1973, 32 - 34.)

*Assosiaatio.* Tuotteisiin sisältyy arvoja, jotka herättävät aikaisempiin elämyksiimme liittyviä miellelyhtymiä. Esineisiin liittyvät tuntemukset ovat pitkälti edeltäkäsimmääräytyviä, ne voivat olla peräisin jo lapsuudestamme. Monet assosiationaaliset arvot ovat universaaleja. Aikaansa sopivana esimerkkinä Papanek esittää, kuinka Olivettin matkakirjoituskone antaa välittömästi vaikutelman hienostuneesta eleganssista, täsmällisyydestä, kantamisen keveydestä ja liikemiesmäisestä tehokkuudesta. (Papanek 1973, 34 - 37.) Kolme vuosikymmentä myöhemmin elävän länsimaisen ihmisen assosiaatiot samaisesta koneesta voisivat olla täysin päinvastaisia: raskas ja vanhanaikainen kirjoituskone. Vastaavan assosiaation voisi sen sijaan tänään herättää esimerkiksi Nokian

9110 Communicator, joka on puhelin, faksi, Internet, sähköposti, muistio ja kalenteri - ja kaiken lisäksi se mahtuu taskuun.

*Estetiikka* auttaa muotoilijaa suunnittelemaan muotonsa ja värinsä meitä (kuluttajia) koskettaviksi ja miellyttäviksi kokonaisuuksiksi ja se auttaa tekemään tuotteet kauniiksi, jännittäviksi, ilahduttaviksi ja merkityksellisiksi. Estetiikkaa Papanek pitää eräänä muotoilijan tärkeimmistä työkaluista. Jonkin asian yksinkertaisuudellaan tuottamaa esteettistä tyydytystä Papanek kutsuu eleganssiksi. Elegantissa ratkaisussa monimutkainen muuttuu yksinkertaiseksi. (Papanek 1973, 37, 39.)

Papanekin funktioanalyysi on laadittu teollista muotoilua varten, mutta sitä voidaan soveltaa myös ei-ammattilaisen käsitöihin ja käsityöprosessiin, kuten Anttila (1993) on käsityöprosessin mallissaan tehnyt. Suojanen on tarkastellut Papanekin funktioanalyysiä erityisesti koulukäsityön näkökulmasta. Hän toteaa, että Papanek ei mainitse tuotteen tekijän osuutta menetelmäfunktiossa ja täydentää: "Menetelmällisesti onnistuneessa tuotteessa on otettu taloudellisten tekijöiden lisäksi huomioon työskentelyaikaan, työtilaan ja ergonomiaan liittyvät asiat" (Suojanen 1992, 86). Kun kyseessä on koulukäsityö, niin tuotteen suunnittelussa juuri menetelmän osalta on tärkeää ottaa huomioon tekijän oma taitotietotaso (Suojanen 1992, 87).

#### 4.3 Merkityksen syntyminen

"Esine on muistojen astia", toteaa kuluttajien esinesuhteita tutkinut Koskijoki (1997, 270). Lahja muistuttaa antajastaan. Jokainen perhonen keräilijän kokoelmassa sisältää muiston kiinniottohetkestä. Vanhempien hääkuva, itse tehty käsityö ja monet muut samankaltaiset ovat ilmeisiä muistoesineitä. Esineet muistuttavat menneistä elämyksistä. Ne toimivat menneisyyden, muistin, muiston, muistuttamisen käsinkosketeltavana ja konkreettisena välittäjänä. (Koskijoki 1997, 269, 277.)

Esine, joka herättää muistoja ja mielikuvia, on ihmiselle merkityksellinen (Koskijoki 1997, 270). Mikä tahansa esine ei kuitenkaan herätä ihmisessä muistoja tai mielikuvia. Tietty esine ei siis ole merkityksellinen kenelle tahansa. Toisaalta esine voi olla eri ihmisille eri tavalla merkityksellinen, arvokas.

Esineiden arvo on kulttuurisidonnaista ja subjektiivista. Mikään tavaramerkki ei tee sitä universaaliksi arvokkaaksi tai arvottomaksi. Jokainen tulkitsee itse, onko kapistus hänelle tarpeellinen, välttämätön, hänen mielestään kaunis, kätevä, kiehtova tai jopa rakas. Esineen arvo on suhteellista. Esineen arvo voi olla rahallista tai sen arvo voi perustua tuotteen sosiaalisiin ja kulttuurisiin merkityksiin. Kuitenkin ilman taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista arvostustakin esine voi olla henkilökohtaisesti arvokas. (Koskijoki 1997, 270 - 271, 274.) Muistoarvot eivät useinkaan ilmene ulkopuolisin silmin. Siksi jollekulle muistoarvoltaan rikas tuote voi olla toisille merkityksetön, koska he eivät kykene tulkitsemaan esineen merkityssisältöä. (Rajaniemi 1990, 6.)

Esineiden merkitykset vaihtelevat väliaikaisista pitkäkestoisiin. Henkilökohtaiset arvostukset, esineen muistoarvot, ovat usein tavaran taloudellista arvoa pitkäikäisempiä. Muistoarvokin voi kuitenkin muuttua. Esineet kun eivät heijasta pelkästään menneisyyttä, vaan ne jatkavat olemassaoloaan suhteessa nykyisyyteen. Esine voidaan aina tulkita uudelleen uudesta elämäntilanteesta käsin. Näin ollen saman ihmisen suhde tiettyyn esineeseen voi olla eri aikoina erilainen. (Koskijoki 1997, 269 - 271.)

Rajaniemi (1990, 3) on kirjoituksessaan selvittänyt sellaisia tuotteiden kulttuurisessa kontekstissa syntyneitä merkityksiä, jotka eivät ole aistein havaittavia, vaan mielen tuotteita. Tarkastelun kohteena ovat siis esineen hyötyominaisuudet, kaupallisen arvon ja konkreettiset tuoteominaisuudet ylittävät merkitykset. Rajaniemi on jakanut nämä ihmisten ja tuotteiden väliset suhteet kolmeen ryhmään: tuotteet minän merkkeinä, tuotteet minän määrittäjinä ja tuotteet sosiaalisten suhteiden merkkeinä.

Tuotteet minän merkkeinä tarkoittaa esineiden kykyä viestiä jotain käyttäjänsä persoonallisuudesta, minäkäsityksestä, päämääristä sekä niistä asenteista ja tiedoista, joita hänellä on itsestään objektina. Ihmisen omistamista esineistä voidaan lukea esimerkiksi yksilön sosiaalisista rooleista, kuten ammatista ja siviilisäädystä, uskonnosta, taidoista ja saavutuksista. (Csikszentmihalyi & Rochberg-Halton 1981, 1, 14, 16; Rajaniemi 1990, 3 - 4.) Vihkisormus nimettömässä kertoo henkilön olevan naimisissa. Uusi, puhtaanvalkoinen kangassohva voi viestiä, että perheessä ei ole lapsia, eikä niitä ole lähitulevaisuudessa suunnitelmassakaan. Csikszentmihalyin ja Rochberg-Haltonin (1981, 26 - 27) mukaan esineillä pyritään ilmaisemaan ennen kaikkea valtaa ja voimaa. Länsimaisessa kulttuurissa tämä tulee ilmi esimerkiksi kulkuvälineestä aina ensimmäi-

sestä kolmipyörästä yhä useampivaihteiseen vaihdepyörään ja myöhemmin moottoripyörään ja autoon.

Tuotteiden avulla voidaan myös pyrkiä viestittämään tavoitellun minäkäsityksen ominaisuuksia (Csikszentmihalyi & Rochberg-Halton 1981, 28). Psykoanalyttisen tulkinnan mukaan urheiluautolla ajamisen taustalla saattaa olla pyrkimys vahvistaa omaa miehisyyttä. Tuotteet voivat siis toimia minän merkkeinä kahteen suuntaan. (Rajaniemi 1990, 4.)

Tiettyjen tuotteiden käyttämisen ja toisten hylkäämisen kautta pyrimme vaikuttamaan siihen, millaisen kuvan muut muodostavat meistä. Edellytyksenä tuotteiden toimimiselle minän merkkeinä on kuitenkin merkityksen luomisen ja tulkinnan yhteneväisyys. Se on mahdollista vain sellaisessa sosiaalisessa systeemissä, jossa ihmiset tulkitsevat tuotteiden symbolikieltä samalla tavalla. (Rajaniemi 1990, 6.)

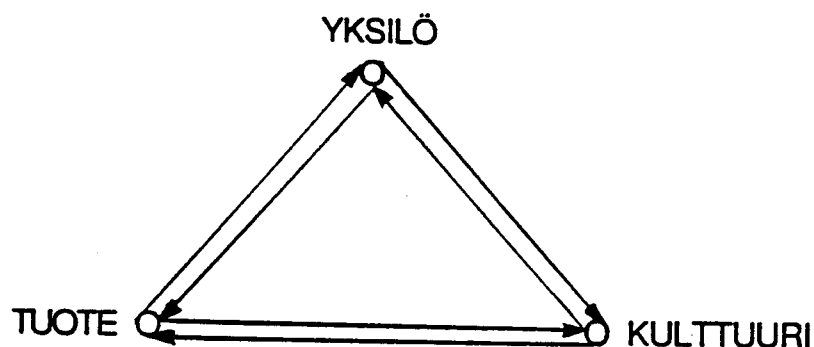
James (1880, 291 - 292, Belkin 1988, 139 mukaan) on kirjoittanut tuotteiden merkityksestä minän määrittäjinä jo yli 100 vuotta sitten:

a man's Self is the sum total of all that he CAN call his, not only his body and his psychic powers, but his clothes and his house, his wife and children, his ancestors and friends, his reputation and works, his lands, and yacht and bank-account. All these things give him the same emotions. If they wax and prosper, he feels triumphant; if they dwindle and die away, he feels cast down, - not necessarily in the same degree for each thing, but in much the same way for all.

Jamesin esittämän näkemyksen mukaan me olemme tavallaan omistustemme summa, omistuksemme ovat osa meitä (Belk 1988, 139). Belk (1988, 144) löytää tukea Jamesin näkemykselle yksilön omistamien esineiden ja hänen persoonansa välillä vallitsevasta yhteenkuuluvuudesta useista eri lähteistä. Hänen mukaansa siitä kertoo mm. tapa haudata vainaja omistamiensa esineiden kanssa ja toisaalta niiden hallitsijoiden omaisuuden raivokas tuhoaminen, jotka on syösty vallasta. Murron myötä omaisuutensa menettäneet ihmiset voivat kokea menettäneensä osan itseään, tulleensa loukatuiksi tai jopa raiskatuiksi (Belk 1988, 142). Tämä puhuu myös esineiden ja niiden omistajan välisestä vahvasta riippuvuussuhteesta.

Jamesin ja Belkin näkemystä vasten hätkähdyttää esimerkki aseiden omistavasta ihmisestä: ihminen, jolla on ase kotonaan on erilainen kuin ihminen, joka ei omista aseita. Näin siitä huolimatta, että omistamamme esineet vain ympäröivät meitä, ovat erillisiä meistä itsestä. (Csikszentmihalyi & Rochberg-Halton 1981, 16.)

Pyrkimys yhteenkuuluvuuteen ja toisaalta erottautumiseen tarvitsee onnistuakseen ihmisiä, jotka antavat sille merkityksen (Csikszentmihalyi & Rochberg-Halton 1991, 33). Tuotteet saavat symbolisen merkityksen kulttuuriympäristöstään ja toimivat näin yhteisön arvojen ja normien konkretisoijina. Ympäristön ja kulttuurin välinen suhde toimii myös toisin päin. Myös tuotteet muokkaavat kulttuuriympäristöä. (Rajaniemi 1990, 14.) Rajaniemi tiivistää tuotteiden merkitysten syntymisen prosessin kuviossa 5.



KUVIO 5. Tuotteiden merkitysten syntyminen (Rajaniemi 1990, 22.)

#### 4.4 Prosessi käsityön merkityksellistäjänä

Heikkinen (1997, 13) on tutkinut pohjoiskarjalaisten naisten käsityön tekemistä Enon kansalaisopiston käsityöpiireissä. Monet tutkittavista, jotka olivat käsityön harrastajia, pitivät erittelemättä kaikkea käsityön tekemistä mielenkiintoisena. Tarkemmin käsityön miellyttävyyttä kuvattiin viittaamalla ajankäyttöön, tarkastelemalla käsityötä sen eri lajien kautta, kohdentamalla kysymys tekemisen tulokseen, erittelemällä käsityöprosessin eri puolia ja arvioimalla käsityön taloudellisuutta. Eniten käsityön mukavuutta perusteltiin mainitsemalla ajankäytöstä: käsityötä tehtäessä aika kuluu mukavasti, hyödyllisesti ja nopeasti. Varsinkin vanhemmat tutkimukseen osallistuneet naiset perustelivat käsityön mukavuutta ajan kulumisella. Käsityön mukavuutta kuvailtiin myös erilaisten työmuotojen, kuten tuohitöiden, nukkien teon tai ryijynompelun, kautta. (Heikkinen 1997, 65 - 66.) Heikkisen tutkimuksessa käy ilmi se, että käsityön miellyttävyys on

riippuvainen myös tuloksen syntymisestä, työn valmistumisesta: ilo tulee siitä, kun tuote on valmis ja näkee omien käsien työn (Heikkinen 1997, 66).

Käsityön tekee siis merkitykselliseksi toisaalta prosessi, toisaalta produkti. Anttilan (1983, 112) tutkimuksen mukaan käsityöhön kohdistuvat myönteiset asenteet ovat ensisijaisesti käsityön tekemiseen eli käsityöprosessiin liittyviä ja vasta toissijaisesti tuotteeseen kohdistuvia tunteuksia.

Nuorempien ja vanhempien käsityön harrastajien välillä löytyi Heikkisen tutkimuksessa eroja etenkin suhtautumisessa suunnitteluun. Vanhemmat naiset eivät juurikaan käsitelleet haastatteluissa käsitöiden suunnittelua ja kysyttäessäkin pitivät suunnittelua vaikeana ja ikävänä. (Heikkinen 1997, 67.) Heikkinen (1997, 69) toteaa tutkimuksensa perusteella käsityön miellyttävyyden kietoutuvan yhteen käsityön osaamisen, uuden oppimisen, tekemisen synnyttämien tunteiden ja luonnollisesti myös tuotteen valmistumisen ja tuotteen herättämien mieltymysten kanssa.

Käsityönteon ikävinä puolina Heikkisen (1997, 67 - 68) tutkimuksessa pidettiin pääasiassa omasta osaamattomuudesta tai mahdollisesti kärsivällisyyden puutteesta johtuvia vaikeuksia. Näissä vaikeuksissa oli kysymys useimmiten johonkin tekemisen prosessiin liittyvästä hankaluudesta, jonka seurauksena syntyi virheitä, purkamista ja korjaamista.

Ala-Uotila (1994, 31, 53) on tutkimuksessaan selvittänyt tekstiilityön osa-alueiden mielekkyyttä oppilaiden arvioimana. Tutkimusjoukko koostui helsinkiläisistä 7. luokkalaisista (N = 114). Tutkimuksen mukaan kaikista tekstiilityön osa-alueista pidettiin myönteisimmin suhtauduttiin ompeluun. Lähes 90 % tutkimukseen osallistuneista mainitsi pitävänsä siitä jonkin verran tai paljon. Kielteisimmin tutkittavat suhtautuivat virkkaukseen, 37 % oppilaista ei pitänyt siitä.

Tiesmäki (1991, 57 - 70) on tutkinut lapsen käsityöharrastuksen motiiveja haastatteleamalla 25 käsityökouluun osallistuvaa 8 - 13-vuotiasta lasta. Yksi neljästä Tiesmäen (1991, 56) tutkimuksen alaongelmasta kysyi: "Kohdistuuko lasten motivaatio käsityön prosessiin vai produktiin?" Vastauksissa oli niitä, joita motivoi valmis tuote ja niitä, joille työskentelyprosessi oli motivoiva tekijä. Osa vastaajista kertoi, että kokeilu on kivaa, mutta on myös mukavaa, jos kokeilun tuloksena syntyy jokin käyttökelpoinen tuote. Seitsemän vastaajista asettui selkeästi tuotteen motivoivuuden kannalle. Produktin tärkeimmiksi arvoiksi katsottiin sen käyttökelpoisuus ja se, että tuote on valmistettu

itse. Suurempi osa vastaajista näki kuitenkin kokeilun ja tekemisen tärkeäksi ja hauskaksi. Käsityössä kiinnostivat siis ensisijaisesti työskentely, toiminta ja erilaiset käsityötekniikat. (Tiesmäki 1991, 81, 93.)

#### 4.5 Tuote käsityön merkityksellistäjänä

Heikkinen jakaa tutkimuksensa perusteella tuotteen merkityksen sen kauneuden antamaan merkitykseen ja tuotteeseen liittyvän ihmissuhteen tuomaan merkitykseen käsityötuotteelle. Heikkinen (1997, 76) ryhmittelee "kauniin" käsittelemisen erilaiset funktiot seuraavasti:

- 1) Mainittiin jokin esine tai käsityön laji kauniina eli viitattiin johonkin yleiseen.
- 2) Mainittiin jokin erityisesine esimerkkinä kauniista esineestä.
- 3) Käsin tekemistä pidettiin kauniin esineen kriteerinä.
- 4) Esineen ikä synnytti sinänsä arvoa ja edelliseen ehdollisesti liittyen.
- 5) Luonnon muovaamia esineitä pidettiin kauniina taideteoksina.
- 6) Esine määriteltiin kauniiksi sen aikaan saaman esteettisen kokemuksen vuoksi.

Monia haastateltavalle merkityksellisiä käsitöitä perusteltiin ihmissuhteilla. Rakas, miellyttävä - ja samalla kaunis esine kytkeytyi tavalla tai toisella puhujalle tärkeään ihmiseen. (Heikkinen 1997, 80.)

Heikkisen (1997, 82) tutkimuksessa käsityön kauneus, miellyttävyys ja käsityöhön kohdistettu rakkaus liittyivät monella eri tavalla yhteen; kaunis esine oli samalla rakas ja miellyttävä. Heikkinen toteaa, että aineistosta oli lähes mahdotonta erottaa puhtaasti esteettisiä arviointeja. Heikkisen (1997, 78) tutkimuksessa tuli kuitenkin selvästi esille se, että esineen merkitykseen vaikuttaa suuresti se, että tuote on (omin) käsin tehty. Heikkinen toteaaakin näiden kommenttien liikkuvan käsityön ytimessä, sillä käsityön yhtenä perusarvona on totuttu pitämään käsityön erottautumista teollisesta sarjatuotannosta.

Hovi on tutkimuksessaan selvittänyt psykologis-pedagogisten, taiteellis-esteettisten, sosiokulttuuristen, sosioekonomisten, teknis-luonnontieteellisten ja eettis-humanististen osa-alueiden ilmenemistä peruskoulun käsityötuotteissa sekä niiden valmistamisessa. Tutkimuksessa haastateltiin 35 peruskoulun 6. - 9. luokan oppilasta ja suori-



tettiin kyselytutkimus 19 peruskoulun tekstiilityön opettajalle (sekä ala-asteella että yläasteella opettavia). (Hovi 1995, 9.)

Tutkimuksen mukaan peruskoulun oppilailla on jokseenkin hatara käsitys tuotteidensa esteettisyydestä; käsityötuotteen sopusuhtaisuus, värityys tai työn huolellinen laatu eivät osoittautuneet erityisen tärkeiksi asioiksi oppilaan kannalta. Sen sijaan itsenäinen suunnittelu, omien ratkaisujen tekeminen ja niistä saatu tyydytys osoittautuivat oppilaiden mielestä käsityöopetuksen parhaiksi puoliksi. (Hovi 1995, 56.)

Useimpien tutkimukseen osallistuneiden oppilaiden mielestä peruskoulussa valmistetut tuotteet olivat heidän ikäkaudelleen sopivia ja he pitivät valmistamistaan käsitöistä. Hovi on tuloksesta yllätynyt, mutta arvelee oppilaiden kokevan koko tekemisen prosessin miellyttävänä, josta tyytyväisyyden tunne siirtyy myös tuotteeseen. (Hovi 1995, 57.)

Sosioekonomisesta näkökulmasta peruskoulun oppilaat vaikuttavat hyötyajatteloiltaan. Käsityössä mieluisimpana pidetään vaatteiden tekemistä, koska niistä on välitöntä hyötyä oppilaille itselleen. Koulukäsityön tulisi tutkimuksen mukaan olla hyödyllinen ja käyttökelpoinen tuote. Välitöinä suhtaudutaan myönteisesti myös erilaisiin ryhmiin, lajiin, näytelmäpukuihin ja myyjäistavaroihin. Hovi arvelee vaatteiden tekemisen tarjoavan sopivan maaperän murrosikäisten persoonallisuuden etsimiseen ja sen peilaamiseen ympäristöön. Tekstiilituotteen muodikkuus ja malli näyttävät jättävän Hovin tutkimuksen mukaan alleen tietouden tekstiilituotteen huollosta ja materiaaleista. Materiaalin käytännöllisyys tai soveltuvuus tuotteeseen näyttävät olevan oppilaille toisarvoisia tekijöitä tai sitten oppilaat yksinkertaisesti luottavat tässä asiassa opettajan asiantuntemukseen. Kolmantena oppilaiden heikosti sisäistämänä teknis-luonnontieteellisen osa-alueen asiana Hovi mainitsee kestävän kehityksen huomioon ottamisen käsityötuotteen yhteydessä. (Hovi 1995, 57.)

Aallon (1991, 40 - 41, 53) tutkimuksessa peruskoulun 9. luokkalaisten käsityöasenteista ja -harrastuneisuudesta haastateltavilta kysyttiin, mitä huomioita he tekevät nähdessään käsintehtyn esineen. Yleisimmin haastateltavat kertoivat kiinnittävänsä huomiota siihen, miten esine on tehty, tuotteen huolellisuuteen, siisteyteen ja materiaaliin. Yleisimpien huomionarvoisten asioiden joukkoon nousi myös tuotteen esteettisyys eli se onko esine kaunis/hyväntäköinen. Tutkimusta varten oli haastateltu 97 peruskoulun 9. luokkalaista Oulun kaupungin kolmelta yläasteelta.

Aallon (1991) ja Hovin (1995) tutkimustuloksissa on keskinäistä ristiriitaisuutta. Hovin mukaan käsityötuotteen sopusuhtaisuus tai työn huolellinen laatu eivät osoittautuneet erityisen tärkeiksi asioiksi oppilaan kannalta, eivätkä oppilaat olleet erityisen kiinnostuneita käsityössä käytettävistä materiaaleista. Muodikkuus ja malli käsityötuotteessa korostuivat Hovin mukaan, kun taas Aallon tutkimuksessa ne eivät nousseet esille ominaisuuksina, joihin käsintehdyssä tuotteessa erityisesti kiinnitetään huomiota. Kyseessä olivat kuitenkin molemmissa tutkimuksissa osittain samanikäiset oppilaat.

Mieleepainuneimmiksi itsetehdyksi käsitöiksi Aallon (1991, 70 - 71) tutkimuksessa haastatellut tytöt ilmoittivat neulepuserot ja villasukat. Mielenpainumisen yleisimpänä perusteina esitettiin se, että näille käsitöille on ollut käyttöä ja että ne ovat olleet tarpeellisia ja hyödyllisiä. Hovin (1995) tutkimustulokset vaatteista mieluisimpina koulussa tehtyinä käsitöinä ovat yhdenmukaisia Aallon tutkimuksen mieleepainuneimpien käsitöiden kanssa. Mieluisimpia käsitöitäkin perusteltiin niiden hyödyllisyydellä ja käyttökelpoisuudella. Mieleepainuneina käsitöinä mainittiin myös usein joku työ, joka oli onnistunut hyvin. Toisaalta työ voitiin muistaa myös sen epäonnistumisen tai sen tekemisen pitkän keston takia.

Aallon (1991, 54) tutkimuksessa pyydettiin myös vertailemaan käsintehtyä ja teollisesti valmistettua tuotetta ja niiden arvostusta. Käsintehty tuote osoittautui selvästi teollista tuotetta arvostetummaksi. 44 % haastatelluista piti käsin tehtyä tuotetta parempana. Teollisen tuotteen olisi valinnut 17 % vastaajista. Näistä teollisen tuotteen valitsijoista 11 henkilöä ilmoitti kuitenkin arvostavansa käsintehtyä tuotetta enemmän. Vastauksia, joissa valinnan kerrottiin tapahtuvan jonkun ehdon mukaan, tuli kysymykseen 20 %. Käsintehdyn tuotteen valitsemista perusteltiin tekemisessä nähdyllä vaivalla, kestävyydellä, yksilöllisyydellä, omaperäisyydellä, tuotteen suuremmalla arvolla ja huolellisuudella.

Käsityön motivoivana tekijänä voi olla tuote myös sen kautta saatavan ihailun vuoksi. "Osalle lapsista on tärkeää, että he saavat tuotteen, jota voivat käyttää ja josta he voivat olla ylpeitä, koska ovat itse sen valmistaneet. Pelkkä esine sinänsä ei tyydytä, se täytyy saada esille, muiden ihailtavaksi, ollakseen työskentelyn motivoivana tekijänä", Tiesmäki (1991, 82) kirjoittaa.

## 5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

### 5.1 Tutkimusaineiston kokoaminen

Tutkimuksen haastatteluaineisto koottiin pohjoispohjalaisen 8300 asukkaan kaupungin Keskustan ala-asteella huhti - toukokuussa 1999 (Pyhä- ja Kalajokilaakson kuntien väestön muutoksia 1.1 - 30.9.1999). Keskustan koulu on yksi kaupungin kuudesta ala-asteesta ja siellä oli lukuvuonna 1998-1999 417 oppilasta (henkilökohtainen tiedonanto 28.1.2000). Kuudensia luokkia koulussa oli edellä mainittuna lukuvuotena kolme. Näiden luokkien oppilaista haastattelin tutkimustani varten 34 tekstiilityönopetukseen osallistunutta lasta.

Luvan haastatteluihin sain koulun rehtorilta (henkilökohtainen tiedonanto 6.4.1999) ja kaikilta opettajilta, jotka opettivat tutkimukseen osallistuneille ryhmille tekstiilityötä (henkilökohtaiset tiedonannot 6. - 7.4.1999). Haastatteluajankohta sovittiin ensimmäisen ryhmän osalta välittömästi luvan saamisen jälkeen. Kahden muun ryhmän kanssa sovimme asiasta tarkemmin puhelimitse myöhemmin keväällä. Samassa yhteydessä, kun pyysin luvan haastatteluiden tekemiseen, kerroin tutkimukseni tavoitteeksi selvittää lasten kokemuksia koulussa tehdyistä käsitöistä. Tämän tarkempaa selvitystä en antanut missään vaiheessa opettajille enkä oppilaille. Kaikille kolmelle tekstiilityön ryhmälle oli kerrottu tulostani etukäteen, joten haastattelu ei tullut heille yllätyksenä.

Haastateltavia oli kaikkiaan 34. Kaikki haastateltavat olivat tyttöjä. Yhdestä tekstiilityön ryhmästä oli kaksi oppilasta pois, mutta muut kaksi ryhmää olivat haastatteluiden aikaan kokonaisuudessaan läsnä. Haastattelut suoritettiin ryhmittäin yhden tekstiilityön kaksoistunnin aikana käyttäen hyväksi välitunteja. Yhden oppilaan haastattelemiseen oli siis aikaa noin 10 minuuttia.

Ennen haastatteluja kerroin joko koko luokalle yhteisesti tai jokaiselle haastateltavalle erikseen lyhyesti, kuka olen ja mitä teen. Kerroin myös, että haastatteluissa voi sanoa rehellisesti ja avoimesti, mitä ajattelee; vastaukset eivät mene opettajan tietoon, eivätkä vaikuta käsityön arvosanaan. Haastattelut suoritettiin rauhallisessa luokkahuoneessa, jossa ei ollut haastattelijan ja haastateltavan lisäksi muita läsnä. Haastattelut

olivat keskustelunomaisia ja joidenkin haastateltavien pienoinen jännitys tuntui unohtuvan haastattelun edetessä.

Kaikki haastattelut nauhoitettiin. Haastattelujen nauhoittamista perustelin haastateltaville lyhyesti, ohimennen, haastattelujen alussa sillä, että näin minä pääsen helpomalla ja haastattelut eivät vie niin paljon aikaa, kun minun ei tarvitse kirjoittaa vastauksia paperille. Haastatteluista ensimmäinen nauhoitettiin haastattelunauhurilla MiniDisk-levylle ja kaksi jälkimmäistä tavallisella kasettinauhurilla C-kaseteille. Nauhoitustavan muutokseen päädyin, koska ensimmäisten haastatteluiden jälkeen havaitsin, että tallennetun äänen voimakkuus oli ajoittain selville saamisen rajoilla. Paremman kuuluvuuden saavuttamiseksi olisi pitänyt pitää mikrofonia haastateltavan suun edessä ja ajattelin, että suurempikokoinen kasettinauhuri on kuitenkin luomaamattomampi ja voi unohtua helpommin haastattelun kuluessa, koska se voi vain olla pöydällä.

## 5.2 Tutkimusaineiston analyysi

Tutkimusaineistoni analysoinnissa sovelsin fenomenologisen psykologian analyysimenetelmää sellaisena kuin Perttula (1995b) sen esittää. Tutkimukseni edetessä kuitenkin havaitsin, että tämä analyysimenetelmä ei kaikin tavoin vastaa tutkimukseni haasteisiin ja toteutin metodin viimeisen vaiheen toisin. Perttula (1995b, 68 - 69) toteaaakin, että metodi täytyy muotoilla aina tutkittavan ilmiön ehdoilla. Yhteydetöntä, kaikkien ilmiöiden yhteydessä pätevää metodia ei ole olemassa.

Perttula (1995b, 68 - 89) esittää fenomenologisen psykologian analyysimenetelmän viidessä vaiheessa. Metodin neljässä ensimmäisessä vaiheessa muodostetaan yksilökohtaiset merkitysverkostot ja viimeinen vaihe käsittelee yleisen merkitysverkoston muodostamista. Tutkimusaineistoni analyysissä etenin Perttulaan tukeutuen neljän ensimmäisen vaiheen kautta yksilökohtaisten merkitysverkostojen muodostamiseen. Yleisen merkitysverkoston muodostamisen sijaan katsoin kuitenkin paremmaksi esitellä tutkimukseni tuloksia toisin (ks. luku 6). Varron (1992, 101) mukaan tutkimuksessa tavoitettu yleisyys voidaan tuoda esille monilla eri tavoilla. Laadullisessa tutkimuksessa esitetyt yleistyksset on kuitenkin esitettävä sellaisessa muodossa, että ne johdattavat huomion sekä jokaisen kohteen ainutlaatuisuuteen että käsitteelliseen yleisyyteen. Mie-

lestäni tutkimusaineiston kuvaus, johon sisältyy useita suoria lainauksia haastatteluista, tuo rikkaammin ja tarkemmin esille tutkimushenkilöiden ainutlaatuiset kokemukset kuin tutkijan muotoilema, kertomuksenomainen, yleinen merkitysverkosto.

Seuraavaksi esitän fenomenologisen psykologian analyysimenetelmän neljä ensimmäistä vaihetta Perttulan (1995b) mukaan. Kunkin vaiheen jälkeen esittelen oman haastatteluaineistoni analyysin etenemistä. Tutkimuksessani toteutin vaiheet 2 (merkityksen sisältävien yksiköiden erottaminen) ja 3 (merkityksen sisältävien yksiköiden kääntäminen tutkijan kielelle) limittäin, jonka vuoksi esittelen ensin molemmat vaiheet ja vasta sen jälkeen kerron analysoinnin etenemisestä tutkimuksessani.

*Vaihe 1.* Tutkimusaineiston analyysin ensimmäisessä vaiheessa tutustutaan kerättyyn tutkimusaineistoon mahdollisimman avoimesti ja huolellisesti tavoitteena saavuttaa kokonaisnäkemys tutkittavasta asiasta. Tutkija pyrkii tutustumaan tutkimusaineistoon tutkittavan näkökulmasta eläytyen tutkittavan kokemukseen ilman omia ennakkokäsityksiään. Tutkimusaineistoon tutustuminen aloitetaan sulkeistamisella (ks. luku 2.2), jonka kautta tutkija pyrkii irrottautumaan niin luonnollisista asenteistaan kuin mahdollisista teoreettisista etukäteisolettamuksista. (Perttula 1995b, 69 - 72; vrt. Giorgi 1985, 10 - 11.)

Kokoamaani haastatteluaineistoon tutustuin ensimmäisen kerran kirjoittaessani haastattelut paperille. Huhtikuussa keräämäni yhden tekstiilityöryhmän haastattelut kirjoitin heti haastattelujen suorittamisen jälkeen, ja toukokuussa tehdyt haastattelut kirjoitin elokuussa. Kirjoittaessani kuuntelin haastatteluja läpi kerta toisensa jälkeen pienissä jaksoissa ja lopulta kokonaisuudessaan verraten kirjoitettua tekstiä kasetilla oleviin haastatteluihin. Jo haastattelujen kirjoittamisen yhteydessä sain jonkinlaisen yleiskuvan keräämästäni tutkimusaineistosta. Tutkimushenkilöideni kokemukset saivat kuitenkin jäädä rauhaan kahdeksi kuukaudeksi, koska keskityin tutkimukseni teoriaustaan kirjoittamiseen.

Haastatteluaineiston analysoinnin aloitin lokakuussa kirjoittamalla esseen omista käsityökokemuksistani, jonka kautta pyrin refleктоimaan niitä tekijöitä, jotka tekevät minulle käsityöstä merkityksellisen. Tämän kirjoitelman avulla pyrin omien, teorian jo mahdollisesti muokkaamien, asenteideni sulkeistamiseen. Itselleni käsityötuotteen tekee merkitykselliseksi ensisijaisesti mahdollisuus käyttää sitä ja toiseksi tarve:

*Minulle käsityö on merkityksellistynyt aina käsityötuotteen kautta. Ei niin, että olisin tehnyt käsitöitä vain saadakseni jonkun tuotteen, vaan että olen aina halunnut tehdä käsitöitä, mutta en vain tehäkseni työtä tekemisen vuoksi, vaan päämääränäni valmistaa tarpeellinen tai muuten kiehtova tuote. -- Nykyisin käsityö lähtee pitkälti tarpeesta -- Toisaalta tietyt tekniikat kiehtovat. Villasukkia on tullut pyöräytettyä useita, vaikkei niitä itse tarvitsisikaan, eikä välttämättä tietäisi kenelle ne päätyvät. Inhoan kuitenkin tehdä sellaisia käsitöitä, jolle ei ole käyttöä. -- Minulle käsityötuotteen merkittäviä ominaisuuksia ovat tärkeysjärjestyksessä: käyttö, tarve, tekniikka, estetiikka, telesis. Vähiten tärkein on taloudellisuus. -- Tyydytystä työ tuo syvimmin silloin, kun saan työn estetiikan pelaamaan. Työn täytyisi puhutella minua ja muita. Hyvässä työssä on jotain särmää. Se ei ole liian pliisu, ei liian siloiteltu ja mitäänsanomaton. -- Teknisesti moitteeton työ ei riitä.*

Analyysissä olen halunnut erityisesti kiinnittää huomiota siihen, että en painota käsityön niitä funktioita yli haasteltavien kertomien merkitysten, joita itse pidän merkityksellisimpinä. Perttula (1995b, 70) kuitenkin toteaa, että psykologisessa tutkimusprosessissa tutkijan ja tutkittavan kokemukset eivät milloinkaan ole täydellisesti erotettavissa toisistaan.

*Vaihe 2.* Kokonaisvaltaisen tutkimusaineistoon tutustumisen jälkeen, analyysin toisessa vaiheessa, tutkimusaineistosta erotetaan ns. merkityksen sisältäviä yksiköitä. Merkityksen sisältävällä yksiköllä tarkoitetaan pientä tekstikokonaisuutta, joka ilmaisee itsessään tutkittavan ilmiön kannalta olennaisen merkityksen. Merkityksen sisältävien yksiköiden erottaminen etenee tutkijan intuition ohjaamana. (Perttula 1995b, 72 - 74; vrt. Giorgi 1985, 11 - 17.) Merkityksen sisältävien yksiköiden tulee olla sen verran laajoja, että niiden sisältämä merkitys on ymmärrettävissä sellaisenaan, koska yhteydestään irrotettuna mikä tahansa tutkittava piirre voi saada analyysin myöhemmissä vaiheissa mielivaltaisen tulkinnan ja tulla sattumanvaraisesti ymmärretyksi (Varto 1992, 61). Tutkimusaineisto jaetaan analyysin toisessa vaiheessa kokonaisuudessaan merkityksen sisältäviksi yksiköiksi päättelemättä sitä, mitkä osat aineistosta ovat tutkittavan ihmisen kokemuksen olennaisia ja mitkä epäolennaisia sisältöjä. (Perttula 1995b, 72 - 74, vrt. Giorgi 1985, 11 - 17.)

*Vaihe 3.* Analyysin kolmannessa vaiheessa merkityksen sisältävät yksiköt käännetään tutkittavan kieleltä tutkijan tieteenalan yleiselle kielelle. Käännöstyön kautta tutkija pyrkii tavoittamaan kunkin merkityksen sisältävän yksikön keskeisimmän sisällön. Tutkittavan kokemuksen keskeisimmän sisällön tavoittamisessa käytetään apuna tietoisia reflektion ja mielikuvatasolla tapahtuvan muuntelun prosesseja (ks. luku 2.2).

(Perttula 1995b, 74 - 77; vrt. Giorgi 1985, 17 - 19.) Käännöstyössä tulee käyttää mahdollisimman yksiselitteistä, täsmällistä, mutta tavallista arkikieltä ja välttää sekä valmiiden arkisten että teoreettisten käsitteiden käyttöä (Giorgi 1985, 18 - 19; Perttula 1995b, 75; Varto 1992, 87, 92).

Analysissäni aloitin tutkimusaineiston jakamisen merkityksen sisältäviin yksiköihin itsenäisenä vaiheena. Pian päädyin kuitenkin vaiheiden 2 ja 3 yhdistämiseen: samalla, kun jaoin aineistoa merkityksen sisältäviin yksiköihin, käänsin ne tutkittavan kieleltä, murteelliselta puhekieleltä, arkiselle kirjakielelle. Kääntäessäni haastatteluja saatoin samalla muuttaa myös käännettävää jaksoa, merkityksen sisältävää yksikköä, laajemmaksi tai suppeammaksi katkelmaksi haastattelusta. Tässä käännösvaiheessa kävin siis läpi haastatteluja kysymys kysymykseltä ja pyrin kääntämään haastateltavan kertoman merkityksen keskeisimmän sisällön mahdollisimman tarkasti, peilaten sitä edellä sanottuun ja haastattelussa seuraavaksi esille tuleviin merkityksiin. Lopullista käännöstä edelsi usein monivaiheinen mielikuvatasolla tapahtuvan muuntelun prosessi, jonka kautta hain tarkkaa ja selkeää ilmaisua haastateltavan esittämille ajatuksille päästäkseni käännöksessä mahdollisimman lähelle haastateltavan kokemusta. Käännöksen kirjoitin suoraan haastattelutekstien lomaan, jolloin alkutekstiä ja siitä tehtyä käännöstä oli helppo vertailla toisiinsa.

Seuraavassa esimerkissä näkyy haastatteluaineiston jakaminen merkityksen sisältäviin yksiköihin ja niiden käännökset (suluissa). Lainauksessa on nähtävissä myös merkityksen sisältävän yksikön muokkaantuminen tilanteen mukaan. Mekaanisesti en ole pitänyt yhteen kysymykseen liittyvää vastausta yhtenä merkityksen sisältävänä yksikkönä. Toisaalta en ole myöskään liittänyt haastattelusta toiseen samoja kysymyksiä kuuluvaksi yhteen merkityksen sisältävään yksikköön. Merkityksen sisältävän yksikön laajuus haastattelusta riippuu osittain haastateltavan vastauksen laajuudesta. Mielestäni merkityksen sisältävän yksikön laajuus ei kuitenkaan vaikuta ratkaisevasti tutkimuksen luotettavuuteen, jos se ei kasva kohtuuttoman suureksi.

*P: No, sitten kun mietit kaikenlaisia käsitöitä, mitä muistatki, mitä oot ala-asteen aikana tehny, niin mistä ala-asteen aikana tekemistä käsitöistä sää pidät eniten?*

*H23: No, tätä ennen me tehtiin just saatiin vähä aikaa sitte valmiiksi, tuota niin, sellanen verkkokassi, niinku missä voi pitää uimavaatteita tai semmonen rantakassi, niin se on --*

*P: Milläläilla se on tehty?*

*H23: Se on tehty tuota niin virkkaamalla, semmosesta niinestä.*

*P: Yhym. Joo.*

*H23: Se on ihan hyvin onnistunu ja varmaan tuun käyttäänki sitä joskus. Että se onki ainut, jota määhän varmaan joskus käytänki.*

(Ala-asteella tekemistään käsistöistä hän pitää erityisesti vähän aikaa sitten valmistuneesta verkkokassista. Se tehtiin virkkaamalla niinestä ja siinä voi pitää uimavaatteita ja käyttää sitä rantakassina. Hänestä kassi on hyvin onnistunut ja hän arvelee tulevansa käyttämään sitä joskus. Hänestä kassi on ainoa käsityö, jota hän varmaan tulee joskus käyttämään.)

*P: No, miksi se verkkokassi nimenomaan on sun mielestä hyvä käsityö?*

*H23: No, sitä oli aika helppo tehdä, ku siihen pääsi perille ja sitte tuota se oli sellasta, kun sai sen alun, niin sitte se oli sitä sammaa melkein loppuun asti, niin se oli helppo ja sitte siitä tuli hyvän näkönen.*

(Hänestä verkkokassi oli hyvä käsityö, koska sitä oli helppo tehdä sen jälkeen, kun pääsi perehtymään työhän. Sen jälkeen kun kassin sai alkuun, työ jatkui samantyyppisenä melkein loppuun saakka ja sen takia kassi oli niin helppo käsityö. Kassista tuli lisäksi hyvän näköinen.)

*P: No, onko joku -- tai mikä muu käsityö ois semmonen, mikä tulee mieleen sulla, jonka sää oot tehny ala-asteella, voi olla aivan eka - tokaluokallaki, mikä tulee mieleen, joka sun mielestä on hyvä.*

*H23: Keppihevonen.*

*P: Miksi keppihevonen?*

*H23: Se tehtiin tota niin ekaluokalla ja sitte, ku mulla on pienempi veli, niin se on leikkiny sillä sillon, ku määhän olin sitte vähä isompi, niin se on ollu käytännöllinen vehe. Vaikka se ei kovin kaunis oo, ku määhän oon sen ekaluokalla tehny, mutta kyllä se keppihevosesta näyttää. Et se on varmaan sitte se toinen.*

(Hänestä ensimmäisellä luokalla tehty keppihevonen oli hyvä käsityö, koska se on ollut käytännöllinen esine. Hänellä on nuorempi veli, joka leikki keppihevosella aikoinaan. Toinen syy, miksi keppihevonen oli hänestä hyvä käsityö, on se, että se näyttää keppihevosesta, vaikka se ei olekaan hänen mielestään kovin kaunis.)

*Vaihe 4* Neljännessä vaiheessa on tavoitteena muodostaa käännettyistä merkityksen sisältävistä yksiköistä merkitysverkosto, jossa käännettyt yksiköt asetetaan sisällöllisesti toistensa yhteyteen. Tämä vaihe on fenomenologisen psykologian kannalta erityisen merkittävä, koska fenomenologisen psykologian taustalla olevan holistisen ihmiskäsi-



tyksen mukaan kokemukset eivät muodostu toisistaan erillisistä merkityssuhteista vaan merkitystihentymistä. Tutkijan on käytävä jatkuvaa vuoropuhelua merkityksen sisältävien yksiköiden ja tutkittavan henkilön koko tutkimusaineiston välillä muodostaessaan merkitysverkostoja. Tutkijan tulee reflektoida merkityksen sisältävien yksiköiden sisällöllisiä yhteyksiä sekä yleisyyttä ilmiön kokonaisuudessa. Tutkijan on pyrittävä hahmottamaan toistuvia ja tutkimuksen kannalta keskeisimpiä merkitysisältöjä, joka samalla rajaa tutkimusaineistoa (Perttula 1995b, 77 - 78; vrt. Giorgi 1985, 19.) Merkitysverkosto kirjoitetaan kertomuksen muotoon (Perttula 1995b, 84).

Analyysin neljännen vaiheen pohjaksi tulostin kirjoitettujen haastattelujen pohjalta kääntämäni merkityksen sisältävät yksiköt peräkkäin asetettuna, kertomuksen omaisena tekstinä. Tässä vaiheessa poistin siis varsinaisen haastattelutekstin välistä. Ennen yksilön merkitysverkoston muodostamista kuuntelin haastattelut kertaalleen kasetilta läpi verraten merkityksen sisältävien yksiköiden käännöksiä kuulemani puheeseen. Tämän vaiheen seurauksena käännökset tarkentuivat ja jotain merkityksellistä, jota käännöksistä oli pudonnut pois, löytyi lisää. Käännökset siis tarkentuivat tässä vaiheessa lähemmäs haastateltavan kertomia merkityksiä. Kuuntelin haastattelut yksitellen läpi, jonka jälkeen, kuuntelemani haastattelu tuoreessa muistissa, muodostin käännöksistä yksilön merkitysverkoston. Epäselvissä kohdissa palasin tarpeen mukaan sekä kirjoitettuihin että kasetilla oleviin haastatteluihin. Näiden ohjaamana muodostin kunkin haastatellun yksilökohtaisen merkitysverkoston, jotka ovat liitteenä 2.

Yksilökohtaiset merkitysverkostot palvelivat minua toisaalta välivaiheena kohti yleisempää tutkimuksen tulosten kuvausta, toisaalta haluan liittää ne itsenäisenä kokonaisuutena tähän tutkimukseen. Ne ilmaisevat yksilön kokemuksen ja niistä voi huomata kuinka erilaisia kokemuksia eri lapsilla on. Niiden julkaiseminen lisää myös tutkimuksen luotettavuutta. Lukija voi itse päätellä, vastaavatko tutkimuksen tulokset yksilökohtaisia merkitysverkostoja.

Seuraavassa luvussa (luku 6) kuvaamani tutkimustulokset olen koonnut pääosin yksilökohtaisten merkitysverkostojen pohjalta. Epäselvissä kohdissa olen palannut takaisin alkuperäiseen haastatteluun ja samalla myös tarkentanut edelleen yksilökohtaista merkitysverkostoa. Reflektiivisen vuoropuhelun käyminen yksilökohtaisten merkitysverkostojen, tarvittaessa alkuperäisen aineiston ja muodostettavien yleisempien

tutkimustulosten välillä onkin edellytys sille, että yleisen yhteys yksilökohtaiseen kokemukseen säilyisi tutkimuksen loppuun saakka (Perttula 1995b, 85).

Yksilökohtaisista merkitysverkostoista kokosin niitä tekijöitä, joilla lapset perustelivat myönteisiä ja kielteisiä käsityökokemuksiaan. Näistä tekijöitä yhdistellen syntyivät tutkimustuloksissa (luku 6) esitetyt luokat. Luokat ovat siis ensisijaisesti syntyneet tutkimusaineiston pohjalta, kuten fenomenologian luonteeseen kuuluu, eikä esimerkiksi Papanekin funktioanalyysin pohjalta. Myöhemmin luvussa 7.2 tutkimustuloksia tarkastellessani käyn kuitenkin vuoropuhelua tutkijoiden aiemmin esittämien näkemysten, tutkimukseeni liitetyn teorian kanssa.

Luvuissa 6.1, 6.2, 6.4 ja 6.5 tutkimustuloksia esitellessäni olen merkinnyt jokaisen pääluokan yhteyteen luvun, joka kertoo, kuinka monta mainintaa kyseinen ominaisuus sai haastattelussa. Samalta tutkimushenkilöltä voi olla samassa luokassa useampi maininta, jos hän on haastattelussa kuvannut eri alaluokkiin kuuluvia ominaisuuksia. Sen sijaan samaan alaluokkaan on laskettu vain yksi maininta yhdeltä haastateltavalta, vaikka hän olisi toistanut haastattelussaan samoja perusteluita. Esimerkiksi jos haastateltava kertoi pitäneensä käsityöstä siksi, että se valmistui nopeasti ja koska tuotteen malli oli yksinkertainen, sai hän kaksi merkintää työn helppous -luokkaan. Yleisesti käsityön helppoudesta puhunut henkilö sai yhden maininnan, mutta jos hän kertoi myös mallin yksinkertaisuudesta käsityössä, en laskenut mukaan enää hänen yleistä, samaa pääluokkaa koskevaa mainintaa. Tämän saman periaatteen mukaan olen laskenut myös mainintojen määrän lukuihin 6.3 ja 6.6, joissa olen koonnut myönteisiä ja kielteisiä käsityön ominaisuuksia. Näissä luvuissa esiintyvät määrät eivät siis ole summia luvuissa 6.1 ja 6.2 sekä 6.4 ja 6.5 esitetyistä määristä.

Edellä kuvaamalla menetelyllä olen pyrkinyt siihen, että haastateltavien kokemusten koko rikkaus pääsisi tutkimuksen tuloksissa esille. Toisaalta olen pyrkinyt minimoimaan toiston ja runsassanaisuuden merkityksen tutkimukseen. Näin hänkin, joka haastattelussa on lyhyestikin kuvannut käsityöhön liittyviä kokemuksia ja niiden taustoja, saa äänensä kuuluville. Ratkaisullani en väitä, että kuvaus mallin yksinkertaisuudesta kattaisi kokonaisuudessaan maininnan tietyn työn helppoudesta.

Seuraavassa lainaus yhden haastateltavan yksilökohtaisesta merkitysverkostosta. Tähän kappaleeseen on tiivistetty se, mitä hän kertoi myönteiseksi kokemistaan käsi-

töistä haastattelussa. Kursivoinnilla olen osoittanut merkitysverkon ydinkohdat tulkin-  
nan kannalta.

Tekemistään käsitöistä hän on pitänyt erityisesti mollamaijasta, koska siitä tuli  
niin *kivan näköinen* ja sitä oli hauska tehdä. Mollamaijasta tuli kivan näköinen,  
kun siitä *sai tehdä sellaisen kuin itse halusi*, eikä sitä tehdessä tarvinnut käyttää  
paljon valmiita kaavoja. Mollamaijan tekeminen oli hauskaa, koska siinä oli *eri-  
laisia työvaiheita*, eikä siinä tehty kauan samaa. Hänestä lapaset ovat olleet myös  
hyvä käsityö, koska ne *sai tehdä itselle* ja niitä *sai käyttää, kun ne tehtiin ennen  
jouhua*. (H22)

‘Kivan näköinen’ kertoi yleisellä tasolla hyvän käsityön esteettisyydestä, ‘sai tehdä  
sellaisen kuin itse halusi’ taas suunnittelun ja vaikuttamisen mahdollisuuden myönteis-  
sesti vaikutuksesta käsityökokemuksiin. ‘Erilaisia työvaiheita’ -kommentista me kitsin  
maininnan käsityön sisäisen monipuolisuuden alaluokkaan. ‘Sai tehdä itselle’ ja ‘sai  
käyttää, kun ne tehtiin ennen joulua’ -perustelut tulkitsin sekä käyttö että tarve -luok-  
kaan. Käytön kohdalla merkitsin maininnan alaluokkaan, joka tarkoittaa käyttäjäksi  
tekijän. Tarpeen kohdalla kävin kädenvääntöä siitä teenkö vääryyttä tutkimushenkilöä  
kohtaa kirjatessani merkinnän tähän luokkaan. Koska Perttula (1995b, 80 - 81) kehottaa  
kuitenkin refleктоimaan merkitysverkostoja mahdollisten implisiittisten merkitysten  
löytämiseksi, olin sitä mieltä, että tässä on nyt sen paikka. Alkuperäisessä haastattelussa  
H22 sanoo: “*Ne sai tehdä itselle ja se oli semmonen jotenki kiva, ku se tehtiin kato joulua  
ennen, että sitä sai käyttää.*” Tulkitsin, että haastateltavan lisäys “*ku se tehtiin kato joulua  
ennen*” kertoo lapasten olleen tarpeelliset, koska oli talvi. Tämän kaltaisia tulkintoja en  
tehnyt tutkimuksessa useita ja nekin mielestäni huolellisesti harkiten ja hyvin varovai-  
sesti.

Muodostamassani luokituksessa olen pyrkinyt tuomaan mahdollisimman paljon  
erilaisia kommentteja saman pääluokan sisälle, sillä ilmaistut käsityön tekijät liittyvät  
voimakkaasti toisiinsa. Luokitus ei kuitenkaan kykene osoittamaan kaikkia tutkimus-  
aineistossa esille tulleita kytköksiä, kuten edellä esitettyssä yksilökohtaisessa merkitys-  
verkostossa esille tullutta oman suunnittelun suhdetta esteettisyyteen. Tämän tosiasian  
edessä on vain todettava, että luokat ovat minun haastatteluaineiston pohjalta muodosta-  
mia, mutta kokemuksethan eivät noudata muodostamiani (eikä mitään muitakaan) luok-  
kia. Tämän vuoksi tutkimuksestani löytyy liitteenä kunkin tutkimushenkilön yksilökoh-

taiset merkitysverkostot (liite 2), joiden kautta voi päästä lähemmäs aitoja merkitysten verkostoja.

## 6 TUTKIMUSTULOKSET

### 6.1 Myönteiseksi koetut tekijät ala-asteen aikana tehdyissä käsityöissä

Merkittävimmiksi myönteiseksi koetun käsityön ominaisuuksiksi koko ala-asteen aikana tehdyissä töissä nousivat *työn monipuolisuus* ja *helppous*.

Käsityön monipuolisuus (n = 19) jakaantui monipuolisuuteen käsityön sisällä ja käsityöiden välillä. Erilaiset käsityötekniikat, työvaiheet ja yksityiskohdat samassa käsityössä loivat työn sisäistä monipuolisuutta. Joku käsityö koettiin myönteisesti taas siksi, että se toi vaihtelua työskentelyyn edellisen käsityön jälkeen. Käsityön monipuolisuudesta kertoi myös se, että siinä oppi jotain uutta.

*No, se oli taas niin moni, semmoista, muotoista. Se oli hauska tehdä. (H32)*

*No, ku siinä sai tehdä kaikkia muutaki, ku ommella ja kaikkea käsin tehdä ja kaikkea silmät ja täyttää. Se oli hauskaa. (H1)*

*Siinä sai ajjaa, päästellä koneella, ku me ollaan virkattu ja kudottu niin paljo, että -- (H17)*

*Ku me saatiin tehdä ne silleen, että niihin semmoset ne lapinlapaset, että niihin sen koristukset, niin, niitä sitte oppi tekemään. (H4)*

Työn helppoutta (n = 17) tarkennettiin kertomalla käsityössä toistuvista työvaiheista tai mallin yksinkertaisuudesta. Työn helppous -perustelun alle katsoin kuuluvaksi myös sellaiset kommentit, joissa kerrottiin tietyn käsityön olleen hyvä, koska se valmistui nopeasti. Myös omien taitojen riittävydestä ja samalla mahdollisuudesta suhteellisen itsenäiseen työskentelyyn iloittiin.

*No, niitten kukkien aukominen, ku niitä sai tuntitokulla siinä värkätä. (H10)*

*Se oli sellasta yksinkertasta ja aika nopeesti tehty. (H30)*

*No, se niinku sitte, kun sen osaa, niin voi vaan kutoa ja jutella ja ei siinä tarvi silleen neuvoa vaan pyytää sitte. Saa ite. (H26)*

Kolmanneksi merkittävimäksi hyvän käsityön ominaisuudeksi koettiin *käyttökelpoisuus* (n = 13). Muutamat lapsista tarkensivat pitävänsä tietystä käsityöstä erityisesti siksi, että sai sen itselle, omaan käyttöön. Yksi haastateltava kertoi mahdollisuudesta antaa valmistamansa tuote lahjaksi. Useimmiten työn käytännöllisyys sinänsä koettiin riittävänä ominaisuutena, eikä tuotetta kohdistettu tarkemmin käyttäjään.

*No, ku ne pysty tekkeen itelle sillain ja niitä voi niinku käyttääkki sitte ja siksi. (H24)*

*Sitte silleen, sen voi vaikka antaa vaikka serkuille tai niinku vaikka lahjaksi, että siinä tulee nukke tai jottain tämöstä. (H3)*

Hyvän käsityön tekijänä haastateltavat kertoivat *myös käsityötekniikasta* (n = 11), jonka he kokivat itselleen miellyttävimmäksi tavaksi tehdä käsitöitä. Kaikki kolme yleisintä käsityötekniikkaa: neulominen, virkkaaminen ja ompeleminen nousivat haastatteluissa esille. Suosituinta vaikutti olevan neulominen.

*Kaikki kutomatyöt, niinku kaikki lapaset ja sellaset tossut. Mää tykkäsin niitä tehdä aivan älyttömästi. (H6)*

Omaksi luokakseen tutkimuksessa muodostui perustelu, jossa hyvää käsityötä kuvailtiin sanalla *'onnistunut'* (n = 11). Sillä tarkoitettiin kokonaisvaltaista kokemusta käsityön onnistumisesta, jota haastateltavat eivät useimmiten osanneet eritellä. Muutamat kertoivat onnistuneessa työssä olevan vähän virheitä. Kokemus onnistuneesta käsityöstä on kuitenkin hyvin kokonaisvaltainen, se koetaan lähinnä tunteiden tasolla ja sitä on vaikea kielellistä.

*En mää tiä. En mää ossaa selittää. Se on jotenki silleen, jos ite pitää siitä ja se on omasta mielestä hyvin onnistunu. (H7)*

*No, semmoset, jotka on onnistunu, että on pystyny tekkeen ohojeen mukkaan. (H24)*

*Ne onnistu ainaki hyvin, että siihen ei tullu paljo semmosia reikiä mitään. (H12)*

Käsityön onnistumisen voi kuitenkin ilmaista myös näin:

*No, ku kaikki muut on menny vielä pahemmin epäonnistunu. (H12)*

Myös työn *esteettisyyttä* (n = 9) pidettiin yhtenä hyvän käsityön ominaisuutena. Tietty tuote viehätti yleensä tai jokin yksityiskohta työssä oli erityisen kaunis.

*P: No, mikä niissä tossuissa oli sellasta, että sää niistä erityisesti pidät?*

*H12: Niistä tuli hienot.*

*P: Minkälaiset niistä tuli? Minkälaiset on hienot tossut?*

*H12: Ne oli semmoset -- Siinä oli semmonen, mää tein siihen semmosen hienon tupsun päähän*

*Me tehtiin semmoset liivit, niin siinä oli sitte mielunen kangas. (H4)*

Edellä esiteltyt kuusi osa-aluetta nousivat tutkimuksessa muita perusteluita useammin (9 - 19 kertaa) esille. Seuraavia yhdeksää myönteiseksi koetun käsityön tekijää esiintyi haastattelussa yhdestä viiteen kertaa. *Tarpeeseen* (n = 3) syntynyt tuote ja edes pieni mahdollisuus käsityötuotteen *suunnitteluun* (n = 3) koettiin myönteisesti:

*No, sitä oli, sille ne hiukset oli kiva tehdä ja täyttäminen oli kiva ja vaatteet oli hauska suunnitella. (H30)*

*No, ku siinä sai niiku valita ihan minkälaisen tekee ja sitte tuota niin, siinä oli niinku monta semmosta eri vaihtoehtoa, että siinä sai niinku tehdä ite suun ja nenän ja nämä, että ne ei ollu sitte tarkan kaavan mukaan sitte että. Ne oli, hiukset sai niinkö tehdä ihan minkälaiset halus ja kaikki tämmöset. Et ja vaatteet me tehtiin ompelukoneella ompelemalla ja virkkaamalla ja tällasia, että se oli hauskaa kumminki, että sille sai tehdä hameen tai haalarin tai tällasen. Se oli hauskaa. (H32)*

*Itse valmistetussa* (n = 2) työssä koetaan jotain erityistä hohtoa jo sen perusteella, että se on todella syntynyt omien käsien kautta. Toisaalta *valmis työ* (n = 2) sinänsä saa aikaan tyytyväisyyden tunteen. Joukkoon mahtui myös myönteinen kokemus *luokan yhdessä valmistamasta käsityöstä* (n = 1), *tekstiilityön ja teknisen työn integroinnista* (n = 1) ja siitä, että tietyn työn *tekemiseen* oli (kerrankin) *riittävästi aikaa* (n = 1).

Erilaisena perusteluna myönteiseksi koetulle käsityölle tuli esille *käsityö muistona* (n = 3). Käsityöt varmasti kätkevät paljon kokemuksia, tunteita ja ajatuksia sisäänsä niin, että niitä voi nimittää muistoiksi, mutta joukosta löytyi myös aito käsityötarina:

- P: No, entä sitte se keppihevonen. Sää sanoit, että sää et paljo muista, mutta mitä sää muistat, miksi se oli kivaa?*
- H32: Joo. No mää muistan, että ekalla mää, se piti tehdä sellasesta villasukasta ja mullei sitte ollu mukana. Siinä meni vaikka kuinka kauan, et se piti olla sitte tietynä päivänä mukana ja mullei ollu, niin mää otin sitte sukkalaa-tikosta semmosesta koululta, niin otin sukan ja sitte tuota ruvetiin tekeen ja se oli sitte niin naurettavaa, että ku ei, et se vielä oli, et se oli minun sukka ja se oli sitte niinkö hukassa ollu ja tuota ja nyt se on sitte puuhevo-sen varressa, että se on sitte hauskaa.*
- P: Sää et siinä vaiheessa -- hoksasitko sää ite?*
- H32: En. En.*
- P: Äitkö sen kotona?*
- H32: Nytten vasta.*
- P: Ai nyt.*
- H32: Nytten vasta huomasin, että joo pengottiin talavella, että täsähän on sa-manlainen sukka, mikä keppihevosen varressa. Löyty pari.*
- P: Se oli nähtävästi ollu sulle sitte mieluinen, ku sää sen valittit.*
- H32: Joo. Joo.*

## 6.2 Myönteiseksi koetut tekijät viimeisimmässä käsityössä

Viimeisimmäksi tehdyssä käsityössä tärkeimmäksi myönteiseksi koetuksi ominaisuudeksi nousi *esteettisyys* (n = 17). Käsityö koettiin yleensä kauniina tai jokin yksityiskohta viehätti työssä erityisesti. Tarkempina perusteluina lapset kertoivat, että tuotteen väri oli heistä miellyttävä. Esteettisyyden alle liitin myös kommentit, joissa kerrottiin käsityössä olevan hyvää sen yksilöllinen ulkonäkö.

*Ihan semmoset nätit, hyvin onnistunu. (H21)*

- P: Sitten, kun tuo käsityö, voit kuvitella sitä valmiina, niin mistä sää pidät tossa hiiripyhkeessä?*
- H28: Varmaan se pyyhe, ku siinä on niitä kirjailtuja kuvioita. Se semmonen sinisen värinen mulla on semmonen, niin se on varmaan kivoin.*
- P: Miksi sää -- Miksi se on sun mielestä kivoin?*



*H28: No, se on niin hyvän värinen, sininen ja sitte siinä niitä kirjailtuja kuvioita.*

*No, kai siitä tulee ihan kivan näkönen. -- Tuo on vähän semmonen erikoisempi, ettei mikkään ihan tavallinen. (H31)*

Käsityön *helppous* (n = 9) koettiin viimeisimmässäkin käsityössä tärkeäksi ominaisuudeksi. Lapset kertoivat pitävänsä käsityöstä siksi, että siinä oli mahdollista työskennellä itsenäisesti ja jopa keskustella työskentelyn lomassa. Myönteisesti koettiin myös mallin yksinkertaisuus ja käsityön nopea valmistuminen.

*No, ihan kiva. Saa sillain niinku kavereitten kaa jutella samalla kaikkea. (H26)*

*No, kun se on aika helppoa. -- Kun siinä tarttee vaan tehdä niitä pylviäitä. (H11)*

*Tää on ollu paljo nopiampaa ja helpompaa ja mukavampaa. (H13)*

Hyvä käsityö on *onnistunut* (n = 7), mutta siitä, voiko onnistuneessa käsityössä olla virheitä, on erilaisia näkemyksiä.

*P: No, kun sää katot tätä essua, niin, mikä tässä susta on sellasta, josta sää pidät erityisesti?*

*H2: Justiin nää ompelukohat täältä -- sivuilta.*

*P: Miksi sää pidät niistä erityisesti?*

*H2: No, ne onnistu parhaiten.*

*P: Minkälainen se on se onnistunut ommel?*

*H2: No, semmosta suoraa, tasasta.*

*No, en mä nyt tiää. Kyllä tää nyt onnistu ihan hyvin, vaikka tässä näitä virheitä näkyy joka puolella, mutta kumminki silleen. Siltiki mun mielestä tää on onnistunu hyvin. On se nyt kumminki ihan sillain keskiverrosti. (H3)*

Viimeksi tehdyt käsityöt olivat kahdella tekstiilityön ryhmällä pääasiassa ompelutöitä ja yhdellä ryhmällä virkkaustöitä. *Käsityötekniikan* (n = 7) jo valmistuneen tai kesken olevan käsityön myönteisenä ominaisuutena mainitsivat vain ompelutyötä tehneet.

*P: Ja sulla on nyt tässä sun edessä sun tekemä kotitalousessu. Minkälaista tää kotitalousessun tekeminen on sun mielestä ollu?*

*H3: Hauskaa.*

*P: Mikä siinä on ollu hauskaa?*

*H3: No, en mäa tiia. No se, että se ku saa ommella.*

Viidenneksi tärkeimpinä ominaisuuksina viimeiksi tehdyissä käsitöissä lapset pitivät *monipuolisuutta* (n = 5) ja ainakin töiden ulkonaista monipuolisuutta lisäävää *suunnittelua* (n = 5).

*No, on se ihan hauskaa, sillain aivan. Ei me olla ennen tehty tällasta pyyhettä, niin. -- No, ku siinä tehdään kaikkea erilaista, niinku tämäki tehtiin, laitto tää, täytetiin ja sitte tähän neulotaan ja sitte ommellaan ja siin' on kaikkee erilaista - tehdään. (H24)*

*Se on vaan ollu ihan mukavaa, ku mäa oon tään niinku ite ihan keksiny tämän tästä näin, niin se on hauskaa. (H19)*

Yksittäisiä mainintoja hyvän käsityön ominaisuuksiksi saivat *käyttö* (n = 2) ja *tarve* (n = 1) sekä *valmis* (n = 1) ja *itse tehty työ* (n = 2). Omana alueenaan viimeisimmän käsityön kohdalla nousi esille itse tehdyn tuotteen *yksilöllinen koko* (n = 2). Siitä kertoi kaksi lasta seuraavanlaisesti:

*Tää on ainaki tarpeeksi pitkä. Se on hyvä. (H17)*

*No, se ei oo semmonen liian roikkuva, ku mäa oon kokkeillu, minkälainen se on päällä, niin se ei oo mikkään semmonen roikkuva. (H20)*

### 6.3 Yhteenveto myönteiseksi koetuista tekijöistä käsitöissä

Kolme tekijää: *helppous* (n = 23), *esteettisyys* (n = 22) ja *monipuolisuus* (n = 21) toistuivat myönteisissä käsityöstä kertovissa kommentteissa muita useammin. Tähän kolmikkoon mahtuu sekä viimeksi tehtyjen käsitöiden että koko ala-asteen aikana tehtyjen tuotteiden kaksi eniten mainintoja saanutta luokkaa. *Helppous* sai molemmissa ryhmissä toiseksi eniten mainintoja. *Esteettisyys* mainittiin sen sijaan erityisesti viimeksi tehdyn tuotteen kohdalla, ollen koko ala-asteen aikana tehdyissä töissä vasta kuudenneksi mainituin. *Monipuolisuus* taas tuli esille ennen kaikkea koko ala-asteen aikana tehdyissä töissä, ollen siellä useiten mainituin. Viimeksi tehtyjen tuotteiden kohdalla *monipuolisuus* oli viidentenä.

Helppoudesta ja esteettisyydestä kerrottiin useimmiten yleisesti. Tarkemmissa helppoudesta kertovissa kommenteissa mainittiin käsityössä toistuvista työvaiheista, tuotteen yksinkertaisesta mallista, työn nopeudesta sekä omien taitojen riittävydestä tuotteen valmistuksessa ja sen seurauksena mahdollisuudesta suhteellisen itsenäiseen työskentelyyn. Esteettisyyden tarkempi kuvailu sisältyi lähes yksinomaan viimeksi tehtyjä tuotteita koskevaan haastatteluosaan. Siinä tuli esille käsityön väri ja persoonallinen ulkonäkö esteettisyyden tekijöinä. Materiaalin käsityön esteettisenä ominaisuutena mainitsi yksi lapsi kertoessaan koko ala-asteen aikana tehdyistä käsityöistä. Tutkimuksen perusteella voidaankin päätellä, että vasta tehdyssä käsityössä pinnalla olevat esteettiset tekijät unohtuvat ja menettävät osittain merkitystään vuosien kuluessa. Jäljelle jää yleinen tyytyväisyys tiettyjen tuotteiden esteettisyyteen.

Käsityön monipuolisuudessa painottui työn sisäinen vaihtelu. Se muistui mieleen vielä vuosien päästä myönteisenä ominaisuutena useammin kuin töiden välinen vaihtelu. Kaipaus käsityön sisäiseen monimuotoisuuteen kertonee jotain lasten lyhytjänteisyydestä: samaa asiaa ei jakseta tehdä kovin pitkää aikaa. Kaksi lasta ilmaisi myös hyvän käsityön opettavan jotain uutta.

Seuraava kolmikko myönteisistä käsityön tekijöistä muodostui käsityötekniikasta ( $n = 17$ ) sekä tuotteen käytöstä ( $n = 14$ ) ja onnistumisesta ( $n = 14$ ). Käsityötekniikoissa on viimeisten töiden kohdalla mainintoja vain ompelemisesta. Viimeksi tehdyt käsityöt olivatkin kahden haastatellun tekstiilityön ryhmän osalta pääasiallisesti ompelutöitä. Kolmannessa tekstiilityönryhmässä viimeisin työ oli virkkaustyö, eikä se vaikuta tutkimuksen perusteella olevan lapsille kovinkaan mieluinen käsityötekniikka (ks. luku 6.6). Haastatteluosuudessa, jossa käsiteltiin koko ala-asteen aikana tehtyjen myönteiseksi koettujen käsityöiden ominaisuuksia, virkkaaminen mainittiin vain kaksi kertaa. Sen sijaan koko tutkimuksessa seitsemän kertoi ompelemisen ja kahdeksan neulomisen mukavuudesta.

Tuotteen käyttökelpoisuudesta hyvän käsityön ominaisuutena mainittiin useimmiten yleisesti. Koko ala-asteen aikana tehtyjen töiden kohdalla kaksi kohdisti käytön itseensä ja yksi kertoi mahdollisuudesta antaa tuote lahjaksi. Tutkimuksessa kolme kuvasi onnistuneen käsityön ominaisuudeksi virheettömyyttä.

Edellä esiteltyihin kuuteen käsityön myönteiseksi koettuun tekijään (ks. kuvio 6) sisältyivät sekä viimeksi tehdyn käsityön että koko ala-asteen aikana tehtyjen käsityöiden

neljä eniten mainittua ominaisuutta. Muut tutkimuksessa esille tulleet käsityön myönteisesti koetut ominaisuudet saivat vain 1 - 5 mainintaa ja olivat: mahdollisuus vaikuttaa käsityöhön (suunnittelu) (n = 5), tarve (n = 4), muisto (n = 3), itse tehty (n = 3), valmis työ (n = 2), yksilöllinen koko (n = 2), yhdessä tehty (n = 1), integrointi (n = 1) ja riittävästi aikaa (n = 1). Muistoa, yhdessä tehtyä työtä, integrointityötä ja riittävästi aikaa - ominaisuutta ei tullut esille lainkaan viimeisimmän käsityön kohdalla. Yksilöllinen koko taas esiintyi vain viimeistä käsityötä koskevassa haastattelusuudessa. Yhdessä tehdystä käsityöstä yhtenä mieluisimpana mainitsi sellainen oppilas, joka oli muuttanut toisesta koulusta. Tutkimuksessa ei käynyt ilmi, olivatko muut edes tehneet ala-asteen aikana käsityötä yhteistyönä. Muistojen kohdalla niiden esiintyminen vain koko alastetta koskevassa haastattelusuudessa on ymmärrettävää, sillä muistojen hahmottaminen vaatii hieman etäisyyttä työhön. Ajan kuluessa viimeisestä ala-asteella tehdystä käsityöstä voi kuitenkin tulla muistojen astia vaikka koko tälle koulujaksolle.

helppous	esteettisyys	monipuolisuus
käsityötekniikka	käyttö	onnistuminen

KUVIO 6. Merkittävimmät myönteisesti koetut tekijät käsitöissä

#### 6.4 Kielteiseksi koetut tekijät ala-asteen aikana tehdyissä käsitöissä

Lasten mielestä huonojen käsitöiden merkittävin yhteinen piirre oli niiden *väikeus*. Väikeus mainittiin eri muodoissaan 34 kertaa. Väikeutta tarkennettiin kertomalla materiaalin aiheuttamista ongelmista ja siitä, että tekijä koki omien taitojensa olleen riittä-

mättömät kyseiseen työhön. Tähän luokkaan sijoitin myös ne kommentit, joissa käsityön ikävyyttä perusteltiin kertomalla siitä, että niiden tekemiseen meni (liian) kauan aikaa tai työ vaati liikaa tarkkuutta.

*No, ku se oli semmosta ärsyttävää kangasta, johon oli kauheen vaikiaa ommella. Se luisti aina se kangas ja sitä piti pittää sitä kauheen tarkasti. (H5)*

*No, se oli niin inhottava, jou'uttiin niitä nurjia silmukoita tekemään ja tommosta. Sitä mää en osannu. (H14)*

*Siinä meni niin kauan. Se oli hankala. (H18)*  
*Se oli hirveen isotöinen ja semmonen. En mää oikein tykänny. (H33)*

*I.o, en mää tiää, ku sielä oli niin ärsyttävä käsityönopettaja, piti millintarkasii tehä kaikki. (H5)*

Toiseksi merkittävimmäksi tekijäksi nousi tuntemus tietyn työn epäonnistumisesta (n = 12). Epäonnistuneessa käsityössä kerrottiin olevan virheitä, mutta ehkä yllättäenkin vain kaksi mainitsi, että työn purkaminen ärsytti niin, että se vaikutti käsityön miellyttävyyteen.

*Me tehtiin kerran puukäsitöissä semmonen pannualusta puusta niinku semmonen, mutta ku se vähä epäonnistu, niin mää en oikein tykänny siitä. -- Ku siinä mää jotenki tein sen väärin sillain, niin se jotenki tuli aivan outo siitä. (H24)*

*Mää joutuin tekemään sen niin monta kertaa uuestaan ja uuestaan, ku aina mää tein -- ekka mää tein selkäössaa tai näitä kaks, niitä etuössaa. Sit se toinen epäonnistu. Sit mää tein sen toisen. Sit ku mää olin kaikki taas tehny mää huomasin, että mulla oliki kaks saman puolen ja mun piti tehä taas uuestaan ja sit siitä liivistä tuli aivan liian pieni. Sit mää joutuin sitä takaossaaki vaikka kuin monta kertaa tekemään ja sit se meni lopujenlopuksi aivan pilalle. (H12)*

Kuudesta yhdeksään mainintaa saivat seuraavat neljä kielteiseksi koetun käsityön ominaisuutta: epäesteettisyys (n = 9), tietty käsityötekniikka (n = 9), käyttämättä jäänyt (n = 7) ja tarpeeton käsityö (n = 6). Epäesteettisyyttä tarkennettiin kertomalla kankaan värisistä ja kuvioinnista, virheistä ja oman käsialan rumuudesta. Epämiellyttävinä käsityötekniikoina esille nousivat neulominen ja virkkaaminen. Käyttämättä jääneellä käsityöllä lapset tarkoittivat tuotetta, joka epäonnistumisen, epäesteettisyyden tai muiden syiden takia on jäänyt vaille käyttöä. Tarpeetonta käsityötäkään on tuskin käytetty. Tarpeetto-

man ja käyttämättä jääneen käsityön ero on siinä, että onnistuessaankaan tarpeettomalle käsityölle ei olisi käyttöä. Lapsi ei koe tarvitsevänsä tarpeetonta tuotetta mihinkään, vaikka se olisi sitten ulkopuolisen käyttökelpoiseksi ja tarpeelliseksi luokittelema essu (H11).

*Me kerran tehtiin semmonen liivi, niinkö sillain ja se, mää en tykänny siitä ollenkaan. Siinä oli kauheet värit. Mää en sitä, kukaan pitäny varmaan koskaan. Jos-sain kaapin pohjalla vaan, että mää en sitä ainakaan tarttenu mihinkään. -- No, se ei ees onnistunu hyvin. Jotku aina menee sillain, että ne tulee sillain kaikkia virheitä, sitte se tulee aivan suttusen näköseksi se työ. (H25)*

*P: No, onko joku sellanen käsityö jäänyt sulla mieleen täältä ala-asteelta, josta sää et pidä?*

*H3: Tonttu. Se on hirvee.*

*P: Miksi tonttu on hirvee?*

*H3: Ku se epäonnistu ja se on hirvee. Se on ruma. Semmonen pölijä. Inhottava. En tekis sitä vaikka maksettaisiin ennään.*

*P: Miksi siitä tontusta tuli ruma?*

*H3: No, en mää tiä, ku en mää osannu oikeen niitä värejäkään silleen oikeen laittaa siihen ja siis silleen sommitella ja se oli vaan semmonen huono. Se piti tehdä löysää. Mää osaan tehdä vaan tiukkaa.*

Työn yksipuolisuus (n = 5), riittämättömät vaikutusmahdollisuudet (n = 5) valmistettavaan tuotteeseen, samoin kuin valmiin työn väärä koko (n = 5) koettiin kielteisinä asioina.

*No, ku ei siinä saanu tehdä paljo mittään muuta ku ommella. Kyllä kai mää ompelemisestaki tykkään, mutta ku ei siinä mittään muuta voinu paljo tehdä, niinku sitte. (H10)*

*No, ku niissä oli se magneetti, se oli semmonen, että siihen joutu tekemään kaikkia omituista ja siihen tuli semmosia kaikkia mahdollisia semmosia, mitä se nyt on semmosia jotain hapsuja tai semmosta jännää tähän näin tuli niin tuota, mää en siitä tykänny sitte. (H19)*

*No ku siinä loppu lanka kesken ja koululla ei ollu ennään niitä lankoja, niin niistä tuli aivan tajuttoman lyhyet niistä säärystimistä. (H19)*

Tuotteen väärä koko voisi olla myös yksi epäonnistuneen käsityön alaluokka. En kuitenkaan halunnut liittää sitä sinne, koska myönteisissä kommentteissa tuotteen yksilöllinen

koko on oma luokkansa, eikä se taas kerro tuotteen onnistumisesta. *Kesken jäänyt työ* (n = 4) vaivasi vielä vuosien päästä lasten mielissä:

*No, me haettiin, kato, ensinnäki haettiin lehtiä metsästä ja sitte niitä piti sitte piirtää mustalle paperille sellanen muotokuva ja sitte siihen piti ommella sitte vielä kii ja sitä ei koskaan saatu valamiiksi. Me alottiin neljännellä vai kolmannella, eikä sitä vielääkään oo valamiina. -- Se ei ollu oikein kenenkään mieleen se työ. Tosi tylsä työ. Ei oo vielääkään valmis. (H32)*

Kaksi lasta liitti kivun kokemuksen (n = 2) ikäväksi kokemaansa käsityöhön.

*P: Miksi se kaulaliinan tekeminen ei oo susta ollu kivaa?*

*H29: No, ku mä en tykkää ollenkaan neuloa.*

*P: Mikset sää tykkää neuloa?*

*H29: En mää tiä. Tullee käet kipiäksi.*

*P: Mikä siinä essun tekemisessä sitte on ollu semmosta, että se ei niin oo kivaa?*

*H13: Mää en tykkää laittaa niitä neuloja joka paikkaan, ku mää aina veän sormeen niitä ja --*

*P: Ai nuppineuloja?*

*H13: Niin.*

## 6.5 Kielteiseksi koetut tekijät viimeisimmässä käsityössä

Juuri valmistuneessa tai hieman keskeneräisessä käsityössä korostuivat tekijän silmissä sen virheet. Ne tuotiin esille niin epäonnistumisen merkkeinä kuin rumina, epäesteettisinä tekijöinä.

*No, ainaki tuo, ku mulla epäonnistu tuosa taskusa. Nämä tuli tuommosta, ois pitäny mennä suoraa viivaa, mutta sitte siitä tuliki semmosta laineviivaa. (H20)*

*Noku ne tota, ne joutu silleen ristiin ompeleen, niin se sitte saattaa mennä vähän eri kohilta ja tolleen ja siitä tulee aivan sekavan näkönen. (H6)*

*P: Onko mitään sellasta, mitä sää voisit sanua, josta sää et niin pidä tässä antennipipossa?*

*H14: Näistä, ku näistä, mitä tulee nuo --*

*P: Ymm -- tarkotatko sää tässä, kun tähän tulee tämmösiä kupruja?*

- H14: *Joo, niitä.*  
 P: *Joo. Miksi sää et niistä pidä?*  
 H14: *Ne on ruman näkösiä siinä.*

*Epäonnistuminen (n = 20)* olikin viimeksi tehdyn käsityön useiten mainittu huono puoli. Virheet työssä, purkaminen ja samojen työvaiheiden toistaminen epäonnistumisen takia tuntuivat ikävältä. Koska kahden tekstiilityön ryhmän viimeksi tehdyt työt olivat pääasiassa ompelutöitä, koskivat epäonnistumiset useimmiten ompeleita.

- P: *Joo. Onko tässä jotaki sellasta, josta sää et pidä?*  
 H7: *Ymm. No, osittain on ja osittain ei.*  
 P: *Mitäs ne vois olla ne, jotka --*  
 H7: *Nää.*  
 P: *Tää ku sää oot tään kaulanauhan kiinnittäny, niin --*  
 H7: *Niin, ne on menny nää. Ne on menny pilalle.*  
 P: *Miksi ne on menny pilalle?*  
 H7: *No, ku mun mielestä suttua tullu siihen.*  
 P: *Niin, tikki ei oo aivan --*  
 H7: *Ei oo menny aivan, se on jotenki menny --*  
 P: *Joo.*  
 H7: *Täältä puolelta parempi ja täältä semmonen suttu.*  
 P: *Joo. Onko tässä jotaki muuta sellasta, kun nää kaulanauhan kiinnityskohdat, jotka sää haluaisit tai jotka sää, niin --*  
 H7: *Haluan tehdä uudestaan.*  
 P: *Niin, vois.*  
 H7: *Joo, täälä tämmönen tuli.*  
 P: *Joo. Siinä ommel meni vähä väärään suuntaan -- lähteny kulkemaan.*

*No, siinä justiinsa tulee niin paljon niitä, jos tulee virhe, niin täytyy purkaa tai sitte sitä ei voi ollenkaan korjata. (H27)*

*No, varmaan tästä päästä nämä, ku nää mulla ratkeski jo nämä auki. Mun piti uudestaan ommella nämä kiinni niin. Nää on inhottava, ku nää on tälleen kurtussa ylöspäin. Se ei oo hyvä. (H28)*

*Työn vaikeus (n = 15)*, erityisesti sen aikaavievyyys, oli viimeksi tehdyn käsityön kielteisistä ominaisuuksista toisena. Kaksi mainitsi työn vaatineen liikaa tarkkuutta.

*Mää just sain nää silmät tehtyä. Nämäki oli inhottava ja kyllä se joissain kohissa, mutta -- No, se piti täältä, ku se ei saa mennä ihan tästä päältä näin, niin se pitää puskee tuolta vanujen läpi täältä. Eka täältä näin ja sitte vielä puskee tuolta, ku sen laittaa, päättelee. Se on inhottava, ku sitä ei melkeen meinaa saaha sitä neu-laa sieltä läpi. (H28)*



*No, kaikkia tuolaki vaikee tehdä nää, niinkö nää niskat ja nää. Tämäki oli aika inhottava tehdä. -- En mä tiiä. Siinä vaan kestää niin kauan. (H33)*

*Sitte joutuu hirveenä tekeen tarkasti. (H33)*

*Mää en tykkää virkkaamisesta. -- Ku mä en oikeintuota -- kyllä mä osaan, mutta -- on tää ihan. En mä tiiä. Tää on tuota, joskus tää on hankalaa ja -- tässä menee laskutaito sekasi. (H12)*

Epäesteettisyyttä (n = 8) viimeksi tehdyn käsityön huonona ominaisuutena lapset tarkensivat kertomalla virheiden lisäksi käytetyn materiaalin väristä ja laadusta sekä valmistetun tuotteen sopimattomuudesta omaan tyyliin.

*Tää punanen ja tää vihiriä ei todellakaan sovi yhteen. (H17)*

*Oikeestaan siitä, ku nää langat on aika tämmönen, että ne on jossakin kohti on tuohon tullu tuommosia säikeitä. -- Ne on aika semmosia ruman näkösiä. (H15)*

*Ei tuo oo oikein mun tyyliin tuo lakki. (H16)*

Yhden maininnan viimeksi tehdyn käsityön kielteisinä ominaisuuksina saivat virkkaus käsityötekniikkana, tuotteen tarpeettomuus tekijälle, riittämättömät vaikutusmahdollisuudet tuotteen materiaaliin ja käsien kipeytyminen tuotteen valmistamisessa fyysisenä perusteluna.

## 6.6 Yhteenveto kielteiseksi koetuista tekijöistä käsitöissä

Käsityön kielteiseksi koetuista ominaisuuksista nousi tutkimuksessa kaksi ylitse muiden: vaikeus (n = 36) ja epäonnistuminen (n = 26). Nämä tekijät olivat sekä viimeiseksi tehtyjen että koko ala-asteella valmistettujen käsitöiden kaksi eniten mainittua ominaisuutta: vaikeus koko ala-asteella tehtyjen käsitöiden mainituin, epäonnistuminen toiseksi mainituin. Viimeksi tehtyjen käsitöiden osalta järjestys oli päinvastainen. Seuraavaksi eniten mainintoja kertyi epäesteettisyydelle (n = 16) ja käsityötekniikalle (n = 10). Loput kielteiseksi koetut ominaisuudet mahtuivatkin 3 - 7 maininnan joukkoon.

Käsityön vaikeutta tarkennettiin useimmiten kertomalla siitä, kuinka kyseinen käsityö vei heidän mielestään (liian) paljon aikaa, kuinka käsityö oli vaikeaa materiaalin

laadun (liukkauden) vuoksi tai kuinka tekeminen vaati liikaa tarkkuutta. Materiaalin laatuun, samoin kuin omien taitojen riittämättömyyteen kyseisen tuotteen valmistamisessa, viitattiin tosin vain koko ala-asteella tehtyjä käsitöitä koskevassa haastattelusuudessa. Viimeksi tehtyjä käsitöitä käsiteltäessä nousi lisäksi kerran esille virkkaamisen vaikeus. Materiaalin laatuun vaikeuden syynä viitattaessa kerrottiin aina samasta käsityöstä, liivistä, ja siihen käytetystä liukkaasta kankaasta, jonka arveltiin olleen joko silkkiä (H10, H23, H28, H31) tai samettia (H10). Epäonnistuneen käsityön tarkempi laatu jäi tutkimuksessa osittain epäselväksi, mutta epäonnistumisen yhteydessä viitattiin työssä oleviin virheisiin ja purkamisen epämiellyttävyyteen.

Epäesteettisyys oli sekä viimeksi tehtyjen että koko ala-asteen käsitöiden kolmanneksi mainituin ominaisuus. Käsityötekniikka jakoi kolmannen sijan epäesteettisyyden kanssa koko ala-asteen töiden osalta. Viimeksi tehdyissä käsitöissä käsityötekniikka oli neljänneksi eniten mainittu ominaisuus. Neljä kaikkein useimmin mainittua käsityön ominaisuutta (ks. kuvio 7) olivat siis sekä kaikkien ala-asteella tehtyjen käsitöiden että viimeksi tehtyjen käsitöiden osalta neljä eniten mainittua tekijää. Vastaukset molemmissa olivat siis varsin yhdensuuntaisia.

vaikeus	epäonnistuminen
epäesteettisyys	käsityötekniikka

KUVIO 7. Merkittävimmät kielteiseksi koetut tekijät käsitöissä

Epäesteettisyyden kohdalla materiaalin väri ja kuviointi (n = 9) oli merkittävin epäkohota. Kun lisäksi ottaa huomioon viisi tutkimuksessa esille tullutta kommenttia riittämät-

tömistä vaikutusmahdollisuuksista käsityöhön käytettävään kankaaseen, niin ihmettelen, onko koulu todellakin niin köyhä, että valinnan mahdollisuutta materiaalin suhteen ei voida tarjota? Epäesteettisyyttä käsityössä aiheuttivat myös virheet ja oma käsiala. Yksi mainitsi viimeksi tehdyn käsityön kohdalla tuotteen sopimattomuudesta hänen omaan tyyliinsä. Käsityötekniikoista virkkaaminen ja neulominen eivät olleet lasten mieleen.

Muut 3 - 7 mainintaa saanutta huonoon käsityöhön liittyvää tekijää olivat: ei käyttöä (n = 7), ei tarvetta (n = 6), ei riittävästi vaikutusmahdollisuuksia käsityön materiaaliin tai malliin (n = 6), työn yksipuolisuus (n = 5), tuotteen väärä koko (n = 5), käsityön keskeneräisyys (n = 4) ja fyysinen peruste, työn aiheuttama kipu tai väsymys, (n = 3). Ei käyttöä, työn yksipuolisuus ja tuotteen väärä koko mainittiin vain koko ala-asteen aikana tehtyjen töiden yhteydessä. Kommentit keskeneräisyydestä kohdistuivat yhteen työhön, kolme - neljä vuotta sitten aloitettuun lehtityöhön.

## 7 TUTKIMUKSEN TARKASTELU

### 7.1 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisten tutkimusten luottavuuden tarkastelussa ei ole olemassa yhtenäistä linjaa. Osa tutkijoista tarkastelee kvalitatiivisiakin tutkimuksia määrällisiin menetelmiin pohjautuvilla kriteereillä. (Tynjälä 1991, 387.) Lincoln ja Guba (1985) ovat muokanneet perinteisiä luotettavuuskäsitteitä paremmin laadulliseen tutkimukseen soveltuviksi. Näihin käsitteisiin sisältyy olettaus siitä, että objektiivista totuutta ei ole, vaan tutkimus tuottaa tietyn näkökulman ilmiöstä. (Lincoln & Guba 1985, 295; Tynjälä 1991, 390.) Tutkimuksen luotettavuutta tarkastelen Lincolnin ja Guban (1985) määrittelemien luotettavuuden osatekijöiden kautta. Näitä tekijöitä ovat vastaavuus, siirrettävyys, tutkimustilanteen arviointi ja vahvistettavuus.

*Vastaavuus.* Tutkimuksen vastaavuus (vrt. deskriptiivisyys luvussa 2.2) on hyvä silloin, kun tutkimustulokset vastaavat tutkimushenkilöiden ilmaisemia kokemuksia (Lincoln & Guba 1985, 296; Tynjälä 1991, 390). Perttula (1995b, 104 - 105) pitää vastaavuutta fenomenologisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin keskeisenä lähtökohdana. Hyvän vastaavuuden edellytyksenä on tutkijan kyky tavoittaa ilmiö sellaisena, kuin se tutkittavalle ilmenee. Tavoitteena on tutkijan esittämien tulosten identtisyys tutkittavan ilmaisemien kokemusten (ei siis koettujen kokemusten) kanssa. Vastaavuuden täydellinen toteutuminen ymmärretään mahdottomaksi, koska tutkija on ihminen, joka tulkitsee tutkimushenkilöiden ilmaisemia kokemuksia omien kokemustensa vaikuttamana (Perttula 1995b, 55 - 56).

Mahdollisimman suureen vastaavuuteen fenomenologisessa tutkimusprosessissa pyritään sulkeistamisen ja mielikuvatasolla tapahtuvan muuntelun avulla (Perttula 1995b, 71, 74). Näiden avulla tutkijan tulisi päästä mahdollisimman lähelle tutkimushenkilön ilmaiseman kokemuksen ydintä. Tutkimuksessa saavutetaan hyvä vastaavuus, jos sulkeistaminen ja mielikuvatasolla tapahtuva muuntelu onnistuu.

Tutkimukseeni olennaisena osana on kuulunut omien käsityöhön liittyvien merkitysten tiedostaminen ja pyrkimys niiden sulkeistamiseen (ks. luku 5.2). Tämän kautta olen pyrkinyt mahdollisimman objektiiviseen aineiston tulkintaan. Tutkimukses-

sani olen kuvannut tarkasti tutkimuksen kulkua aineiston kokoamisesta (luku 5.1) sen analysointiin (luku 5.2). Etenkin analyysin etenemistä olen kuvannut yksityiskohtaisesti vaihe vaiheelta. Lisäksi olen liittännyt tutkimuksessa haastattelujen pohjalta muodostamani yksilökohtaiset merkitysverkostot työni liitteeksi (liite 2). Kaikissa tutkimuksen vaiheissa olen tarvittaessa palannut alkuperäisiin niin kasetilla kuin paperilla oleviin haastatteluihin. Kaikkien edellä mainittujen tekijöiden ja tutkimustulosten yhteyteen liitettyjen haastattelukatkelmien perusteella lukija voi todeta, että tutkimustulokset ovat syntyneet tutkimusaineiston pohjalta. Näin olleen esittämiäni tutkimustulosten (luku 6) voidaan todeta vastaavan varsin hyvin lasten haastatteluissa kuvaamia kokemuksia.

Lincolnin ja Guban (1985, 313 - 314) mukaan vastaavuutta voidaan parantaa liittämällä raakamateriaalia tutkijan muodostamien tulosten yhteyteen. Muita keinoja vastaavuuden ja samalla tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi on mm. tutkimuksen antaminen toisen luettavaksi ja tarkasteltavaksi sekä triangulaation eri muodot (Lincoln ja Guba 1985, 328).

Tutkielmani ohjaaja on lukenut työtäni läpi useaan otteeseen sen eri vaiheissa, kuten opinnäytetyön luonteeseen kuuluu. Siihen ovat lisäksi tutustuneet tekstiilityön didaktiikan lehtori ja kaksi opiskelijatoveriani. Saamani palautteen avulla olen kehittänyt tutkielmaani, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta. Triangulaatiota en ole tutkimuksessani käyttänyt, mikä heikentää työn luotettavuutta. Tutkimukseeni olisi soveltunut esimerkiksi menetelmätriangulaatio. Olisin voinut observoida tutkimukseeni osallistuneiden lasten käsityötunteja ja merkitä muistiin niitä käsityöhön liittyviä kommentteja, joita he spontaanisti tunnilla esittävät. Tämä olisi lisännyt myös tutkimushenkilöideni kanssa vietettyä aikaa, minkä katsotaan osaltaan lisäävän tutkimuksen vastaavuutta. Pitempiaikainen yhteistyö lisää tutkittavien luottamusta tutkijaan sekä ehkäisee väärin tulkintojen mahdollisuutta, koska tutkija tutustuu kokonaisvaltaisemmin tutkittaviin ja tutkimukseeni kohdalla koulukulttuuriin. (Lincoln ja Guba 1985, 301). Haastattelu menetelmänä on kuitenkin jo niin aikaavievä haastattelujen puhtaaksikirjoittamiseen, että pidäydyin vain yhdessä tutkimusmenetelmässä.

*Siirrettävyys.* Siirrettävyydessä on kysymys tutkimustulosten sovellusarvosta. Tulosten siirrettävyys on sitä parempi, mitä samankaltaisempia tutkittu ympäristö ja sovellusympäristö ovat. Päätöksen tutkimustulosten siirrettävyydestä tekee niiden hyödyntäjä, koska hän tuntee sovellusympäristön. Tutkijan osuus siirrettävyyden arvioimi-

sessä on kuvata aineistoaan ja tutkimustaan niin tarkasti, että lukija voi sen perusteella pohtia tulosten sovellettavuutta muihin ympäristöihin. (Lincoln & Guba 1985, 297 - 298, 316; Tynjälä 1991, 390.)

Siirrettävyyden parantamiseksi olisin voinut tutustua laajemmin tutkimieni tekstiiliryhmien käsityöopetukseen observoimalla käsityön tunteja ja haastattelemalla ryhmiä opettaneita opettajia. Näkökulmani tutkimusaiheeseen on kuitenkin pro gradu -työn laajuuden vuoksi varsin suppea: lasten kokemukset. Vaikka laajempi tutkimuskontekstiin tutustuminen ja siitä raportoiminen olisi lisännyt tutkimuksen siirrettävyyttä, olisi se samalla voinut vähentää muuten tutkimuksen luotettavuutta. Olisin muodostanut tutkimusaiheesta erilaisen näkökulman, jossa ei olisi ehkä kuulunut enää niin selvästi lasten äänet. Siihen olisi voinut vaikuttaa esimerkiksi myötätunto opettajia ja heidän työtaakkaansa sekä koulun resurssien vähyyttä kohtaan.

Tutkimuksessani kuvaan kuitenkin varsin tarkasti sen vaiheita, kuten olen vastavuuden yhteydessä todennut. Tuon esille sen näkökulman, jonka tietyn koulun kuudennen luokan oppilaat ovat esittäneet. Tutkimuksen siirrettävyyttä pohdittaessa lukijan on myös otettava huomioon se tärkeä seikka, että tutkimustulokset kertovat myös ajasta: ne ovat 1900-luvun lopun lapsien esittämiä.

Tutkimuksen siirrettävyyttä (yleistettävyyttä) voidaan tarkastella myös Syrjäläisen (1994, 102 - 103) esittämästä näkökulmasta. Hänen mukaan voidaan puhua analyttisestä ja luonnollisesta yleistämisestä. Analyttisellä yleistämisellä tarkoitetaan tutkimustulosten yhdistämistä kirjallisuuteen. Analyttistä yleistämistä olen tutkimuksessani suorittanut mm. tarkastellessani tutkimustuloksia suhteessa Papanekin funktio-ominaisuuksiin ja aihettani sivunneisiin tutkimuksiin (luku 7.2). Tutkimustulosten yleistämistä omaan tilanteeseen taas kutsutaan luonnolliseksi yleistämiseksi. Lukijalla on mahdollisuus arvioida esittämieni tulosten soveltuvuutta ja käyttöarvoa omasta näkökulmastaan ja omista kokemuksistaan lähtien. Tähän kutsun jokaista lukijaa ja toivon, että tutkimukseni voisi olla niin rikkaasti kuvattu, että se antaisi myös tähän mahdollisuuden. Tutkimusprosessi kokonaisuutena on ainakin minulle nostanut pintaan omia koulukäsitökokemuksia. Näistä eräs liittyy värien suureen merkitykseen ala-asteen käsitöissä. Minulle värit olivat tärkeitä. Itse asiassa ne ovat sitä yhä. Ne eivät ole kuitenkaan olleet minulle käsityön kompastuskivi enää pitkään aikaan, koska olen voinut itse vaikuttaa materiaalin valintaan. Niinpä tämä tekijä oli osittain unohtunut. Muistoistani löysin

kuitenkin itseni käsityöntunnilla huolehtimassa siitä, että olen varmasti ensimmäisenä valitsemassa juuri sitä sinistä materiaalia tulevaan työhön, mistä pidin eniten.

*Tutkimustilanteen arviointi.* Tutkijan on otettava tutkimuksessaan huomioon sekä erilaiset tutkimukseen vaikuttavat ulkoiset että tutkimuksesta ja ilmiöstä itsestään johtuvat tekijät. Tutkimustilanteen arvioinnissa tarkastellaan esimerkiksi tutkijassa itsessään tai ympäristön olosuhteissa tapahtuvia muutoksia. (Tynjälä 1991, 391.)

Tutkimustilanteessa luotettavuuteen myönteisesti vaikuttavana tekijänä oli rauhallinen tila, jossa haastattelut saatiin suorittaa. Muutamat haastatteluista kuitenkin keskeytyivät luokkaan tulleiden oppilaiden, opettajien tai siivoojan vuoksi. Tutkimuksen tuloksiin en usko näillä keskeytyksillä olleen kuitenkaan suurtakaan merkitystä, vaikka haastatteluja puhtaaksi kirjoittaessani huomasinkin, että joidenkin keskeytysten jälkeen jatkoin haastattelua eri kysymyksestä. Jokaiselta haastateltavalta kysyin kuitenkin jotain sekä viimeksi tehdystä että koko ala-asteen aikana tehdyistä käsitöistä.

Voimakkaimmin haastatteluihin vaikutti toisella haastattelukerralla oppilaiden mukana tullut tieto siitä, että opettaja oli päästänyt heidät jo kotiin. Olin silloin haastattelemassa seitsemättä lasta sille päivälle ja jäljellä oli vielä neljä haastattelua. Luokkaan tulleet lapset pyysivät, että voitaisiinko haastatteluja jatkaa joku toinen päivä. En ollut siihen kuitenkaan osannut varautua. Pyysin lapsilta, että he voisivat odottaa käytävässä haastattelua, jonka jälkeen he pääsisivät kotiin. Tämä jo sinänsä häiritsi keskittymistäni loppuihin haastatteluihin. Lisäksi kuulin jonkun paikalle sattuneen opettajan puuttuvan lasten oleskeluun käytävässä (ei ilmeisestikään kovin suotavaa). Opettajan puheesta ymmärsin vielä sen, että lapset olivat siellä yrittäneet kuunnella luokassa tapahtuvaa haastattelua korva ovesa kiinni. Tästä kaikesta huolimatta viimeisetkin neljä haastattelua olivat varsin pitkiä, rauhallisia ja rikkaita.

Kokonaisuutena voin todeta, että molempien toukokuun haastattelukertojen aivan viimeiset haastattelut jäivät kaikkein vähimmälle. Aika alkoi loppua. Näin etenkin viimeisellä haastattelukerralla. Ensimmäisellä kerralla kaksi tekstiilityöntuntia välitunteineen riitti hyvin, vaikka välillä kävin langoittamassa saumurinkin. Ehkä kehityin haastattelutaidossa haastattelijan myötä, jonka vuoksi haastattelut pitenevät. Viimeisessä haastattelemassani tekstiilityönryhmässä oli tosin yksi oppilas enemmän kuin kahdessa muussa ryhmässä. Haastattelun 34 lyhyden suhteen ajan vähyys ei ole kuiten-

kaan koko totuus. Näiden kolmen haastattelukerran myötä huomasin, että ne, joille käsityöstä kertominen oli vaikeinta, jättäytyivät viimeisimmiksi haastateltaviksi.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää esihaastattelut, jotka suoritin yhdelle kuudennen luokan tekstiilityönryhmälle maaliskuussa 1999. Esihaastattelujen kautta testasin kysymyksiäni ja saamani kokemuksen kautta muokkasin niitä. Samalla harjoittelin haastattelutekniikkaa. Esitutkimuksessa tiedostin etenkin sen, että kysymykseni alkavat yleensä onko -sanalla (siitä huolimatta, että paperilla luki vihjeeksi jotain muuta). Pysin muuttamaan kyselytekniikkaani niin, että esittäisin kysymykset mikä -muodossa. Onko -kysymykseen on niin helppo sanoa: 'ei' ja jättää itse asiassa vastaamatta koko kysymykseen. 'Mikä' taas vaatii vastausta. Tässä en kuitenkaan täysin onnistunut; vasta kolmannella haastattelukerralla muotoutuivat mikä -kysymykset luontevasti. Tästä huolimatta sain kysymyksiini vastauksia, joista oli sitten hyvä jatkaa kysymällä 'miksi':

*P: Onko sulla jäänyt joku sellanen tai joitaki sellasia käsitöitä mieleen, jotka susta on erityisen hyviä?*

*H2: No, liivi ainaki.*

Vähäinen haastattelukokemus onkin tutkimukseni luotettavuutta heikentävä tutkimustilanteeseen liittyvä tekijä. Toisaalta haastattelutekniikan kehittyminen ja sen myötä haastattelun sisältöön panostaminen lisäsi haastattelu haastattelulta niiden luotettavuutta.

Kieleen liittyvänä tutkimuksen luotettavuutta lisäävänä tekijänä oli tutkijan ja lasten yhteinen murre. Tutkijan kieli ei kuulostanut oudolta, eikä huomio kiinnittynyt siihen. Toisaalta tutkija ymmärsi hyvin, mitä lapset milläkin sanalla tarkoittavat. Kielessäni pyrin muutenkin käyttämään samanlaista kieltä kuin tutkimushenkilöni käyttivät. Haastatteluissa käytin esimerkiksi sanaa kutoa enkä neuloa.

*Vahvistettavuus.* Perinteisissä tutkimuksissa vahvistettavuuden sijaan tarkastellaan objektiivisuutta. Laadullisessa tutkimuksessa nähdään kuitenkin jonkinasteinen subjektiivisuus väistämättömänä. Tutkimuksella ymmärretään tavoitettavan totuuden sijaan yksi näkökulma aiheeseen. Luotettavuuden tarkastelussa vahvistettavuuden osalta pohditaan tutkijan viitekehyksen vaikutusta kenttätööhön ja aineiston neutraalisuutta. (Tynjälä 1991, 391 - 392.) Vahvistettavuuden, samoin kuin kaikkien muidenkin arvioin-



tikriteerien, osalta luotettavuutta voi varmistaa tutkimusprosessista tehdyillä reflektiivisillä muistiinpanoilla (Lincoln & Guba 1985, 328).

Aineiston neutraalisuutta olen tarkastellut yksityiskohtaisesti vastaavuuden yhteydessä. Omalla tutkimukseen liittyvällä viitekehykselläni on uskoakseni ollut sekä luotettavuutta edistävä että sitä heikentävä vaikutus. Luotettavuutta on edistänyt se, että minulla on tekstiilityön sivuaineopinnot suorittaneena luokanopettajaopiskelijana runsaasti kokemusta sekä oppilaan että opettajan roolista käsityössä. Koulu ja käsityö ovat minulle tuttuja asioita. Kuitenkin olen tutkimukseni aiheen suhteen opiskelijana välitilassa: en ole enää oppilas, mutten vielä opettajakaan. Tutkimuksessani olen voinut avoimesti ottaa vastaan ne asiat, jotka lapset ovat kertoneet, eikä minun ole tarvinnut ryhtyä niiden suhteen puolustuskannalle. Näin olisi helposti saattanut käydä etenkin, jos tutkimani lapset olisivat olleet omia oppilaitani. Opintojeni ja nyt myös tutkimukseni myötä olen useaan otteeseen pohtinut ja tarkastellut käsityötä eri näkökulmista. Näin olen mielestäni aika hyvin tietoinen käsityöhön liittyvistä ajatuksistani, eivätkä ne ole voineet tiedostamatta vaikuttaa tutkimukseen. Vankka käsityötausta voidaan kuitenkin nähdä myös tutkimuksen luotettavuutta heikentävänä tekijänä. Ihminen, jolla on omia käsityökokemuksia vähän ja jotka ovat pitkän ajan takaa, olisi voinut avoimemmin ja uteliaammin suhtautua kaikkeen lasten kertomaan. Hän olisi voinut kysellä vielä enemmän asioita, joita minä omaan kokemustaan nojaten oletin jo ymmärtäväni.

Tutkimusprosessin aikana olen vaihtelevasti kirjoittanut muistiinpanoja erilaisista tutkimukseen liittyvistä asioista. Tämä ei ole kuitenkaan ollut päivittäistä. Tutkimukseni alkuvaiheessa muokkasinkin aiheitani paperilla sekä jokaisen haastattelukerran jälkeen kuvasin haastattelutilannetta ja siihen liittyviä tapahtumia, tunteita ja ajatuksia. Reflektiiviset muistiinpanot kuitenkin keskittyvät tutkimuksessani analyysin eri vaiheisiin. Silloin kirjasin muistiin kaikki hetken oivallukset, kysymykset, esimerkkitapaukset. Nämä muistiinpanot ovat auttaneet tutkimukseni syntyä ja lisäävät sen luotettavuutta. Tutkimukseni luotettavuutta olisi kuitenkin lisännyt se, jos olisin tehnyt muistiinpanoja säännöllisesti koko syksyllä 1998 aiheen keksimisellä alkaneen tutkimusprosessini ajan.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kieli on keskeisessä asemassa. Ilman kokemuksen kielellistämistä sitä ei voida tutkia. (Tynjälä 1991, 395 - 396.) Haastatteluissa tuli useampaan kertaan esille käsityön kielellistämisen ongelmat. Heikkinen (1997, 12, 67) on kohdannut tutkimuksessaan saman vaikeuden ja arvelee käsityön kielellistämisen

ongelmien liittyvän siihen, että käsityökokemuksiin ei ole kehittynyt selkeää, tulkinnallista kieltä. Käsityö on pitkälti tekemistä ja käsityöihmisten ilmaisukanava on tekeminen. Kokemuksellisuuden yhteisyys käsitöissä voi syntyä ilman sanojakin. Käsityössä sanallisuus ei ole välttämätöntä ja siksi se on jotakin toissijaista. (Heikkinen 1997, 12, 69.)

Tutkimuksen kannalta kielellistäminen on kuitenkin välttämätöntä. Ilman riittävän tarkkaa kuvausta en olisi kyennyt enää haastatteluja analysoidessani tavoittamaan sitä, mitä lapsi yritti kertoa. 'Tämä', 'tuommonen', 'tämän mittanen' -tyyliset ilmaisut eivät kerro mitään, jos ei ole edessä sitä käsityötä, johon viitataan. Tilanteissa, joissa lapsi ei pystynyt ilmaisemaan ajatuksiaan esimerkiksi hukassa olleen käsitteen takia, autoin parhaan ymmärtämykseni mukaan. Seuraavassa esimerkki kielellistämisen vaikeudesta:

*P: Joo. Onko tässä jotaki sellasta, josta sää et pidä?*

*H7: Ymm. No, osittain on ja osittain ei.*

*P: Mitäs ne vois olla ne, jotka --*

*H7: Nää.*

*P: Tää ku sää oot tään kaulanauhan kiinnittäny, niin --*

*H7: Niin, ne on menny nää. Ne on menny pilalle.*

*P: Miksi ne on menny pilalle?*

*H7: No, ku mun mielestä suttua tullu siihen.*

*P: Niin, tikki ei oo aivan --*

*H7: Ei oo menny aivan, se on jotenki menny --*

*P: Joo.*

*H7: Täältä puolelta parempi ja täältä semmonen suttu.*

Auttaessani kokemusten ilmaisemisessa, olen voinut tahtomattani johdatella lasta ilmaisemaan omia kokemuksiani. Tämä heikentää tutkimuksen luotettavuutta. Toisaalta sen kautta oli mahdollisuus päästä lähemmäs tutkittavan kokemuksia. Aina ei auttanut kuitenkaan hyvä tahtokaan. Joko lapsi ei osannut eritellä kokemuksiaan tai sitten hän ei kyennyt ilmaisemaan niitä. Vaikka yritin lähestyä samaa asiaa eri näkökulmista, eri tavoin kysyen, vastaus pysyi aina samana: "En mää tiää" (esim. H34).

Käsityökokemusten ilmaisemiseen liittyvänä tekijänä huomasin tutkimuksessani myös sen, että toiset oppilaista kuvaavat tarkemmin myönteisiä käsityön ominaisuuksia, toiset kielteisiä. Ne, jotka eivät pidä käsitöistä, ovat kehittäneet rikkaamman kielteisten ominaisuuksien erittelykyvyn ja päinvastoin. Helpompaa on kuvata kuitenkin yhtä

useamman käsityön joukosta itse valittua käsityötä, kuin eritellä juuri tehdyn käsityön ominaisuuksia.

## 7.2 Tutkimustulosten tarkastelu

Esine, joka herättää muistoja ja mielikuvia on ihmiselle merkityksellinen (Koskijoki 1997, 270). Tutkimuksessani ei ollut yhtäkään lasta, jolla ei olisi ollut jakaa joitakin kokemuksia, ajatuksia tai tunteita ala-asteella tekemistään käsitöistä. Voidaankin siis sanoa, että koulukäsityö on merkityksellinen. Tutkimukseen valituissa tekstiilityön ryhmissä oli 36 oppilasta, joista kaksi oli koulusta pois niillä tunneilla, joilla tutkimushaastattelut suoritettiin. Kaikilla 34 tutkimukseen osallistuneella oppilaalla oli sekä myönteisiä että kielteisiä kokemuksia koulukäsitöistä, mutta lasten kokemukset olivat erilaisia. Koskijoen (1997, 270) mukaan esineiden arvo on subjektiivista; jokainen tulkitsee itse, onko käsityö hänelle tarpeellinen, jopa välttämätön ja onko tuote hänen mielestään kaunis tai ehkä kätevä. Subjektiivisia ovat myös kokemukset valmistuksen helppoudesta, tuotteen onnistumisesta tai vaikkapa työssä käytetystä käsityötekniikasta. Seuraavassa tarkastelen tutkimuksessani saatuja tuloksia teorian tiedon ja aiempien tutkimustulosten valossa.

Tutkimuksessa esille tulleista myönteisistä ja kielteisistä käsityön tekijöistä merkityksellisimmiksi ominaisuuksiksi osoittautuivat käsityönprosessin helppous/vaikeus ( $n = 59$ ) sekä tuotteen onnistuminen/epäonnistuminen ( $n = 40$ ) ja esteettisyys/epäesteettisyys ( $n = 38$ ). Seuraavaksi eniten lapset kommentoivat haastattelussa käsityössä käytettyä tekniikkaa ( $n = 27$ ), työn monipuolisuutta/yksipuolisuutta ( $n = 26$ ) ja tuotteen käyttökelpoisuutta ( $n = 21$ ).

Sekä myönteiseksi että kielteiseksi koetuissa tekijöissä tulivat esille vielä seuraavat käsityön ominaisuudet: mahdollisuus suunnitteluun/ei riittävästi vaikutusmahdollisuuksia ( $n = 11$ ), tarve/tarpeettomuus ( $n = 10$ ), tuotteen yksilöllinen/väärä koko ( $n = 7$ ) ja valmis/keskeneräinen käsityö ( $n = 6$ ). Muut tutkimuksessa esille tulleet tekijät saivat 1 - 3 mainintaa.

Papanekin funktioanalyysissä (1973) käsityötuotteen vaikeustaso voidaan liittää menetelmäfunktion. Papanek ei itse käsittele menetelmäfunktiota lainkaan tekijän

näkökulmasta, mutta Suojanen (1992, 86 - 87) liittyy menetelmäfunktion mm. tekijän taitotietotason liittyvät tekijät. Käsityön tekemisen vaikeutta lapset tarkensivat mm. kertomalla materiaalin laadusta (liukkaudesta) ja sen aiheuttamista vaikeuksista tuotteen valmistamisessa. Tässä työssä käytetty menetelmä: materiaali (liukas kangas), työväline (ompelukone) ja -menetelmä (ompeleminen), ei vastannut lapsen taitoja parhaalla mahdollisella tavalla. Lapsen ompelutaidot eivät olleet vielä niin kehittyneet, että hän olisi kokenut hallitsevansa kyseisen menetelmän. Omien taitojen riittävyttä käsityön valmistuksessa kommentoitiin suoraankin niin myönteisessä kuin kielteisessä mielessä.

Muita käsityön vaikeustasoon liittyviä tekijöitä oli käsityöhön kulunut aika ja käsityössä käytetyn mallin vaatavuus (yksinkertainen, toistuvia työvaiheita, liikaa tarkkuutta vaativa). Heikkisen (1997) tutkimuksessa, joka tehtiin kansalaisopiston käsityöpiireissä, käsityön miellyttävyyden yhteydessä viitattiin myös ajankäyttöön. Näkökulma oli kuitenkin toinen: aikuiset, ehkä jo eläkkeellä olevat naiset, kertoivat ajan kuluvan mukavasti ja nopeasti käsityötä tehdessä. Lasten mielestä käsityön nopeus oli myönteinen ominaisuus. Toisaalta Heikkisen tutkimushenkilöiden suhde käsitöihin oli toinen kuin tutkimuksessani. He tekivät käsitöitä harrastukseksi, tutkimushenkilöni osana koulunkäyntiään. Käsityön ikävissä puolissa eri-ikäistenkin käsityöntekijöiden keskuudessa oli sama kokemus omasta osaamattomuudesta tai kärsivällisyyden puutteesta vaikeuksien syynä.

Käsityön vaatavuuden suhde oppilaan taitotietotason on pitkälti opettajan säädeltävissä. Myönteisten kokemusten synnyttämiseksi käsityönopeutta tulisi eriyttää oppilaan edellytysten mukaan, mihin Perusopetuslain 3. §:kin velvoittaa (Koulusäädökset 1999, 11.)

Aallon (1991) tutkimuksessa yhtenä mieleenpainuneen käsityön ominaisuutena mainittiin onnistuminen. Työ voitiin muistaa myös epäonnistumisen takia. Tämä vaikeasti konkretisoitavissa oleva ominaisuus osoittautui tutkimuksessani toiseksi käytetyimmäksi tavaksi kuvata käsityötä. Haastatteluaineiston perusteella liitin onnistuneen käsityön luokkaan virheettömyydestä kertoneet kommentit. Epäonnistumisen yhteydessä taas puhuttiin virheistä ja niistä johtuneesta purkamisesta. Heikkinen (1997) puolestaan yhdistää virheet, purkamisen ja korjaamisen kokemukseen käsityön vaikeudesta.

Esteettisyys löytyy Papanekin (1973) funktioanalyysistä omana luokkanaan. Papanekin mukaan estetiikka koskee tuotteen muotoa ja väriä. Tutkimuksessani mainittiin

kaikkein useimmin väriin liittyvät kommentit niin myönteisessä kuin kielteisessä mielessä. Esteettisyyteen liittyvät tekijät mainittiin tutkimuksessa esille tulleista ominaisuuksista kolmanneksi useiten.

Tutkimukseni onkin näiltä osin yhteneväinen Aallon (1991) 9. luokan oppilaiden keskuudessa suorittamaan käsityöasenteita ja -harrastuneisuutta kartoittaneeseen tutkimukseen. Aallon mukaan, että esteettisyys kuuluu yleisimpien huomionarvoisten asioiden joukkoon käsintehdyssä esineessä. Muita Aallon tutkimuksessa esille nousseita huomionarvoisia tekijöitä olivat tuotteen huolellisuus, siisteys ja materiaali. Nämä tekijät nousivat tutkimuksessani esille etenkin kielteisessä merkityksessä. Virheistä kerrottiin niin vaikeuden kuin epäesteettisyyden tekijöinä, ja materiaaliin viitattiin myös vaikeuden ja epäesteettisyyden sekä riittämättömien vaikutusmahdollisuuksien yhteydessä. Hovin (1995) väitteet käsityötuotteen sopusuhtaisuuden, värityksen tai työn huolellisen laadun vähäisestä merkityksestä 6. - 9. luokan oppilaille ovatkin edellä esittelemiini tuloksiin nähden ristiriitaisia.

Käsityön valmistamisessa käytetty tekniikka kertoo myös Papanekin (1973) menetelmäfunktiosta. Lasten käsityötekniikkaa koskevien kommenttien taustalla oli osittain lasten taidot. Toisaalta kysymys on myös kunkin yksilöllisistä mieltymyksistä. Myönteisimmin suhtauduttiin ompelemiseen ja kielteisimmin virkkaamiseen. Tulos on sama kuin käsityön osa-alueiden mielekkyyttä seitsemäsluokkalaisten keskuudessa tutkineella Ala-Uotilalla (1994). Myös Heikkisen (1997) tutkimuksessa käsityön miellyttävyyttä tarkennettiin kertomalla käsityön eri lajeista. Tutkimuksessa esilletulleet työmuodot olivat kuitenkin todella erilaisia tähän tutkimukseen verrattuna, mm. tuohityöt ja ryijyn teko, mutta Heikkisen tutkimuksen kohteena olivatkin aikuiset käsityöharrastajat.

Monipuolisuuden uskoisi olevan erottamaton osa koulukäsityötä, koska aikaa on vähän ja opittavaa paljon. Velvoittaahan Peruskoulun opetussuunnitelman perusteetkin (1996) siihen. Pääasiassa käsityön monipuolisuutta kiitettiin, mutta joukkoon mahtui myös viisi lasta, jotka kertoivat käsityön yksipuolisuudesta. Nämä yksipuolisuutta kritisoivat kommentit tosin kohdistuivat tietyn työn yksipuolisuuteen (käsityöprosessin yksipuolisuus). Käsitöiden välinen vaihtelu tuli sen sijaan esille yksinomaan myönteisessä mielessä. Käsityön monipuolisuuteen liittyvä uuden oppiminen tuli esille myös Heikkisen (1997) tutkimuksessa käsityön miellyttävyyden synnyttäjänä.

Käyttöfunktion Papanek (1973) tiivistää kysymykseen 'Toimiiko se?', tarkastellen tuotteen käytännöllisyyttä. Lasten huomio ei kohdistunut niinkään tuotteen käyttömukavuuteen vaan käyttöön sinänsä, vaikka yksi oppilas kommentoikin papanekmaisesti hiiripyyhettä: "*Ei se oo ees niinku hyvä pyyhe*" (H25). Hiiripyyhe koostui täytetystä hiiren päästä sekä vohvelikankaisesta pyyhkeestä, joka toimi hiiren hameena ja jonka päälle tuli essu.

Monissa aiemmissa tutkimuksissa on tuotu tavalla tai toisella esille käyttö tuotteen merkityksellisimpänä tekijänä. Tiesmäen (1991) mukaan 8 - 13-vuotiaat käsityökoulu-laiset näkivät produktin tärkeimmiksi arvoiksi sen käyttökelpoisuuden. Aallon (1991) yhdeksäsluokkalaisia koskevassa tutkimuksessa mieleenpainuneimpina käsitöinä pidettiin neulepuseroita ja villasukkia, koska niille on käyttöä ja ne ovat tarpeellisia sekä hyödyllisiä. Hovin (1995) tutkimuksessa sekä opettajien että 6. - 9. luokkien oppilaiden mielestä koulukäsityön on oltava hyödyllinen ja käyttökelpoinen tuote. Tutkimuksessa ni käytön merkitys käsityön ominaisuutena ei tullut aivan yhtä voimakkaasti esille, vaikka se nousikin kuudenneksi mainituimmaksi tekijäksi koulussa tehdyissä käsitöissä.

Seitsemänneksi eniten tutkimuksessa kertyi mainintoja mahdollisuuksista vaikuttaa koulukäsityöhön. Viesti oli selvä: suunnitteleminen koettiin myönteisesti ja lisää vaikutusmahdollisuuksia kaivattiin kankaan ja mallin valintaan. Lasten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen käsityötuotteen suunnittelu- ja valmistusprosessissa voisi lisätä paitsi käsityöprosessin yleistä miellyttävyyttä, niin myös tuotteen tarve-, käyttö- ja esteettisyysominaisuuksia. Tämän mahdollisuuden tarjoaminen ei välttämättä maksa paljon, mutta vaatii kyllä opettajalta hieman viitseliäisyyttä.

Vaikutusmahdollisuuksien lisääminen tarjoaa myös luontevan yhteyden Hovin (1995) peräänkuuluttaman materiaalitiedon oppimiselle. Kun vapaus materiaalin valinnasta siirtyy enemmän oppilaalle, siirtyy myös vastuu materiaalin soveltuvuudesta käsityöhön. Valintapäätöksen suorittamiseen tarvitaan tietoa, jota voidaan yhdessä etsiä.

Heikkisen (1997) tutkimuksessa oli nähtävissä ero eri-ikäisten suhtautumisessa suunnitteluun. Vanhemmat käsityönharrastajat pitivät suunnittelua vaikeana ja ikävänä, mutta nuorempien naisten suhtautuminen oli myönteisempi. Suhtautumisessa suunnitteluun näyttää olevan käynnissä murros nuorempien käsityöntekijöiden suhtautuessa siihen yhä myönteisemmin. Kysymys saattaa olla myös tottumuksesta: nykyisin suunnittelu ymmärretään luonnollisesti käsityöprosessiin liittyväksi osaksi. Itsenäisen suunnit-

telun ja omien ratkaisujen merkitys ei taas tullut tutkimuksessani yhtä painokkaasti esille, kuin Hovin (1995) tutkimuksessa.

Tarve on voimakkaasti käyttöön sidoksissa oleva tekijä. Jos tuotteelle on tarvetta, sille on myös käyttöä. Toisaalta tuotteelle voi olla käyttöä, vaikka sen tarve ei olisikaan kovin suuri. Tutkimuksessani tarvetta käsiteltiin nimenomaan suhteessa käyttöön. Sillä ei viitattu esimerkiksi Papanekin (1973) esille tuomiin psykologisiin, henkisiin ja intellektuaalisiin tarpeisiin, kuten luomisen tarpeeseen. Tarpeen yhteydessä ei viitattu myöskään muotiin, vaikka Hovin (1995) mukaan tekstiilituotteen muodikkaus on peruskoulun oppilaille tärkeä ominaisuus. Viimeksi tehdyn käsityön tarpeettomuutta yksi lapsista perusteli kuitenkin sen sopimattomuudella hänen persoonalliseen tyyliinsä (H16).

Neljässä haastattelussa haastateltava (H5, H7, H17 ja H25) totesi epämieluisasta käsityöstä, ettei hän tiedä, missä se on nyt tai kertoi sen 'lojuvan jossakin vaatekaapin pohjalla'. Jos käsityötuotteita tarkastellaan minän merkkeinä, voidaan tulkita lasten haluavan viestittää hylkäämisellään sitä, että nämä käsityöt eivät ole osa heitä (ks. Belk 1988; Csikszentmihalyi & Rochberg-Halton 1981; Rajaniemi 1990). Epäonnistuneina käsitöinä nämä tuotteet kertovat lapsista jotain sellaista, mitä he eivät halua viestittää itsestään. Siksi nämä tuotteet ovat 'joutuneet hukkaan'.

Tältä samalta pohjata voidaan ymmärtää Tiesmäen (1991) tutkimuksessa esille tullut halu saada oma käsityö esille, ihailun kohteeksi. Jos käsityössä on hyviä ominaisuuksia ne halutaan myös tuoda julki. Tutkimuksessani ihailun tarve ei tullut missään muodossa esille. Päinvastoin yksi haastateltava kertoi, että häntä hävettää, kun hänen äitinsä pitää hänen tekemänsä kukkakimppua kirjahyllyssä (H3).

Tutkimuksessani ei tullut lainkaan esille käsityön taloudellisuuteen liittyviä tekijöitä. Rahasta puhuminen käsityön yhteydessä kuulunee aikuisten maailmaan (vrt. Heikkinen 1997). Koulussa käsityö ei tekijälleen maksa ja elämisen kustannuksista huolehtivat pääasiallisesti vanhemmat.

Papanekin (1973) käsityön funktioista telesis ja assosiaatiot eivät tulleet tutkimuksessa voimakkaasti esille. Telesiksen avulla voidaan kuitenkin tulkita esimerkiksi liivin yhteydessä usein esitettyä kommenttia siitä, että sille ei ole ollut käyttöä (H5, H7, H16, H23, H25, H26, H30). Viime vuosina liivit eivät ole olleet niin selvä osa pukeutumista kuin esimerkiksi minun yläasteaikani, 80-luvun lopulla. Silloin kaivoin isäni vanhat puvun liivit käyttööni, koska liivi oli muotia. Telesis ajan ilmiönä voi olla myös

osasyt lukuisiin esteettisyydestä esitettyihin kommentteihin. Värit eivät ole vastanneet lasten mieltymyksiä, joihin myös kulloisellakin muodilla lienee vaikutus.

Tutkimuksesta on vaikea erottaa assosiaatioon liittyviä tekijöitä. Kaikki tutkimuksessa esitetyt ajatuksethan ovat kyseisen oppilaan henkilökohtaisia näkemyksiä, joiden syntyyn ovat vaikuttaneet lukemattomat tekijät. Käsityöhön liittyvät muistot, jotka mainittiin tutkimuksessa myönteisessä merkityksessä kolme kertaa, kertovat puhtaimmillaan assosiaatioista.

### 7.3 Tutkimuksen merkitys ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Käsityönopeutuksen ensisijaisena tavoitteena ei ole myönteisten kokemusten synnyttäminen vaan oppiminen. “Käsityö on peruskoulun yleissivistävä, kädentaitoja kehittävä ja työntekoon kasvattava oppiaine” (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1996, 107). Oppiminen on ajoittain vaikeaa ja voi tuntua hetkellisesti epämiellyttävältä. Vanha sanonta ‘Vaikeuksien kautta voittoon’ pitää paikkansa.

On kuitenkin syytä pohtia sitä, milloin vaikeudet eivät enää tunnu voitettavissa olevilta haasteilta, vaan saavat aikaan luovuttamista tai lukuisten yrittämisten jälkeenkin vain epäonnistumisen tunteen. Silloin on pohja oppimiselta alkanut murenemaan. On myös syytä erottaa vaikeuden aiheuttamat, toivottavasti hetkelliset, kielteiset kokemukset niistä käsityöhön liittyvistä kielteisistä tekijöistä, joiden poistaminen ei ainakaan heikennä oppimista. Tällaisena tekijänä pidän esimerkiksi tuotteen esteettisiä ominaisuuksia. Tekijäänsä miellyttävä malli ja materiaali lisäävät varmasti motivaatiota käsityön loppuunsaattamiseksi vaikeuksienkin kautta.

Tämän tutkimuksen merkityksenä pidän ajattelemaan herättämistä: käsityön oppikirjoissa esitetyt tuotteet eivät ole ainoita mahdollisuuksia samojen asioiden oppimiseen, eikä aiempina vuosina pidetty käsityö välttämättä motivoi nuorempia käsityöntekijöitä. Aika tekee tehtävänsä käsityötuotteidenkin kohdalla. Koulun käsityöluokan kaapista löytyvät materiaalit eivät välttämättä ole niitä mieluisimpia. Tärkeimpänä pohtimisen aiheena pidän sitä, kuinka erilaisten lasten motivaatio käsityötä kohtaan saataisiin syntymään ja ylläpidettyä.



Motivaatio käsitöitä kohtaan on edellytys sille, että käsityön tavoite jokapäiväisessä elämässä tarvittavien selviytymistaitojen oppimisessa toteutuisi. Merkittävänä edellytyksenä sille olisi riittävän pienet käsityön ryhmät ja mahdollisimman suuret taloudelliset resurssit käsityövälineiden ja - materiaalien hankkimiseen. Näiden tekijöiden toteutuessa opettajan olisi helpompi opettaa entistä yksilöllisemmin ja luoda pohja elinikäiselle oppimiselle.

Koulussa tehtyjä käsitöitä ei ole tutkittu kovinkaan paljon varsinkaan peruskoulun 1. - 6. luokan osalta. Tutkittavaa siis riittää. Tämän tutkimuksen ainetta voisi lähestyä opettajan näkökulmasta: mitä ovat ne tekijät, joita käsityötä opettavat luokanopettajat pitävät lapsille merkityksellisimpinä käsitöissä? Miten ne poikkeavat lasten mainitsemista tekijöistä?

Tutkimuksenteon myötä innostuin henkilökohtaisesti mahdollisuudesta tarkastella itse ala-asteella tekemiäni käsitöitä, niihin liittyviä kokemuksia ja muistoja käsityönopeudesta sekä selvittää haastattelun avulla jo eläkkeellä olevan käsityötä opettaneen opettajani näkökulma samoihin töihin. Tutkimukseen voisi liittää kuvauksen 80-luvulla voimassa olleesta käsityön opetussuunnitelmasta ja pohtia sen vaikutusta kohdallani toteutuneeseen käsityönopeukseen.

## LÄHTEET

- Aalto, P. - L. 1991. Peruskoulun 9. luokkalaisten käsityöasenteet ja -harrastuneisuus. Helsingin yliopisto. Käsityönopeettajan koulutuslinja. Tekstiilopin syventävien opintojen tutkielma.
- Ala-Uotila, H. 1994. Koulunkäynnin ja erityisesti käsityön opiskelun mielekkyys peruskoulun seitsemäsluokkalaisten arvioimana. Helsingin yliopisto. Käsityönopeettajan koulutuslinja. Kasvatustieteen syventävien opintojen tutkielma.
- Anttila, P. 1983. Prosessi vai produkti? Tutkimus käsityön asenteista ja arvopäämääristä. Tutkimusselesteita 43. Helsinki: Kouluhallitus.
- Anttila, P. 1993. Käsityön ja muotoilun teoreettiset perusteet. Porvoo: WSOY
- Anttila, P. 1996. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. Taito-, taide- ja muotoilualojen tutkimuksen työvälineet. Helsinki: Akatiimi.
- Belk, R. W. 1988. Possessions and the extended self. *Journal of consumer research* 15, 139 - 168.
- Csikszentmihalyi, M. & Rochberg-Halton, E. 1981. The meaning of things. Domestic symbols and the self. Cambridge University Press.
- Giorgi, A. 1985. Sketch of a psychological phenomenological method. Teoksessa A. Giorgi (toim.) *Phenomenology and psychological research*. Pittsburgh, PA: Duquesne University Press, 8 - 22.
- Hassi, A. 1992. Käsi- ja taideteollisuusalan koulutuksen suhde yhteiskuntaan. Teoksessa E. Salo (toim.) *Tuhattaitoa. Suomen kotiteollisuusmuseon monisteita 9*. Jyväskylä.
- Heikkinen, K. 1997. Käsityöt naisten arjessa. Kulttuuriantropologinen tutkimus pohjoiskarjalaisten naisten käsityön tekemisestä. *Artefakta 4*. Helsinki: Akatiimi.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1982. Teemahaastattelu. 3. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Hovi, S. 1995. Käsityön erilaisten sisältöalueiden ulottuvuuksia peruskoulun käsityö tuotteissa ja niiden valmistamisessa. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Käsityönopeettajan koulutuslinja. Käsityön sivulaudatur -tutkielma.
- Hovi, S. & Vainio, S. 1995. Mitä yhteinen käsityö tarkoittaa? *Luokanopettaja* 18 (3), 13.

- Kojonkoski-Rännäli, S. 1998a. Ajatus käsissämme. Käsityön käsitteen merkityssisällön analyysi. 2. muuttamaton painos. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Rauman opettajankoulutuslaitos. Julkaisusarja A:185.
- Kojonkoski-Rännäli, S. 1998b. Käsityönä taiteen ja teknologian välissä. *Kasvatus* 29, 363 - 371.
- Koskijoki, M. 1997. Esine muiston astiana. Teoksessa K. Eskola & E. Peltonen (toim.) *Aina uusi muisto. Kirjoituksia menneen elämisestä meissä.* Jyväskylän yliopisto. *Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja* 54, 269 - 288.
- Koulusäädökset. 1999. Helsinki: Edita.
- Lawson, B. 1983. *How designers think.* London: The Architectural Press.
- Leminen, E. 1998. Tämä on meri. Teoksessa E. Leminen. *Valitut runot 1944 - 1992.* Koonnut S. Latvus. 2. painos. Helsinki: Karas-Sana.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. 1985. *Naturalistic inquiry.* Newbury Park, CA: SAGE.
- Lindfors, L. 1992. *Formgivning i slöjd. Ämnesteoretisk och slöjdpedagogisk orienteringsgrund med exempel från textilslöjdundervisning. Rapporter från Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi nr 1.*
- Nyky-suomen sanakirja 2. Lyhentämätön kansanpainos. 1996. 14. painos. Porvoo: WSOY
- Papanek, V. 1973. Turhaa vai tarpeellista? *Suom. J. Saarikivi.* Helsinki: Kirjayhtymä.
- Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet. 1996. 3. korj. painos. Helsinki: Opetushallitus.
- Perttula, J. 1993. Fenomenologinen psykologia - kokemuksen systemaattista tutkimusta. *Psykologia* 28, 267 - 274.
- Perttula, J. 1995a. Kokemuksen tutkimuksen luotettavuudesta. *Kasvatus* 26, 39 - 47.
- Perttula, J. 1995b. Kokemus psykologisenä tutkimuskohteena. *Johdatus fenomenologiseen psykologiaan.* SUFI 14. Tampere: Suomen fenomenologinen instituutti.
- Pukkala, M. 1996. Käsityön merkityksen muuttuminen yhteiskunnassamme. Käsityön opetussuunnitelmat yhteiskunnallisen kehityksen heijastajina. Helsingin yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Käsityötieteen pro gradu -tutkielma.
- Pyhä- ja Kalajokilaakson kuntien väestön muutoksia 1.1. - 30.9.99. (julkaisematon)
- Rajaniemi, P. 1990. Tuotteiden äänettömät viestit. *Proceedings of the university of Vaasa. Discussion papers* 120.

- Rosenblad-Wallin, E. 1983. Människa, beklädnad och miljö. Metod för utveckling av funktionell beklädnad. Arbetsheten för konsumentteknik. Göteborg: Chalmers tekniska högskola.
- Sava, I. 1982. Käsityön merkityksestä kasvatettavalle. *Tekstiilopettaja* 29 (3), 21 - 23.
- Suojanen, U. 1988. Tekstiilityön suunnitteluprosessien kuvaus ja analysointi peruskoulun luokanopettajaksi opiskelevien toiminnassa. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja A: 123.
- Suojanen, U. 1991. Käsityöllisten työprosessien ja niiden opetuksen kehittäminen toimintatutkimuksen avulla. Turun yliopiston julkaisuja. *Annales Universitatis Turkuensis*. Sarja C: 86.
- Suojanen, U. 1992. Käsityökasvatuksen perusteet. Porvoo: WSOY.
- Syrjäläinen, E. 1994. Etnografinen opetuksen tutkimus: kouluetnografia. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen ja S. Saari. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä, 67 - 112.
- Tiesmäki, H. 1991. Lapsen käsityöharrastuksen motiivit. Helsingin yliopisto. Tekstiilityön opettajan koulutusohjelma. Kasvatustieteiden syventävien opintojen tutkielma.
- Tynjälä, P. 1991. Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. *Kasvatus* 22, 387 - 398.
- Van Manen, Max. 1990. Researching lived experience. Human science for an action sensitive pedagogy. State University of New York Press.
- Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä

## Liite 1: Haastattelukysymykset

Viimeksi tehty käsityö:

- Minkä käsityön olet tehnyt?
- Minkälaista tämän käsityön tekeminen on ollut? Miksi?
- Minkälainen tämä valmis käsityö on mielestäsi? Miksi?
- Mistä sinä pidät tässä käsityössä? Mitä hyvää tässä työssä sinun mielestäsi on? Miksi?
- Mistä sinä et niin pidä tässä käsityössä? Mitä haluaisit muuttaa tässä käsityössä? Miksi?

Koko ala-asteen aikana tehdyt käsityöt:

- Mistä ala-asteella tekemistäsi käsitöistä sinä pidät eniten? Miksi?
- Mistä ala-asteella tekemistäsi käsitöistä sinä pidät vähiten? Miksi?

## Liite 2: Yksilökohtaiset merkitysverkostot

### H1:

Hänen mielestään kotitalousessun tekeminen ja erityisesti nimen kirjoittaminen essun taskuun on ollut mukavaa. Nimen kirjoittaminen toi vaihtelua essun ompelemiseen ja hän koki sen myönteisesti. Koko essussa hän pitää erityisesti juuri taskusta, koska se on hänen mielestään persoonallinen. Hän on saanut itse suunnitella taskun muodon. Esiliinassaan hän on tyytymätön joihinkin ompeleisiinsä. Ompeleet eivät onnistuneet, koska ompeleminen oli joissakin kohdissa vaikeaa.

Hänen mielestään neljännellä luokalla tehty mollamaija oli hauska työ, koska sitä valmistettaessa sai tehdä muutakin kuin ommella.

Hänen mielestään liivin tekeminen viidennellä luokalla oli inhottavaa, koska liivi valmistettiin sellaisesta kankaasta, joka luisti. Hän koki, että työ oli sen takia erittäin vaikea. Liivin tekeminen oli muutenkin vaikeaa ja hirveää hänen mielestään. Hän sai kuitenkin liivinsä valmiiksi, mutta ei ole tyytyväinen siihen.

### H2:

Hänen mielestään kotitalousessun tekeminen on ollut vaikeammista kohdista huolimatta mukavaa. Mukavaa essun tekemisessä on ollut erityisesti ompeleminen. Hän pitää käsityössään erityisesti essun sivuilla olevista ompeleista. Ne ovat onnistuneet hänen mielestään hyvin, koska ommel on suoraa ja tasaista. Hän ei pidä essun taskusta. Se on hänen mielestään huonosti ommeltu, koska se liikkui ommellessa. Tasku liikkui, koska hän oli aloittanut ompelemaan sitä väärältä puolelta.

Hänen mielestään liivi oli hyvä ala-asteella tehty käsityö, koska se oli helppo. Hän pitää liiviä mukavana käsityönä senkin vuoksi, että se onnistui hänen mielestään aika hyvin. Liivistä tuli hyvän näköinen. Mukavuutta heikentävänä asiana hän mainitsee, että liivistä tuli kylläkin vähän liian pieni.

Hän ei ole pitänyt lapasista, koska ne oli niin vaikea tehdä, eikä hän pidä lainkaan neulomisesta. Samasta syystä hän ei ole pitänyt neljännellä tai viidennellä luokalla neulotuista tontuista.

### H3:

Hänen mielestään kotitalousessun tekemisessä hauskaa on ollut se, kun on saanut ommella. Essussa hän pitää erityisesti sen taskusta, koska se on hänen mielestään söpö. Hän on suunnitellut taskun itse. Hänen mielestään essu onnistui ihan hyvin, vaikka siinä näkyy hänen mielestään myös virheitä joka puolella. Essusta tekee onnistuneen sen väri. Essussa on muutamia ompeleita, joista hän ei pidä. Nauhanpäihin hän ei ole myöskään tyytyväinen, koska ne ovat hänestä rumat, kun hän unohti nostaa niiden kulmat kääntämisen jälkeen.

Hänen mielestään ensimmäisellä luokalla tehty tyyny on ollut hyvä käsityö, koska se onnistui hyvin. Tyyny tehtiin vohvelikankaasta, johon pujoteltiin lankoja. Hänen tyynynsä oli vaaleanpunainen ja siihen oli pujoteltu nalle. Tyynystä tuli hänen mielestään ihana. Myös mollamaija on ollut hänen mielestään hyvä käsityö, koska sen tekeminen oli helppoa ja hän osasi tehdä sen. Mollamaijassa ei ollut sellaisia kohtia, joita hän ei olisi

(jatkuu)

## Liite 2: Yksilökohtaiset merkitysverkostot (jatkuu)

osannut tehdä. Hänestä mollamaija on kiva työ, koska se jää itselle muistoksi tai sen voi antaa lahjaksi. Mietittyään hetken hän kuitenkin lisää, ettei raskisi antaa sitä pois.

Tonttu on hänen mielestään ollut hirveä ala-asteella tehty käsityö, koska se epäonnistui ja siitä tuli ruma. Hän ei haluaisi tehdä tonttu -käsityötä koskaan uudelleen. Tontusta tuli hänen mielestään ruma, koska hän ei osannut sommitella sen värejä, ja koska hän ei osannut neuloa riittävän löysiä silmukoita sitä tehdessään. Toinen käsityö, josta hän ei ole pitänyt on virkattu, sinipunainen kukkakimppu, jonka kukat ovat paperinarusta. Hänen mielestään sitä oli inhottava tehdä ja häntä hävettää, että hänen äitinsä pitää sitä kirjahyllyssä. Kukkakimppu oli hänen mielestään ärsyttävä ja inhottava käsityö.

### H4:

Essun tekeminen on ollut hänen mielestään välillä hieman vaikeaa. Se on ollut kuitenkin myös ihan helppoa, kun on ensin ymmärtänyt, mitä siinä pitää tehdä. Nauhojen kiinnittäminen essuun oli ollut vaikeaa, koska hänellä oli silloin käsi paketissa. Helppoa essussa oli tehdä sen nauhat. Hän ei pidä joistakin ompeleista essussaan.

Ala-asteella tekemistään käsityöistä hän on pitänyt lapasista, koska ne neulottiin. Neulominen on hänestä yleensäkin kivaa. Hän myös oppi uutta lapasia tehdessään, mikä myös vaikutti käsityön mukavuuteen. Hän on myös pitänyt liivistä, koska siinä oli hänelle mieluinen kangas.

Hän ei pitänyt virkatusta kukkakimpusta, jonka kukat olivat paperinarusta, koska hän ei pidä virkkauksesta. Hän ei pitänyt kukkakimpun tekemisestä, koska sitä oli vaikea tehdä, kun hän ei mielestään ymmärrä virkkauksesta mitään. Hän on kuitenkin tyytyväinen siihen, että kukkatyöstä tuli valmis.

### H5:

Essun tekeminen on ollut hänen mielestään aika tarkkaa. Hän pitää essussa erityisesti väreistä. Hän ei ole tyytyväinen sen ompelukoneen tikkiin, jolla hän ompeli essunsa. Hän ei pidä essun taskusta, koska kangas meni siinä ommeltaessa laskoksille.

Hän pitää erityisesti virkkauksesta. Kivoina virkkaustöinä hän mainitsee ison kissan ja barbien vaatteet. Kissa oli hänestä kiva käsityö, koska jokainen oppilas teki siihen erilaisia osia ja ne koottiin sitten yhteen isoksi kissaksi. Kissassa oli kivaa nimenomaan se, että kaikki tekivät sen yhdessä. Patalaput ovat myös jääneet hänen mieleensä kivana käsityönä. Patalaput tehtiin virkkaamalla ja niissä oli neljää eri väriä. Hän pitää virkkaamisesta sen yksinkertaisuuden vuoksi.

Sellainen käsityö, josta hän ei ehdottomasti pidä, on lapaset. Hän inhoaa tehdä lapasia. Kaiken lisäksi hän on joutunut tekemään useat lapaset, eikä se inspiroi häntä enää. Hänestä lapasten tekeminen on jotenkin tylsää, eikä se kiinnosta häntä. Hän ei pidä myöskään liivistä, eikä minihameesta, jonka on joutunut tekemään. Hänellä oli käsityönopeuttaja, joka ärsytti häntä, koska kaikki piti tehdä millintarkasti. Muutenkin minihameen tekeminen oli ärsyttävää. Minihameessa ärsytti myös se, että siihen ei saanut valita itse kangasta, vaan se piti tehdä vaaleanpunaisesta ruusukankaasta, josta

(jatkuu)

Liite 2: Yksilökohtaiset merkitysverkostot (jatkuu)

hän ei pitänyt. Hän ei ole pitänyt tekemäänsä hametta. Hänen mielestään myös liivi oli huono käsityö, koska se tehtiin liukkaasta kankaasta, jota oli vaikea ommella. Kangas luisti ommeltaessa, jonka takia sen ompeleminen oli kauhean tarkaa. Hän kertoo, että liivin tekemisessä meni hermot ja että se on lojuu jossakin vaatekaapin pohjalla. Huovutustyö on myös sellainen käsityö, josta hän ei pitänyt. Huovutustyö oli mustansininen seinäkoriste, jossa oli tähtiä ja kuu. Huovutustyö oli huono, koska se epäonnistui, koska huovutus ei ollut helppoa.

**H6:**

Hänestä kotitaloussessa oli todella mukava ja helppo tehdä. Essua oli hauska tehdä, koska siinä sai ommella koneella. Essusta teki mukavan työn myös se, että se tulee tarpeeseen. Essun huonona puolena hän mainitsee taskun. Uudelleen aloittaessaan hän tekisi kaarevareunaisen taskun. Hän haluaisi myös, että nauhojen kiinnityskohtien ompeleet olisivat paremmat. Nyt ne ovat hänen mielestään sekavan näköiset, koska ompeleet eivät ole aivan tarkkoja ja suorita.

Hän on pitänyt erityisesti neulomalla tehdyistä töistä, kuten lapasista ja tossuista. Neulominen on hänen mielestään parasta käsitöissä, koska se on hauskaa.

Mollamaijan teosta hän ei pitänyt, koska se oli niin hankalaa. Sitä ommeltaessa tahtoivat kaikki ompeleet epäonnistua. Mollamaijan vaatteet oli hankala tehdä, koska ne olivat hyvin monimutkaisia. Mollamaijan vaatteiden tekemiseen meni paljon aikaa, joka harmitti häntä erityisesti.

**H7:**

Hänestä essun tekeminen on ollut hauskaa, vaikkakin välillä vaivalloista. Essun tekemisessä hausointa on ollut se, kun on saanut sen valmiiksi, mutta taskuakin oli mukava tehdä. Essun tekemisessä vaivalloista oli se, kun essun kaavat piti piirtää itse ja sitten leikata essu kaavojen mukaan. Myös ompeleminen oli hänestä vaivalloista. Hänestä essu on kokonaisuudessaan ihan hyvä. Kaulanauhan kiinnitykset ovat kuitenkin menneet pilalle, koska kiinnitysompeleiden tikki ei ole tasaista molemmilta puolilta kangasta. Hän ei ole myöskään tyytyväinen yhteen vinoon menneeseen ompeleeseen.

Hänestä lapasten tekeminen on ollut mukavaa, koska ne neulottiin. Hänestä neulominen on mukavaa ja hänestä oli hauska tehdä lapasia, myös siksi koska hän ei ole ennen tehnyt sellaisia. Hän pitää lapasista myös, koska ne ovat hänen itsensä tekemät. Hänen mielestään lapaset ovat hienot ja onnistuneet. Onnistunut käsityö on hänestä sellainen, josta itse pitää.

Hänestä liivi on ollut myös hyvä ja hauska käsityö, mutta kuitenkin hän ei oikein pitänyt sen tekemisestä, eikä hän tiedä, missä liivi nyt on. Hänestä kaikki käsityöt ovat olleet välillä inhottavia ja välillä ihan mukavia. Hänestä jokaisen käsityön tekeminen on joskus inhottavaa, mutta kaikki käsityöt ovat loppujen lopuksi ihan mukavia, kun ne saa valmiiksi.

(jatkuu)



## Liite 2: Yksilökohtaiset merkitysverkostot (jatkuu)

**H8:**

Hän on tehnyt nyt toisen kotitalousessun koulun vaihdon vuoksi. Essun tekeminen oli hänen mielestään kivaa, vaikkei siinä ollut hänestä mitään erikoista, kunhan vain katsoi mallista ja teki. Hänestä toisen essun tekeminen ei ollut kovin tylsää, vaikka siinä tulikin toistoa. Essun tekeminen oli nyt helpompaa. Hänestä essu ei ole kovin hyvin onnistunut. Hän ei ole ommellut, eikä tehnyt essua mielestään kovin huolellisesti ja hän haluaisikin, että se olisi huolellisemmin ommeltu. Hän valitsisi nyt erilaisen kankaan essuun nykyisen kankaan sijaan.

Neljännellä luokalla tehtyä mollamaijaa oli hänestä todella mukava tehdä. Siihen oli kiva tehdä erilaisia pieniä osia käsityön eri tekniikoilla. Mollamaija oli kiva tehdä myös siksi, koska hän oli nuorempana leikkinyt jollakin vastaavalla nukella. Kuudennella luokalla tehdyt lapaset olivat hänestä myös kiva käsityö, koska ne sai itselle käyttöön ja ne oli kuitenkin aika helppo tehdä. Hän oli tehnyt lapaset myös edellisessä koulussa, mutta häntä ei kuitenkaan haitannut käsítőissä tullut toisto. Hänestä kaikki käsityöt ovat olleet loppujen lopuksi ihan mukavia, koska aina on oppinut jotain uutta.

Mikään käsítőistä ei ole ollut niin hirveän tylsä, että hän muistaisi sen yhä. Hän pitää aika paljon käsítőistä yleensä.

**H9:**

Kotitalousessun tekeminen on ollut hänestä ihan mukavaa. Essun tekemisessä mukavaa oli erityisesti se, kun sen sai valmiiksi. Jos hän voisi aloittaa essun tekemisen alusta, niin hän voisi tehdä siihen kaksi taskua nykyisen yhden sijaan. Hänestä tasku on parasta, mitä essussa on. Se oli hänestä helppo tehdä, koska se on niin pieni. Hän arvelee, että iso tasku olisi ollut vaikeampi tehdä.

Vasta tehnyt lapaset ovat hänestä yksi parhaista käsítőistä. Lapasten tekeminen oli mukavaa, koska hän pitää neulomisesta.

Hän ei ole pitänyt virkkaustöistä, kuten lakista. Lakki epäonnistui hänen mielestään, koska siitä ei tullut lainkaan lakin muotoinen. Lakkia virkatessa tuli lisäksi todella helposti virheitä.

**H10:**

Hänestä pyyhkeen reunaan tulevan pitsin virkkaaminen on ollut helppoa, koska siinä on ollut paljon pylvässilmukoita, jotka hänen mielestään ovat helpoimmasta päästä olevia silmukoita. Hänestä parasta pitsissä on kaaret, sillä ne ovat hänestä hienon näköisiä.

Hän piti paperinarusta ja langasta virkkaamalla tehdystä kukkakimpusta. Hän piti kukkakimpusta, koska sitä tehdessä sai koko ajan virkata. Hän pitää virkkaamisesta, koska se on niin helppoa. Paperinarukukkien aukominen oli myös kivaa, koska siinä sai tehdä samaa työtä tunteja. Lapaset olivat myös sellainen käsityö, josta hän on pitänyt. Lapasten tekeminen oli kivaa, koska niitä tehdessä sai neuloa kauan aikaa samaa käsi-alaa. Hänestä koristelu oli myös kivaa lapasissa. Se tehtiin pujottelemalla lankoja salmiakin muotoon. Hänestä lapasista tuli hyvät.

(jatkuu)

## Liite 2: Yksilökohtaiset merkitysverkostot (jatkuu)

Hän ei pitänyt liivin tekemisestä, koska ne kankaat, josta liivi valmistettiin, eivät pysyneet ommeltaessa päällekkäin. Liivin takakappale valmistettiin liukkaasta kankaasta, joka luisti ommeltaessa, jonka vuoksi liivin tekemisessä meni kauan aikaa. Hänestä oli myös ikävää, kun liivi oli lähes yksinomaan ompelemista, eikä siinä saanut tehdä muuta. Hän kuitenkin pitää ompelemisestakin.

### H11:

Hän on virkannut jo yhden pitsin pyyhkeen reunaan ja on nyt tekemässä pitsiä pyyhkeen toiseen reunaan. Hänestä pitsin virkkaaminen oli aluksi vaikeaa, mutta sen jälkeen kun hän pääsi vauhtiin virkkaamisessa, se on ollut helppoa. Hänestä pitsin tekemisessä on ollut kivaa kaaren virkkaaminen, koska se on ollut melko helppoa. Kaaren tekeminen on ollut helppoa, koska siinä on virkattu vain pylvässilmukoita. Hänestä pitsissä ei ole mitään sellaista, mihin hän ei olisi tyytyväinen.

Hänestä lapasten neulominen on ollut kivaa. Lapaset olivat hänestä hyvä käsityö, koska niitä voi käyttää.

Hänestä essu oli ikävä käsityö, koska hän ei tarvitse sitä kovinkaan paljon.

### H12:

Hän on tekemässä antennipipoa. Hänestä antennipipon tekeminen on ollut aika tylsää, koska hän ei pidä virkkaamisesta. Hänestä virkkaaminen on hankalaa, koska hän menee sekaisin laskiessaan silmukoita ja kerroksia. Hän ei ole pitänyt muutenkaan antennipipon virkkaamisesta. Hän pitää pipossaan siitä, että siinä on paljon värejä. Useat värit tekevät hänestä pipon iloisemman näköiseksi. Hän on tyytyväinen siihen, että hän on itse onnistunut virkkaamaan piponsa. Hän ei pidä pipossaan siitä, että se on vähän epämuodostunut. Pipossa on välillä paukkuja, koska hänellä on mennyt silmukoiden laskeminen sekaisin.

Hän on pitänyt erityisesti neulomistaan aamutossuista. Tossut olivat hänestä helppo tehdä. Hän antoi tossut lahjaksi mummolleen. Hän pitää tossuista, koska niistä tuli hienot. Hän teki tossujen päähän hienon tupsun. Tossut onnistuivat hänestä hyvin, koska niihin ei tullut paljon reikiä. Myös mollamaija on ollut hänestä hyvä käsityö, vaikka kaikki, mitä mollamaijalle piti virkata ja neuloa epäonnistuvat täysin, koska hän virkkasi ja neuloi silloin ensimmäistä kertaa. Hän pitää kuitenkin mollamaijasta, koska hänestä kaikki muut käsityöt ovat epäonnistuneet vielä pahemmin.

Hän pitää vähiten ala-asteella tekemistään lapasista ja liivistä. Hän ei pidä lapasista, koska niihin tuli paljon reikiä ja niistä tuli niin suuret ja löysät, että niiden sisälle mahtuisi kolme kättä rinnakkain. Hänestä myös lapasten peukalot epäonnistuivat. Liivistä hän ei pidä, koska hän joutui tekemään siinä samoja työvaiheita monta kertaa uudelleen epäonnistumisten vuoksi. Liivistä tuli myös aivan liian pieni. Loppujen lopuksi liivi meni hänen mielestään aivan pilalle.

### H13:

Hän on tekemässä parhaillaan lakkia. Hän teki ensin toisenlaista lakkia, mutta kyllästyi sitten sen virkkaamiseen ja siitä tuli lopulta pöytäliina. Sen jälkeen hän aloitti toisenlai-

(jatkuu)

## Liite 2: Yksilökohtaiset merkitysverkostot (jatkuu)

sen lakin tekemisen, joka on ollut hänestä paljon nopeampaa, helpompaa ja mukavampaa. Hänestä uuden lakin tekeminen on ollut ihan mukavaa tähän asti. Hänestä lakki on ihan tavallinen. Sen tekemisessä ovat toistuneet paljon samat asiat, mutta hänestä siinä ei ole ollut liian paljon samaa.

Hän on pitänyt erityisesti neuletöistä, koska neulominen on hänestä kivaa. Hänestä lapaset oli kiva käsityö, koska hän ei ollut ennen tehnyt lapasia. Lapaset oli kiva tehdä myös siksi, että hän sai lapaset aika nopeasti tehtyä, ja koska hän ei ollut sitä ennen pitkään aikaan neulonut. Hänestä mollamaija oli myös ihan kiva käsityö, koska sen tekeminen ei ollut vaikeaa. Mollamaijassa oli hauskaa myös se, että hän sai tehdä sille hauskoja yksityiskohtia, kuten moniväriset hiukset.

Hänestä essun tekeminen ei ole ollut kovin mukavaa, koska se on ollut hidasta. Hänestä essun tekemisessä nuppineulojen laittaminen on ollut ikävää, koska hän pistää niillä helposti sormeensa. Hänestä nuppineuloja on myös tylsää vetää pois ommellessa. Hän arvelee lisäksi hänen essunsa valmistuvan viimeisenä.

### H14:

Hän on tehnyt antennipipon, joka on lankojen päättelemistä vaille valmis. Hänestä antennipipon tekemisessä kaikki on ollut kivaa. Hän pitää erityisesti pipon tupsusta, koska sen on hänestä mielenkiintoisen näköinen. Hän ei pidä antennipipossa olevista kupruista, koska ne ovat hänestä ruman näköisiä.

Hän pitää erityisesti neljännellä luokalla tekemästään mollamaijasta. Mollamaijaa oli hänestä kiva tehdä, koska sille sai valmistaa vaatteita. Vaatteet tehtiin virkkaamalla, neulomalla ja ompelemalla. Mollamaijassa kivaa oli myös sen hiukset, jotka tehtiin langasta ja ommeltiin kankaaseen kiinni. Hänestä liivi on ollut myös kiva käsityö, koska sitä oli mukava tehdä.

Hän ei ole pitänyt tossuista, koska niitä oli inhottava neuloa. Hänestä oli inhottava, kun tossuja tehdessä joutui tekemään nurjia silmukoita, eikä hän osannut tehdä niitä. Hän ei ole pitänyt myöskään lapasista, koska niitä tehdessä joutui neulomaan paljon erilaisia silmukoita. Myöskään essusta hän ei ole pitänyt, koska sen oli niin monimutkainen työ ja sitä tehdessä joutui ompelemaan niin paljon.

### H15:

Hän on saanut juuri valmiiksi kalotin. Hänestä kalotin tekeminen on ollut kivaa, vaikka sen valmistamisessa onkin mennyt kauan aikaa. Hänestä kalotin alareunaan virkatut kaaret ovat olleet aika vaikeita tehdä, eikä niiden tekeminen ole ollut niin kivaa. Hän ei pidä langasta, josta kalotti on virkattu, koska se meni helposti säikeisiin. Virkkauksen pinnalle jääneet säikeet ovat hänestä aika ruman näköisiä. Hän ei myöskään pidä siitä, että kalotin tekeminen oli aluksi vaikeaa. Kalotissaan hän on tyytyväinen virkkaamiinsa pylväisiin.

Hän pitää muutama vuosi sitten tehdystä mollamaijasta, koska sille sai tehdä melko paljon erilaisia osia: vaatteita ja hiuksia. Myös keppihevonen oli hänestä kiva tehdä, koska siinä ei mennyt kovin kauaa aikaa ja se oli hänen mielestään helppo tehdä.

(jatkuu)

Liite 2: Yksilökohtaiset merkitysverkostot (jatkuu)

Hänestä lapasten tekeminen oli hankalaa, erityisesti peukalon neulominen. Hän ei pitänyt siitä, kun lapasten tekemiseen kului aika kauan aikaa, eikä hän pitänyt lapiasista ylipäättään. Hän ei myöskään pitänyt tossujen tekemisestä.

**H16:**

Hän on tehnyt myssyä. Myssystä puuttuu vielä antenni, mutta muuten se on valmis. Myssyn tekeminen on ollut hänestä ihan kivaa, vaikkakin myös välillä vähän tylsää. Myssyn tekeminen oli ollut aluksi ihan hauskaa, mutta sitten hän vähän kyllästyi sen tekemiseen, koska sen tekemisessä meni niin kauan aikaa. Myssyn tekemisessä oli aluksi kivaa sen tuoma vaihtelu. He ovat neuloneet ja tehneet ompelutöistä aiemmin aika paljon. Hän toteaa, ettei tule varmaan koskaan käyttämään tekemäänsä myssyä. Hänestä myssy ei sovi hänen tyyliinsä eikä hän käytä yleensä myssyjä.

Hänestä mollamaija on ollut hyvä käsityö. Mollamaijassa kivaa oli se, kun siinä oli monia erilaisia työvaiheita, joten sen tekemiseen ei ehtinyt kyllästyä. Mollamaijaa tehdessä sai välillä ommella ja välillä neuloa. Myös säärystimet ovat olleet hänestä hyvä käsityö ja oikeastaan ainoa käsityö, jota hän on käyttänyt. Hyvää säärystimissä oli se, että ne tulivat tarpeeseen ja niitä voi käyttää.

Hän ei ole pitänyt virkkaamistaan tossuista, joista hän sai huonon numeron. Hän ei pitänyt tossuista, koska niistä tuli niin huonot, eikä hän käyttänyt niitä. Hän ei pidä myöskään tekemästään liivistä. Hänestä liiviä oli tylsä tehdä, koska se edistyi niin hitaasti, kun opettaja ei ehtinyt neuvomaan nopeammin. Hänestä liivi oli huono käsityö myös siksi, kun hän ei ole käyttänyt sitä. Hän ei yleensä käytä liivejä.

**H17:**

Hän on vienyt tekemänsä hatun kotiin, eikä tiedä missä se on. Hän arvelee sen olevan kotona jossakin pussissa. Hän on kuitenkin juuri saanut valmiiksi essun. Hän ei pidä neulomisesta eikä virkkauksesta, mutta hänestä essun tekeminen on ollut hauskaa, koska hän pitää koneella ompelemisesta. Hänestä essussa on hyvää se, että se on riittävän pitkä. Hän ei ole tyytyväinen ompeleisiin essun nauhojen kiinnityskohdissa, koska hän ei mielestään ole osannut tehdä niitä hyvin. Hänestä hihnojen kiinnityskohtiin ommeltujen neliöiden tulisi olla tasaiset, eivätkä ne hänestä näytä kovin tasaisilta. Hän ei pidä myöskään kovin paljon essun väreistä, punaisesta ja vihreästä, koska ne eivät hänen mielestään sovi yhteen. Siinä vaiheessa, kun hän sai edellisen työn valmiiksi, ei enää muita värejä ollut jäljellä. Hän olisi halunnut violetin värisen kankaan, mutta se oli jo loppunut.

Tossujen tekeminen oli hänestä hauskaa, vaikka ne piti neuloa. Tossujen tekeminen oli hauskaa, koska se oli niin helppoa. Hän ei pidä kovin paljon käsitöistä, mutta mollamaijan tekeminen oli hänestä hauskaa. Mollamaijan tekemisessä oli kivaa, kun sai ommella. Hän kertoo, että he ovat virkanneet ja neuloneet paljon. Ompelemisessä oli kivaa sen vaihtelevuus: siinä ei tarvitse tehdä aina samaa. Hänestä neulominen ja virkkaaminen ovat kyllästyttäviä.

(jatkuu)

## Liite 2: Yksilökohtaiset merkitysverkostot (jatkuu)

Hänestä juuri tehty virkattu hattu oli ärsyttävä käsityö. Hattu oli inhottava virkata, koska sitä piti tehdä niin tarkasti. Hänestä se oli vaikea ja inhottava käsityö. Hatussa vaikeaa oli se, kun sen tekeminen oli niin tarkkaa, eikä hän jaksanut tehdä sitä. Hän ei ole myöskään pitänyt säärystimien tekemisestä, koska ne valmistettiin neuloen. Hän ei pitänyt säärystimissä siitä, että niiden tekeminen oli niin yksitoikkoista.

### H18:

Hänellä on tekeillä kesäpiipo. Hänestä pipon tekeminen on ollut ihan helppoa, mutta nyt hän on unohtanut pipon ohjeet kotiin.

Hänestä neulotut tossut olivat kiva käsityö, koska niiden valmistus oli yksinkertaista. Myös maskottien tekeminen on ollut hänestä kivaa. Maskotti oli hänestä hyvä käsityö, koska se onnistui niin hyvin.

Hän ei ole pitänyt mollamajasta, koska sen tekeminen oli hankalaa ja sinä meni kauan aikaa. Lapaset ovat myös olleet hänen mielestään huono käsityö, koska niistä toinen meni vähän pilalle. Lapasista tuli eri kokoiset; toisesta lapasesta tuli liian iso.

### H19:

Hän on tehnyt kalottihatun. Kalottihatun tekeminen on ollut hänestä ihan mukavaa. Kalottihatun tekemisessä mukavaa on ollut se, kun hän on saanut itse suunnitella sen mallin. Hän on tyytyväinen kalottihattuunsa kokonaisuudessaan. Hän ei ole tyytyväinen työssään jatkoskohtiin, joissa on joutunut aloittamaan uudella lankakerällä.

Hän on pitänyt erityisesti tekemistään mollamajasta ja pehmolelukissasta. Hän pitää mollamajasta, koska sitä oli mukava tehdä. Mollamajan tekemisessä mukavaa oli se, kun sai käyttää erilaisia käsityötekniikoita: neuloa, virkata ja ommella. Pehmolelukissan tekeminen oli hänestä myös mukavaa, mutta hän ei tiedä, mikä sen erityisesti teki kivaksi.

Hän ei ole pitänyt tekemistään säärystimistä ja lapasista. Hän ei pitänyt säärystimistä, koska ne epäonnistuivat hänen mielestään. Lanka loppui kesken niiden valmistuksen, eikä koululla ollut enää samoja lankoja, joten säärystimistä tuli liian lyhyet. Lapasissa hän ei pitänyt niiden mallista, kun niihin piti tehdä hänen mielestään omituisia hapsuja. Hän ei pitänyt hapsuista. Hän ei pidä lapasista myöskään siksi, koska hänen mielestään ne epäonnistuivat. Lapaset epäonnistuivat, koska niitä tuli liian leveät.

### H20:

Hän on tehnyt essun. Essun tekeminen oli hänestä hauskaa siitä huolimatta, että ompelukoneille oli aina pitkät jonot, koska niitä oli liian vähän. Hänestä essu oli aivan hyvä käsityö, sellainen, että sitä kehtaa pitää. Essussa on hyvää se, että se ei ole liian roikkuva päällä. Hän ei pidä essussaan siitä, että ompeleesta tuli taskussa lainehtivaa. Hänen mielestään ompeleesta olisi pitänyt tulla suoraa.

Ala-asteella tekemistään käsitöistä hän pitää eniten juuri tekemästään essusta. Essun tekeminen oli hauskaa, koska hän pitää kovasti ompelukoneella ompelemisesta. Hän on pitänyt myös kolmannella tai neljännellä luokalla tekemästään mollamajasta.

(jatkuu)

## Liite 2: Yksilökohtaiset merkitysverkostot (jatkuu)

Mollamaijan tekeminen oli hauskaa, koska siinä sai myös ommella koneella. Hänestä oli myös kivaa mollamaijan täyttäminen ja vaatteiden tekeminen mollalle.

Virkkaaminen ei ole hänelle mieluista. Virkkaustyöt kestävät kauan, kun niitä yrittää tehdä ja niissä on paljon pientä sormityötä. Epämiellyttävänä käsityönä hän mainitsee virkatun lakin. Lakin tekeminen oli pitkäväteistä ja se edistyi hitaasti. Hän ei pitänyt lakista käsityönä myöskään siksi, kun siitä tuli liian pieni hänelle ja koska hänen piti purkaa monta kertaa, kun virkkaaminen epäonnistui. Hän ei ole myöskään pitänyt lapasista, koska niissä piti neuloa ja se oli kovin hidasta. Myöskään tossuista hän ei ole pitänyt. Tossuista tuli liian leveät ja hän teki niistä pipon. Hän ei pitänyt lapasista, koska niissä piti neuloa koko ajan suoraa neuletta. Hänestä samaa neulomista piti tehdä liian pitkään ja välillä oli kohtia, jotka olivat hirveän vaikeita. Esimerkiksi peukalo oli vaikea tehdä. Hänestä tossujen tekeminen oli myös aika pitkäväteistä. Pitkäväteisen tossuista teki se, kun hän ei ole kovin nopea neulomaan, eikä hän ehdi saada yhden tunnin aikana monta riviä neulottua.

### H21:

Hänellä on mukanaan vähän ennen joulua tehdyt lapaset. Lapasten tekeminen, erityisesti niiden koristelu, oli hänen mielestään hauskaa. Hänen mielestään valmiit lapaset ovat nätit, hyvin onnistuneet. Lapisissa hän ei pidä niissä olevista virheistä, kummuista.

Hän pitää erityisesti tekemästään käsipyhykkeestä, joka tehtiin vohvelikankaasta ja kirjottiin langalla. Hän muistelee tehneensä sen toisella luokalla.

Vähiten hän on pitänyt pitsin virkkaamisesta, koska se oli ollut vaikeaa, eikä se ollut oikein onnistunut häneltä. Pitsin virkkaaminen oli hänestä vaikeaa, koska silmukat olivat niin monimutkaisia. Hän ei myöskään ole pitänyt kolmannella luokalla tekemästään linnunpöntöstä. Linnunpöntön tekeminen ei ollut kivaa, kun sahaaminen oli mennyt vinoon monessa paikassa.

### H22:

Hän on tehnyt antennipipon, joka on antennia vaille valmis. Antennipipon tekeminen on ollut hänestä hauskaa, koska se on ollut yksinkertaista. Siinä ei ole tarvinnut tehdä pylviä, jotka ovat hänestä vaikeita. Antennipipon tekee hauskaksi käsityöksi myös se, että siitä tulee hienon näköinen, kun siinä saa kokeilla eri värejä ja sommitella värejä oman mielen mukaan. Tekemässään pipossa on hänestä kivoja värejä. Antennipipossa hän ei pidä siitä, että siinä meni kauan aikaa. Hänen kätensä väsyivät sitä tehdessä.

Tekemistään käsitöistä hän on pitänyt erityisesti mollamaijasta, koska siitä tuli niin kivan näköinen ja sitä oli hauska tehdä. Mollamaijasta tuli kivan näköinen, kun siitä sai tehdä sellaisen kuin itse halusi, eikä sitä tehdessä tarvinnut käyttää paljon valmiita kaavoja. Mollamaijan tekeminen oli hauskaa, koska siinä oli erilaisia työvaiheita, eikä siinä tehty kauan samaa. Hänestä lapaset ovat olleet myös hyvä käsityö, koska ne sai tehdä itselle ja niitä sai käyttää, kun ne tehtiin ennen joulua.

Hän ei ole pitänyt tekemästään liivistä, koska se ei onnistunut häneltä. Liivi ei onnistunut, koska sen ompeleet menivät vinoon. Liivissä epämiellyttävää oli myös se,

(jatkuu)

## Liite 2: Yksilökohtaiset merkitysverkostot (jatkuu)

että oli liian vähän kankaita, joista valita. Hän ei löytänyt itselleen mieluisia värejä. Mollan tossut ovat olleet myös hänestä epämieluisia käsityö. Niiden tekeminen oli ikävää, koska ne tehtiin virkkaamalla. Tossut eivät onnistuneet hänestä kovin hyvin, vaan ne kutistuivat, koska ne tehtiin villalangasta.

### H23:

Hän on tekemässä käsipyyhettä, jonka yläosa on hiiren pää ja hiiren hame toimii pyyhkeenä. Käsipyyhe tehdään vohvelikankaasta, jonka päälle tulee hiiren essu. Pyyhe on tarkoitettu keittiöön. Hänellä on jo valmiina hiiren pää, hame ja essu, mutta hän ei ole vielä ehtinyt yhdistää niitä. Hänen pitää vielä tehdä hiirelle paita, eikä hän usko, että saisi työnsä kokonaan valmiiksi tänään. Hänestä hiiripyyhkeen tekeminen on ollut joskus tylsää. Hiiren täyttäminen oli kuitenkin kivaa, mutta pienet ompelemiset eivät ole olleet hänestä kovin kivoja, koska ne ovat niin hitaita tehdä. Hän ei pidä hiiren päästä lainkaan. Sen sijaan, hän pitää hiiren hameesta, joka on tehty vohvelikankaasta, koska siihen on kirjottu. Hän pitää kirjonnoista, koska ne onnistuivat hänestä parhaiten tässä työssä. Hiiren päästä hän ei pidä, koska se on hänestä epämuodostunut. Siinä on mm. korvat vinossa. Hiiren pää on hänestä vino ja epämuodostunut, mutta muuten ihan hyvä.

Ala-asteella tekemistään käsitöistä hän pitää erityisesti vähän aikaa sitten valmistuneesta verkkokassista. Se tehtiin virkkaamalla niinestä ja sitä voi käyttää mm. rantakassina. Hänestä kassi on hyvin onnistunut ja hän arvelee tulevansa käyttämään sitä joskus. Hänen mielestä kassi on ainoa käsityö, jota hän voisi joskus käyttää. Verkkokassi oli hyvä käsityö myös siksi, että sitä oli helppo tehdä sen jälkeen, kun pääsi perehtymään työhön. Sen jälkeen kun kassin sai alkuun, työ jatkui samanlaisena melkein loppuun saakka ja siksi kassi oli niin helppo käsityö. Kassista tuli lisäksi hyvännäköinen. Myös ensimmäisellä luokalla tehty keppihevonen oli hänestä hyvä käsityö, koska se on ollut käytännöllinen esine. Hänellä on nuorempi veli, joka leikki keppihevosella aikoinaan. Toinen syy, miksi keppihevonen on ollut hänestä hyvä käsityö on se, että se näyttää keppihevoselta, vaikka ei olekaan kovin kaunis hänen mielestään.

Hän ei pidä muistaaksensa neljännellä luokalla tekemästään liivistä, koska sen sisäosa oli sellaista kangasta, jota oli todella vaikea ommella Hän arvelee kankaan olleen ehkä silkkiä. Kangas meni ommeltaessa ruttuun, eikä hän ole käyttänyt sen takia liiviä. Hän ei oikein muutenkaan pidä liivistä. Hän muistelee saaneensa liivistä aika huonon arvosanankin. Hän ei pitänyt tekemästään liivistä, kun hän ei yleensä pidä liiveistä. Toinen työ, mistä hän ei ole pitänyt on todella vanha. He keräsivät lehtiä metsästä ja kuivattivat ne. Sen jälkeen he piirsivät lehden muodon kankaalle, leikkasivat ne irti ja ompelivat kankaasta leikatut lehdet toiselle kankaalle. Työstä olisi pitänyt tulla tilkkutäkki, mutta sitä ei saatu valmiiksi. Hänestä lehtityö ei ollut kiva, koska se oli niin vaikeaa ja kuivat lehdet rikkoontuivat. Kukaan ei oikein halunnut tehdä lehtityötä ja hän muisteleekin, että he saivat sen valmiiksi vasta edellisenä syksynä, kolmen vuoden jälkeen. He eivät kuitenkaan tehneet siitä tilkkutäkkiä, vaan kaikki veivät kotiinsa tekemänsä palan.

(jatkuu)

Liite 2: Yksilökohtaiset merkitysverkostot (jatkuu)

**H24:**

Hänestä hiiripyyhkeen tekeminen on ollut hauskaa, koska he eivät ole tehneet ennen tällaista pyyhettä. Hiiripyyhkeen tekemisessä on ollut hauskaa se, kun on saanut tehdä erilaisia asioita: täyttää, kirjoja ja ommella. Hänellä on hiiripyyhkeen osista valmiina pää ja kirjailtu pyyheosa. Hänestä hiiripyyhkeessä on hyvää se, että se on käytännöllinen, siihen voi pyyhkiä kädet.

Hänestä pehmolelunukke on ollut kiva käsityö, koska siinäkin oli erilaisia työvaiheita. Siinä sai kiinnittää nukelle hiuksia ja ommella vaatteita. Myös lapin lapaset ovat olleet hänestä hyvä käsityö, koska ne tehtiin itselle ja hän on voinut käyttää niitä. Lapin lapasista tuli myös hänestä ihan hienot. Hänestä hienot lapaset ovat sellaiset, jotka ovat onnistuneet eli ne on pystytty tekemään ohjeen mukaan.

Epämiellyttävänä käsityönä hän mainitsee aika kauan sitten tekemänsä puisen pannualusta. Hän ei pitänyt siitä, koska se epäonnistui. Pannualusta epäonnistui, koska hän teki sen jollakin tavalla väärin, jonka seurauksena siitä tuli hänen mielestään jotenkin outo.

**H25:**

Hänellä on hiiren pää toista silmää vaille valmis. Muutkin hiiripyyhkeen osat ovat kohta valmiita, ne vain pitää kiinnittää yhteen. Hän ei ole pitänyt hiiripyyhkeen tekemisestä lainkaan, koska se on ollut niin pikkutarkkaa työtä. Hän ei pidä hiiripyyhkeestä myöskään siksi, että hän ei tarvitse sitä mihinkään, eikä se ole hänestä edes hyvä pyyhe. Hänestä hiiripyyhkeessä on hyvää valmiina se, että sitä ei tarvitse enää tehdä. Hän ei pidä hiiripyyhkeestä, koska se on hänestä niin huono. Hän ei yleensä pidä kovin paljon käsitöistä.

Hän on pitänyt erityisesti vasta tehdystä verkkokassista, koska sen valmistus onnistui hänestä aika hyvin, eikä kassista tullut kauheaa. Hänellä oli aikaa tehdä kassi hyvin ja hän arvelee, että voisi joskus käyttääkin sitä. Hänestä mollamaijan tekeminen oli myös kivaa. Mollamaijassa hauskaa oli yksityiskohtien kuten hiusten ja kasvojen, tekeminen. Hän kuitenkin toteaa, ettei ole tarvinnut mollamaijaa muistaaksensa mihinkään. Se on vain ollut koristeena. Hänestä sellaisia käsitöitä on kiva tehdä, jotka ovat helppoja ja joissa ei tule paljon uusia asioita. Silloin, kun käsityössä toistuu samat asiat, se on helppo. Hän mainitsee esimerkkeinä tällaisista käsitöistä neulotut lapaset ja kassin.

Hänestä liivin tekeminen oli inhottavaa. Hän ei pitänyt siitä lainkaan. Liivissä oli kauheat värit. Hän arvelee, että kukaan ei ole koskaan käyttänyt sitä. Oman liivinsä hän olettaa olevan jossain kaapin pohjalla, sillä hän ei ole ainakaan tarvinnut sitä mihinkään. Hänestä liivissä oli huonoa vielä se, että se ei edes onnistunut hyvin. Hän kertoo, että joihinkin käsitöihin tulee paljon virheitä, jolloin työstä tulee epäsiistin näköinen. Hän viittaa hiiren päähän, joka on jo ratkennut jostakin kohtaa. Hänestä ei ole ollut myöskään kiva tehdä käsillä olevaa hiiripyyhettä.

(jatkuu)



Liite 2: Yksilökohtaiset merkitysverkostot (jatkuu)

**H26:**

Hänestä hiiripyöhe on ollut kiva käsityö, koska sitä tehdessä on saanut jutella samalla kavereiden kanssa. Hiiripyöheestä on tehnyt kivan käsityön myös se, että siinä on saanut ommella ja suunnitella. He ovat saaneet suunnitella itse, minkälaiset kasvot ja silmät he haluavat tehdä hiirelle ja mihin asentoon he laittavat hiiren korvat. Hän on osittain tyytyväinen hiiripyöheeseensä, mutta siinä on myös mennyt jotain pilalle. Hän arvelee, että pyöheestä tulee valmiina hieno, koska se ei ole aivan tavallinen pyöhe. Hän pitää hiiripyöheessä erityisesti juuri päästä, koska se tekee pyöheestä erilaisen. Hänestä hiiripyöheessä on ollut epämiellyttävää se, kun pään kappaleita on ollut vaikea ommella yhteen.

Hänestä mollamaija oli kiva käsityö. Sen tekeminen oli kivaa, koska se oli monipuolista: siinä sai kiinnittää hiuksia, tehdä vaatteita ja täyttää nukkea. Hänestä oli myös kiva tehdä itselle nukke, sillä hän leikki vielä silloin nukeilla. Miellyttävimpiä käsitöitä on hänestä ollut myös lapasten ja säärystimien neulominen. Hänestä lapaset ovat olleet myös hyvä käsityö, koska niitä voi käyttää ja hän pitää neulomisesta. Hänestä neulominen on kivaa nyt, kun sen osaa, koska voi neuloa ja jutella samalla, eikä tarvitse pyytää neuvoa. Säärystimet olivat hänestä hyvä käsityö, koska ne olivat helppo tehdä. Säärystimien tekeminen oli helppoa, kun jo osasi neuloa.

Hänestä liivi oli inhottava käsityö, koska se oli niin vaikea. Siihen käytetty kangas oli liukasta ommella ja liiviä varten piti ottaa mitat ja piirtää kaavat, eikä hän pitänyt siitä. Hän ei pidä yleensä liiveistä. Toinen ikävä käsityö on hänestä ollut kolmannella luokalla tehty lehtityö. Sitä varten haettiin pihalta lehtiä, jotka sitten piirrettiin paperille ja leikattiin kankaasta. Lehtityöstä tuli taulu, eikä se ollut hänestä kovin kiva käsityö. Lehtitaulun tekeminen ei ollut kivaa, koska hän ei osannut leikata lehtiä, eikä pitänyt työstä. Hänestä lehtityö meni jo alussa jotenkin pilalle, koska hän ei löytänyt hyviä lehtiä. Hänestä oikeastaan kaikki käsityöt ovat olleet aika kivoja.

**H27:**

Hänestä hiiripyöheksen tekeminen on ollut välillä ihan kivaa. Hiiren pään täyttäminen on ollut kivaa, mutta ompeleminen ei ole ollut kovin kivaa, koska se on aika vaikeaa. Ompelemisesta tekee vaikean se, että on ollut vaikeaa saada pysymään sauma suorassa. Hän uskoo olevansa tyytyväinen hiiripyöheeseensä, kun se on valmis, vaikkei se olekaan hänen mielestään parhaita pyöheitä. Hiiripyöheessä hän on tyytyväinen siihen, että se on hänen itse tekemänsä ja että hän on osannut tehdä sen. Hänen mielestä hänen oma hiiripyöheensä ei ole kuitenkaan parhaita pyöheitä, koska siinä on hänestä pieniä virheitä. Hänestä hiiripyöheessä on parasta vohvelikankainen pyöheosa, koska se onnistui pyöheksen osista parhaiten ja sen kirjonta on hänestä kiva. Se, kokeeko pyöheensä onnistuneeksi, riippuu hänen mielestä jokaisesta itsestään ja siitä, onko tyytyväinen omaan kirjontakuvioonsa. Hän oli tyytyväinen omaansa, jonka hän oli saanut itse suunnitella. Hän ei ole pitänyt hiiripyöheessä ompelemisesta ja nuppineulojen laittamisesta kankaaseen ennen ompelua. Ompelemisesta hän ei pitänyt, koska siinä joutui purkamaan paljon, kun tuli virheitä, koska niitä ei voi muuten korjata.

(jatkuu)

## Liite 2: Yksilökohtaiset merkitysverkostot (jatkuu)

Hän pitää erityisesti tekemästään kangaskassista, koska se onnistui hänestä hyvin ja sillä on käyttöä. Kassi on silloin onnistunut, kun on itse tyytyväinen siihen ja on saanut sen itse tehtyä. Hänestä hiiripyyhe on myös osaksi parhaita käsitöitä, vaikka se ei olekaan niin onnistunut. Hiiripyyhe on kuitenkin hänen omasta mielestään kiva. Kivan siitä tekee se, että se ei ole ihan täydellinen vaan se on persoonallinen. Myös verkkokassin tekeminen oli kivaa, koska se oli hänestä ehkä helpoin tekemänsä käsityö. Verkko-kassi oli hyvä käsityö myös siksi, että sillekin on melko paljon käyttöä.

Hän ei ole pitänyt koulussa tehdystä lehtityöstä. Lehtityötä varten he kävivät hakemassa ulkoa lehtiä, joiden perusteella he leikkasivat kankaasta paloja, jotka ompelivat kiinni huovalle. Hän ei pidä lehtityöstä, koska sen ompeleminen vei niin kauan aikaa, eikä työ ole vielääkään valmis, vaikka hän muistelee, että sitä on tehty jo kolme vuotta. Yhtenä ikävimmistä käsitöistä hän pitää myös mollamaijaa, koska sen ompelemisessa meni niin paljon aikaa ja koska siitä tuli epämuodostunut. Mollamaijasta tuli epämuodostunut, koska sen päänahka lähti vähän ajan kuluttua melkein irti.

### H28:

Hiiripyyhkeen tekeminen on ollut välillä ihan kivaa ja välillä ei. Hän sai juuri tehdyksi hiirelle silmät ja se oli inhottava työvaihe, koska hänestä oli vaikeaa saada työnnettyä neula kankaan ja vanun läpi. Kivaa hiiripyyhkeen teossa on ollut pään täyttäminen ja ompeleminen. Hiiren korvatkin oli kiva tehdä. Täyttäminen oli kivaa, koska se oli helpoa. Hiiripyyhkeessä on ollut inhottavaa pään etu- ja takakappaleen yhteenompeleminen, sillä ne eivät olleet aivan samankokoisia ja toista joutui venyttämään ommeltaessa. Kangas ei kuitenkaan venynyt ja päähän tuli kurttuja, koska toinen kappaleista oli suurempi. Hän ei pidä päähän tulleista kurtuista. Hän arvelee hiiripyyhkeessä olevan kivointa varsinaisen pyyheosan, koska siinä on kirjailtuja kuvioita ja se on sinisen värinen. Hänestä sininen on hyvä väri. Hiiripyyhkeessään hän ei pidä päässä olevista saumankohdista, jotka ovat ratkenneet auki. Hänen täytyi ommella ne uudestaan kiinni.

Mollamaija ja verkkokassi ovat olleet hänelle mieluisia käsitöitä. Mollamaija oli hyvä käsityö, koska se oli niin monipuolinen: siinä sai mm. ommella, neuloa ja kiinnittää langasta tehtyjä hiuksia. Verkkokassi oli hyvä työ, koska hän arvelee, että sitä tulee käytettyä paljon. Verkkokassissa oli kivaa myös se, että se oli niin helppo tehdä, siinä vain virkattiin koko ajan samaa. Verkkokassin tekeminen oli kyllä välillä tylsääkin, koska siinä piti tehdä koko ajan samaa.

Koulussa tekemistään käsitöistä hän pitää vähiten liivistä, koska siinä oli liukasta kangasta, jota oli vaikea ommella. Hän arvelee kankaan olleen silkkiä. Liivissä oli ikävää myös se, että kangasvalikoimat työn etukappaletta varten eivät olleet kovin hyvät. Hänellä ei ollut riittävää mahdollisuutta valita, millä tavalla kuvioidun kankaan haluaa.

### H29:

Hänellä ei ole haastattelussa mukana kesken olevaa hiiripyyhettä. Hänestä hiiripyyhkeen tekeminen on ollut hauskaa. Hän pitää käsitöistä yleensäkin. Hiiripyyhkeessä on ollut kaikki ihan kivaa tehdä.

(jatkuu)

## Liite 2: Yksilökohtaiset merkitysverkostot (jatkuu)

Hänestä kaikista kivoin käsityö on ollut vohvelikankaasta tehty tyyny, koska sitä oli hauska tehdä ja siitä tuli nätti. Vohvelikangastyynyn tekeminen oli hauskaa, koska siihen sai kirjoja kuvioita. Toinen mukava käsityö on hänen mielestään ollut kangaspuilla kudottu kukkatyö. Se valmistettiin paperinarusta, jonka päät avattiin ja avatuista päistä syntyi kukka. Hän piti kukkatyöstä, koska hän ei ollut ennen kutonut kangaspuilla.

Kaulaliinan neulominen ei ollut hänestä niin mukavaa, koska hän ei pidä lainkaan neulomisesta. Hän ei pidä neulomisesta, koska siinä tulee kädet kipeäksi.

### H30:

Hänestä hiiripyyhkeen tekeminen on ollut ihan kivaa, erityisesti on ollut hauskaa tehdä hiirelle silmät ja nenä. Myös pyyheosaan tehtyjen kuvioiden suunnittelu oli ollut hauskaa. Suunnittelu ja kirjoaminen olivat hauskoja, koska kuvioita oli helppo tehdä. Pyyhkeessä hän ei pidä sellaisista kohdista, joissa ommel on mennyt väärästä kohdasta, koska silloin hän joutuu purkamaan. Hiiripyyhkeessä ei ole ollut vielä paljon mitään sellaista, mistä hän ei olisi pitänyt. Hän pitää pyyhkeessä erityisesti hiiren päästä, joka on hänestä kivan näköinen.

Verkkokassi oli hänestä kiva käsityö, koska sitä voi käyttää vaikka uimakassina. Verkkokassia oli myös kiva tehdä, koska se oli yksinkertaista ja sen sai melko nopeasti valmiiksi. Myös lapaset olivat hänestä kiva käsityö, koska niitä oli hauska neuloa ja niitä voi käyttää. Nukke taas oli hauska käsityö, koska se oli kiva täyttää ja oli hauskaa suunnitella sille vaatteet ja tehdä hiukset.

Hänestä liivi ei ollut kiva käsityö, koska hän ei ole tehnyt sillä vielä mitään, vaan se on vain ollut kaapissa. Liivi ei ollut hänestä kiva, koska koulussa ei ollut kovin hienoja kankaita, joista valita. Kankaat olivat hänestä huonoja, eivätkä ne sopineet muihin vaatteisiin. Hän ei ole pitänyt myöskään lehtityöstä, joka ei ole vielä valmista, vaikka se aloitettiin kolmannella luokalla. Lehtityössä kerättiin ensin lehtiä, jonka jälkeen leikattiin kankaasta lehden muotoinen kappale, joka ommeltiin mustalle taustalle. Hänestä lehtityö ei ole ollut kiva, koska se piti tehdä kauhean tarkasti. Lehtityössä ikävää oli myös leikkaaminen ja ompeleminen. Ompeleminen oli hankalaa, koska lehden reunat olivat vaikeita ommella.

### H31:

Hänestä hiiripyyhkeen tekeminen on ollut kivaa. Kivaa siinä on ollut erityisesti kirjoaminen. Hän arvelee pyyhkeestään tulevan valmiina ihan kivan näköisen, koska se on vähän erikoisempi, eikä mikään aivan tavallinen pyyhe. Hiiripyyhkeen tekemisessä hän ei ole pitänyt hiiren pään kappaleiden yhteen ompelemisesta, koska hänellä on ollut siinä vähän vaikeuksia: saumaan oli tullut reikä, joka piti ommella uudelleen kiinni.

Mollamaija ja hiiripyyhe ovat olleet sellaisia käsitöitä, joista hän on erityisesti pitänyt. Mollamaija oli kiva käsityö, koska hän pitää ompelemisesta. Myös liivi oli hyvä käsityö, koska siinäkin sai ommella. Liivi oli kuitenkin vähän inhottava ommella, koska se oli sellaista kangasta, jota oli vaikea ommella.

(jatkuu)

## Liite 2: Yksilökohtaiset merkitysverkostot (jatkuu)

Vähiten hän on pitänyt lehtityöstä. Hänestä se oli inhottava, eikä sitä ole edes saatu valmiiksi. Inhottavaa lehtityössä oli se, kun lehdet piti tehdä oikeiden lehtien mukaan ja niistä oli vaikea saada saman muotoisia.

### H32:

Hän on tekemässä hiirellensä päätä. Kun pää on ommeltu, hän kääntää ja täyttää sen. Hiiripyyhkeen tekeminen on ollut hänestä aika raskasta, eikä hän ole pitänyt kovin paljon sen tekemisestä. Hiiripyyhkeen tekemisessä raskasta on ollut se, kun hän joutui purkamaan pään ompeleen kerran ja se, kun pään kappaleet piti laittaa hyvin tarkasti vastakkain, että päästä tulisi hyvä. Hän arvelee hiiripyyhkeestä tulevan hienon, kun se on valmis. Ainakin opettajan tekemä pyyhe näyttää hänestä hienolta. Hiiripyyhkeestä tekee hienon se, minkälaisesta kankasta pyyhkeen tekee. Pyyhkeen värit vaikuttavat pyyhkeen hienouteen: värit pitää sommitella. Hän on tyytyväinen valitsemiinsa väreihin. Hiiripyyhkeessä on ollut hauskaa korvien tekeminen. Niitä oli hauska ommella, koska se oli ensimmäinen ompeluvaihe siinä työssä. Mukavaa oli myös valita kankaat. Parhailaan menossa olevasta työvaiheesta, pään ompelusta, hän ei pidä, koska se on hänestä vaikeaa ja se pitää tehdä niin huolellisesti ja katsoa ohjeita niin tarkasti.

Hänestä ensimmäisellä luokalla tehty keppihevonen oli kiva käsityö. Keppihevosesta teki hauskan siihen liittyvä yhteensattuma: Hän otti sukan keppihevosen päätä varten koulun sukkalaatikosta. Viime talvena, kun he penkoivat kotona sukkalaatikkoa, he huomasivat, että siellä oli samanlainen yksinäinen sukka kuin keppihevosen päänä. Hän oli ottanut hevosen tekoa varten koulun sukkalaatikosta oman, hukassa olleen sukkansa. Keppihevonen oli hänestä hyvä käsityö myös siksi, koska siinä yhdistettiin teknisiä töitä ja tekstiilityötä. Myös mollamaijan tekeminen oli hänestä kivaa, koska se oli niin monimuotoista. Mollamaijaa oli hauska tehdä ja se onnistui hänen mielestään ihan hyvin. Sen tekemisessä piti kuitenkin olla kauhean tarkka. Mollamaijassa kivaa oli myös se, että jokainen sai valita, millaisen nukestaan tekee. Jokainen sai tehdä sellaisen suun, nenän ja hiukset mollamaijalle kuin itse halusi. Mollan vaatteet tehtiin koneella ompelemalla ja virkkaamalla ja myös vaatteiden tekemisessä oli erilaisia vaihtoehtoja.

Hän ei pitänyt liivin tekemisestä, koska siinä käytetty kangas oli liukasta, jonka vuoksi työ oli vaikeaa. Hänen mielestään liivistä tuli kuitenkin ihan hieno, vaikka työ eteni kauhean hitaasti. Hän ei pitänyt myöskään lehtityöstä. Siihen haettiin ensin lehtiä metsästä, jonka jälkeen ne piirrettiin mustalle paperille ja ommeltiin kiinni. Lehtityötä ei ole saatu vieläkään valmiiksi, vaikka se aloitettiin jo kolmannella tai neljännellä luokalla. Hän kertoo, että lehtityö ei ollut oikein kenenkään mielen. Lehtityö oli tylsä, koska siinä vain istuttiin paikallaan, pisteltiin nuppineuloja ja sitten ommeltiin käsin. Työhön ei ollut kaavoja, vaan se tehtiin omasta päästä.

### H33:

Hänen hiiripyyhkeessään on seuraavaksi vuorossa silmien ompeleminen. Hiiripyyhkeen tekeminen on ollut hänestä ihan kivaa, vaikka siinä on ollut välillä myös ongelmia. Hänestä hiiripyyhkeessä on ollut vaikeaa tehdä hiiren niskat. Saumojen kiinni harsiminen on ollut inhottavaa, koska se on kestänyt niin kauan ja se on ollut niin tarkkaa työtä.

(jatkuu)

## Liite 2: Yksilökohtaiset merkitysverkostot (jatkuu)

Kivaa hiiripyyhkeessä on ollut hiiren täyttäminen ja korvien tekeminen. Hänestä hiiripyyhe oli aika helppo käsityö ja hän arvelee, että siitä tulee valmiina ihan hieno. Hänestä hiiren päästä tulee söpö, kun siihen laittaa nenän ja silmät. Hän ei ole kuitenkaan vielä tehnyt niitä. Hänestä hiiripyyhkeen jotkut kankaat ovat inhottavia. Hän ei pidä siitä, että pyyhe tehtiin vohvelikankaasta, eikä froteesta.

Hänestä verkkokassi oli kiva käsityö, koska sitä oli mukava tehdä. Verkkokassin tekemisestä teki mukavan se, että se oli aika helppoa. Lapaset olivat myös ihan kiva työ, koska niitä voi käyttää.

Hän ei ole pitänyt muistaaksensa neljännellä luokalla tehdystä mollamaijasta, koska se oli hänestä hirveän suuritöinen. Hän ei pitänyt mollamaijasta myöskään siksi, koska siitä ei tullut hänestä hienoa. Keppihevonen on myös ollut hänestä huono käsityö, koska hän ei ole tarvinnut sitä mihinkään. Hän ei ole käyttänyt tekemäänsä keppihevosta.

### **H34:**

Hänestä hiiripyyhkeen tekeminen on ollut aika vaikeaa, koska se on ollut niin monimutkainen käsityö. Monimutkaisen hiiripyyhkeestä on hänen mielestään tehnyt se, että siinä on niin paljon erilaisia osia. Hiiripyyhkeessä hän on pitänyt erityisesti pyyheosan tekemisestä, koska se on ollut hänestä helppoa. Hänestä hiiren pään ompeleminen oli vaikeaa.

Ala-asteella tekemistään käsitöistä hän on pitänyt erityisesti mollamaijasta ja lapasista.

Liivi on ollut hänestä ikävä käsityö, koska sitä oli vaikea ommella. Hän ei ole pitänyt myöskään lehtityöstä, koska se oli hänestä niin monimutkainen.